

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ»

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2018 – 2019

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, το
Διεθνές Δίκαιο και ο ρόλος του Καστελόριζου»**

Γρηγόριος Ε. Γκίζας

Επιβλέπων καθηγητής: Νικόλαος Βασιλειάδης

**ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2019**

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Γρηγόριος Ε. Γκίζας

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο του ΔΠΜΣ «Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια», το οποίο διοργανώθηκε με τη συνεργασία του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και της Ανώτατης Διακλαδικής Σχολής Πολέμου, κατά το ακαδημαϊκό έτος 2018 – 2019.

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον επιβλέποντα καθηγητή της μεταπτυχιακής μου διατριβής κ. Νικόλαο Βασιλειάδη, Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Δε θα μπορούσα να παραλείψω την Ανώτατη Διακλαδική Σχολή Πολέμου και μέσω αυτής τη Στρατιωτική Υπηρεσία, που μου έδωσαν τη δυνατότητα να συμμετάσχω σε μία τόσο μοναδική γνωστική εμπειρία.

Ολοκληρώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την σύζυγο και τα παιδιά μου, που στάθηκαν πλάι μου με υπομονή και κατανόηση και σε αυτή την γνωστική μου περιπέτεια.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ABSTRACT

The dispute between Greece and Turkey over the Aegean Sea, the management of natural resources and the delimitation of maritime zones, which began in 1973, continues to this day. The range of territorial waters and airspace, the delimitation of the continental shelf of the eastern Aegean islands and the right of Greece to extend its Aegean Sea to a range of 12 nm. are some of the burning Greek-Turkish issues. Turkey's claims to the Southeast Mediterranean Sea have recently been added to them. Turkey's claims about its rights are not based on international law but on the argument that Greece tends to turn the Aegean and much of the Southeastern Mediterranean into a "Greek lake" resulting in its geopolitical strangulation. For its part, Greece is firmly committed to the provisions of the Convention on the Law of the Sea, requiring its islands to exercise full influence in the future delimitation of maritime zones with the neighboring country. The turning of Turkey's interest to the Southeast Mediterranean is no accident. Discoveries in some areas and the appreciation of the existence of significant hydrocarbon deposits in others could not leave the neighboring country untouched. In all of this, the Kastelorizo complex has an important role to play in defining the maritime zones between the two countries and thereby sharing the marine and underwater natural wealth. A possible decision by the International Legal Institutions as to whether International Law will be applied in its entirety or will selectively tilt the balance towards one of the two countries.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η διαμάχη μεταξύ της Ελλάδας και η Τουρκίας για το Αιγαίο πέλαγος, την διαχείριση των φυσικών πόρων και την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών η οποία άρχισε το 1973, συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Το εύρος των χωρικών υδάτων και του εναέριου χώρου, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας των νησιών του ανατολικού Αιγαίου και το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει την Αιγιαλίτιδα Ζώνη της μέχρι το εύρος των 12 ν.μ. είναι μερικά από τα φλέγοντα ελληνοτουρκικά ζητήματα. Σε αυτά προστέθηκαν το τελευταίο χρονικό διάστημα οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Οι ισχυρισμοί της Τουρκίας για τις αξιώσεις που εμφανίζει δεν στηρίζονται στο Διεθνές Δίκαιο, αλλά στο επιχείρημα ότι η Ελλάδα τείνει να μετατρέψει το Αιγαίο και ένα μεγάλο μέρος της Νοτιοανατολικής Μεσογείου σε «ελληνική λίμνη» με αποτέλεσμα τον γεωπολιτικό στραγγαλισμό της. Από την πλευρά της η Ελλάδα είναι σταθερά προσηλωμένη στις προβλέψεις της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, απαιτώντας τα νησιά της να ασκήσουν πλήρη επήρεια στον μελλοντικό καθορισμό των θαλασσιών ζωνών με την γείτονα χώρα. Η στροφή του ενδιαφέροντος της Τουρκίας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο δεν είναι τυχαία. Η ανακάλυψη σε κάποιες περιοχές και η εκτίμηση σε κάποιες άλλες για την ύπαρξη σημαντικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων δεν ήταν δυνατόν να αφήσει άπρακτη τη γειτονική χώρα. Μέσα σε όλα αυτά, σημαντικό ρόλο για τον καθορισμό των θαλασσιών ζωνών μεταξύ των δύο χωρών και συνεπώς τον διαμοιρασμό του θαλάσσιου και υποθαλάσσιου φυσικού πλούτου, έχει το σύμπλεγμα του Καστελόριζου. Μία πιθανή απόφαση από τα Διεθνή Νομικά Όργανα σε σχέση με το αν θα εφαρμοστεί το Διεθνές Δίκαιο σε όλη την έκταση του ή επιλεκτικά θα γείρουν εμφανώς την πλάστιγγα προς τις μία από τις δύο χώρες.

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

i
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ 20 ^ο ΚΑΙ 21 ^ο ΜΕ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ.....	3
1.1 ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	3
1.2 ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ.....	12
2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ: ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ.....	12
2.2 ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ.....	14
2.3 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ.....	19
2.4 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΖΩΝΕΣ.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.....	24
3.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	24
3.2 ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ 25	
3.3 Ο «ΠΟΛΕΜΟΣ» ΤΩΝ ΑΓΩΓΩΝ.....	27
3.4 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	31
3.5 Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ.....	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ.....	37
4.1 ΓΕΝΙΚΑ.....	37
4.2 ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ.....	38

4.3	Η ΕΡΓΑΛΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ	42
4.4	ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΟΖ	45
4.5	ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΩΝ «ΔΥΟΜΙΣΗ ΠΟΛΕΜΩΝ» ΚΑΙ Η «ΓΑΛΑΖΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ»	47
4.6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ		56
5.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	56
5.2	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΝΑ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΓΙΑ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ	57
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ^ο : ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟΥ ΣΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ		67
6.1	ΓΕΝΙΚΑ	67
6.2	Η ΓΕΩΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	67
6.3	Η ΕΠΗΡΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟΥ ΣΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ	70
6.4	ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΕΙΣ.....	73
6.5	ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ	75
6.6	Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ «SERPENT».....	77
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ		80
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....		83
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....		84

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Οι τελευταίες εξελίξεις στο γεωπολιτικό σύμπλεγμα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και πιο συγκεκριμένα στο δίπολο Ελλάδας – Τουρκίας αντιστοιχούν στο στάδιο εφαρμογής των γεωστρατηγικών σχεδίων της Τουρκίας. Αυτό διαφαίνεται στις δηλώσεις του τέως Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών κ. Αχμέτ Νταβούτογλου (Ahmet Davutoğlu), κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του στην Αθήνα τον Μάρτιο του 2011. Η ειλικρίνεια των δηλώσεων του θα πρέπει να θεωρείται δεδομένη και θα έπρεπε να αναμένονταν από την ελληνική διπλωματία. Οι απόψεις του έχουν διατυπωθεί και στην πρώτη έκδοση του βιβλίου που έγραψε «*Το Στρατηγικό Βάθος και η Διεθνής Θέση της Τουρκίας*». Ο συγγραφέας αναφέρει, μεταξύ άλλων, τη γνωστή θεωρία του για «*μηδενικές προστριβές με τους γείτονες της Τουρκίας*». Απορρίπτει, όμως, αυτή τη θεωρία όσον αφορά στην Ελλάδα και κάνει λόγο για τα αποκαλούμενα στρατηγικά choke point¹ των μεταφορών και των σχετικών με την άμυνα ροών στα Δαρδανέλια και στην στρατηγική σημασία της Θράκης και του Πατριαρχείου στο Φανάρι. Σύμφωνα πάντα με τον κ. Νταβούτογλου το Καστελόριζο δεν θα πρέπει να αποκτήσει Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, αλλά ούτε και υφαλοκρηπίδα, καθώς πιστεύει ότι είμαστε σε ένα σημείο όπου ο γεωπολιτικός και ο στρατιωτικός ρεαλισμός θα πρέπει να συμβαδίζουν με τον οικονομικό και πολιτικό ρεαλισμό (Mazis & Sgouros, 2012).

Οι παραπάνω δηλώσεις του Τούρκου πολιτικού και πανεπιστημιακού καταδεικνύουν τις αξιώσεις της Τουρκίας έναντι της Ελλάδας. Δεν περιορίζεται όμως μόνο σε αυτές. Οι σημερινές διεκδικήσεις της γείτονας χώρας υπερβαίνουν την περιοχή του Αιγαίου και εκτείνονται στο μεγαλύτερο μέρος της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Σημαντικό ρόλο σε αυτό είχε η ανακάλυψη μεγάλων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων τα τελευταία έτη στην ευρύτερη περιοχή. Έτσι, η Τουρκία παρά τις κακές σχέσεις που έχει αναπτύξει το τελευταίο χρονικό διάστημα, με τα

---

¹ «Γενικά, με τον όρο choke point περιγράφεται οποιοδήποτε στενό πέρασμα μειώνει ή περιορίζει την δυνατότητα και ταχύτητα κίνησης. Ένα choke point, εξαιτίας των φυσικών του χαρακτηριστικών επιτρέπει σε ένα κατώτερα αριθμητικά στρατό να κερδίσει ένα μεγαλύτερο, εμποδίζοντας τον τελευταίο να χρησιμοποιήσει το αριθμητικό του πλεονέκτημα. Η κύρια, ωστόσο, χρήση του όρου των choke points συναντάται στις θαλάσσιες μεταφορές και στο θαλάσσιο εμπόριο όπου αναφέρονται ως ρηχά και στενά περάσματα που δυσκολεύουν την πλοήγηση.» (Βεντούρη, 2015).

περισσότερα κράτη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου (Ισραήλ, Κύπρος, Αίγυπτος), επιστρατεύει κάθε μέσο ώστε να μην βρεθεί ολοκληρωτικά εκτός ενεργειακού «παιχνιδιού».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΤΟΝ 20^ο ΚΑΙ 21^ο ΑΙΩΝΑ ΜΕ ΕΠΙΚΕΝΤΡΟ ΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

1.1 ΣΥΝΤΟΜΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Από τη δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους (1830) έως σήμερα οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας πέρασαν πολλές διακυμάνσεις, περιόδους σύγκρουσης, έντασης, ύφεσης αλλά και συνεργασίας.

Με τη Συνθήκη της Λωζάννης (1923) περατώθηκε μία οδυνηρή, και για τις δύο χώρες, μακροχρόνια πολεμική περίοδος. Η εν λόγω συνθήκη ή καλύτερα πλέγμα συμφωνιών μεταξύ των δύο χωρών αποτελεί, μεταξύ άλλων, το βασικό θεσμικό πλαίσιο που διέπει το εδαφικό καθεστώς Ελλάδας -Τουρκίας.

Η δεκαετία του 1930 χαρακτηρίστηκε από τις επίμονες προσπάθειες του Ελευθερίου Βενιζέλου και του Μουσταφά Κεμάλ (Mustafa Kemal), ηγετών Ελλάδας και Τουρκίας αντίστοιχα, με σκοπό την εγκαθίδρυση πνεύματος φιλίας και εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο λαών.

Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '70, στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών κυριάρχησαν αφενός το Κυπριακό ζήτημα και αφετέρου οι διωγμοί της ελληνικής μειονότητας στην Τουρκία, με αποκορύφωμα τα «Σεπτεμβριανά» του 1955 και τις μαζικές απελάσεις του 1964, που είχαν ως αποτέλεσμα την ραγδαία μείωση του ελληνικού πληθυσμού στην γείτονα χώρα.

Από την δεκαετία του 1970 και έπειτα άρχισε μια περίοδος έντασης στις ελληνο-τουρκικές σχέσεις, με κορυφώσεις και υφέσεις, η οποία διαρκεί μέχρι σήμερα. Οι κύριοι άξονες της έντασης αυτής μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Την συνεχή και επίμονη προσπάθεια αναθεώρησης και αλλαγής από την Τουρκία, προς όφελος της, του «status quo» που αποκρυσταλλώθηκε στη Συνθήκη της Λωζάννης για την περιοχή του Αιγαίου και επιπλέον του νομικού καθεστώτος που πηγάζει από το διεθνές δίκαιο του θαλάσσιου και εναέριου

χώρου της Ελλάδας, με την έγερση αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων σε βάρος της κυριαρχίας, των κυριαρχικών δικαιωμάτων και της δικαιοδοσίας της χώρας μας.

- Την παράνομη εισβολή στην Κύπρο (Ιούλιος 1974) και την κατοχή μέχρι και σήμερα του 36,2% των εδαφών της.

Από τότε, οι σχέσεις Ελλάδας-Τουρκίας έφθασαν ορισμένες φορές στο χείλος της ένοπλης σύγκρουσης (κρίση «Σισμίκ», Μάρτιος 1987 και κρίση Ιμίων, Ιανουάριος 1996), με αιτία τις αναθεωρητικές τάσεις της γείτονος χώρας και τις αντίθετες με το Διεθνές Δίκαιο και αβάσιμες διεκδικήσεις της.

Παρόλα αυτά, υπήρχαν και περίοδοι ύφεσης και βελτίωσης των σχέσεων. Το 1999, με αφορμή τους καταστροφικούς σεισμούς που έπληξαν τις δύο χώρες και προκειμένου να ανακουφιστούν αυτές από τα χρονίζοντα προβλήματα, δρομολογήθηκε μία διαδικασία προσέγγισης, η οποία σε διμερές επίπεδο κινήθηκε σε τρεις άξονες:

- Ανάπτυξη διμερούς συνεργασίας στους τομείς της οικονομίας, του εμπορίου, του τουρισμού, του πολιτισμού, και γενικά στην λεγόμενη «χαμηλή πολιτική», δηλαδή εκεί όπου η αντιπαράθεση δεν υπάρχει ή είναι μειωμένη.

- Υιοθέτηση Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης (Μ.Ο.Ε.) με σκοπό τη μείωση κυρίως της στρατιωτικής της έντασης.

- Ανάπτυξη Διερευνητικών Επαφών (Διερευνητικές Συνομιλίες) προκειμένου να εξεταστεί η ύπαρξη δυνατοτήτων για μια συμφωνημένη διευθέτηση του ζητήματος της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας.

Μια νέα προσπάθεια αναζωογόνησης της ελληνο-τουρκικής προσέγγισης ξεκίνησε τον Οκτώβριο του 2009. Στο πλαίσιο αυτό, δημιουργήθηκε ένας νέος μηχανισμός προώθησης της συνεργασίας των δυο χωρών σε τομείς «χαμηλής πολιτικής»: το Ανώτατο Συμβούλιο Συνεργασίας (High Level Cooperation Council, HLCC) το οποίο εγκαινιάσθηκε στις 14 Μαΐου 2010, κατά την επίσκεψη του τότε Τούρκου Πρωθυπουργού και νυν Προέδρου κ. Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν (Recep Tayyip Erdoğan) στην Αθήνα.

Η προσπάθεια για την περαιτέρω ενίσχυση των ελληνο-τουρκικών σχέσεων συνεχίστηκαν με μία σειρά διμερών επισκέψεων και επαφών με πλέον σημαντική την επίσκεψη στην Αθήνα του Προέδρου της Δημοκρατίας της Τουρκίας κ. Ερντογάν, στις 7 και 8 Δεκεμβρίου 2017, την πρώτη επίσκεψη Αρχηγού Κράτους της γείτονος μετά από 65 έτη. Είχαν προηγηθεί, στις 24 Οκτωβρίου 2017, η επίσκεψη εργασίας στην Άγκυρα του τότε Υπουργού Εξωτερικών κ. Ν. Κοτζιά, καθώς και στις 19 Ιουνίου 2017, η επίσκεψη εργασίας στην Ελλάδα του Τούρκου Πρωθυπουργού κ. Μπιναλί Γιλντιρίμ (Binali Yildirim). (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018)

1.2 ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Όπως ήδη αναφέρθηκε, την δεκαετία '70 η Τουρκία άρχισε να προβάλλει εντονότερα τις αναθεωρητικές τάσεις της, εγκαινιάζοντας μια συστηματική πολιτική αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων εις βάρος της κυριαρχίας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας μας. Σκοπός της πολιτικής αυτής ήταν και παραμένει η μεταβολή του εδαφικού «status quo», που προβλέπεται σε διεθνείς συνθήκες, με κύριο άξονα τη Συνθήκη της Λωζάννης, καθώς και του νομικού καθεστώτος στον θαλάσσιο και εναέριο χώρο που πηγάζει από το Διεθνές Δίκαιο και ειδικότερα από το ΔΘ.

Η έναρξη της πολιτικής αυτής σηματοδοτήθηκε το 1973 με την εμφάνιση των πρώτων διεκδικήσεων σε βάρος της υφαλοκρηπίδας της χώρας μας και συνεχίστηκε το 1975 με την αμφισβήτηση του εύρους των 10 ναυτικών μιλίων (ν.μ.) του ελληνικού εθνικού εναερίου χώρου.

Η επιθετική πολιτική της Τουρκίας κατά της χώρας μας «συνέπεσε» με την εισβολή στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974, η οποία είχε καθοριστικές επιπτώσεις στις σχέσεις των δύο χωρών και στην όξυνση της έντασης μεταξύ τους.

Έκτοτε, με κύριο άξονα τη διαφορά για την υφαλοκρηπίδα, η Τουρκία άρχισε, να θέτει σταδιακά σε εφαρμογή την πολιτική των αυξανόμενων αμφισβητήσεων και διεκδικήσεων η οποία περιέλαβε:

- Αμφισβήτηση του κυριαρχικού δικαιώματος της Ελλάδας, να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα μέχρι τα 12 ν.μ., με παράλληλη απειλή πολέμου (casus belli).

Το δικαίωμα αυτό προκύπτει από το ΔΘ και το έχει εκμεταλλευθεί το σύνολο σχεδόν των παράκτιων κρατών, συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας στη Μαύρη Θάλασσα και την Ανατολική Μεσόγειο.

- Αμφισβήτηση του εύρους των 10 ν.μ. του εθνικού εναέριου χώρου, με το πρόσχημα ότι δεν συμβαδίζει με το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης (6 ν.μ.).
- Αμφισβήτηση της κυριαρχίας της Ελλάδας επί αριθμού νησιών, μικρονήσων και βραχονησίδων.
- Αμφισβήτηση των θαλάσσιων συνόρων της χώρας μας.
- Αμφισβήτηση των αρμοδιοτήτων που ασκεί η Ελλάδα εντός της Περιοχής Πληροφοριών Πτήσεων (Flight Information Region– FIR) Αθηνών, με συνεχή παραβάσεις των Κανόνων Εναέριας Κυκλοφορίας (Κ.Ε.Κ.) από στρατιωτικά αεροσκάφη.
- Αμφισβήτηση των αρμοδιοτήτων της χώρας μας για θέματα έρευνας και διάσωσης εντός της περιοχής ευθύνης της (FIR Αθηνών).
- Απαίτηση για αποστρατιωτικοποίηση των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου.

Τις αμφισβητήσεις αυτές η Τουρκία τις προωθεί στην πράξη με απειλή πολέμου, υπερπτήσεις άνωθεν κατοικημένων νήσων και παραβιάσεις του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου με μαχητικά αεροσκάφη, παραβιάσεις των ελληνικών χωρικών υδάτων με πολεμικά πλοία και σκάφη της τουρκικής ακτοφυλακής και γενικά με μεθόδους και πρακτικές που αντίκεινται στις θεμελιώδεις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018)

Ειδικότερα, τα θέματα της αιγιαλίτιδας ζώνης, του εναερίου χώρου, της υφαλοκρηπίδας, του FIR Αθηνών και οι διαφορές Ελλάδας-Τουρκίας αναλύονται παρακάτω.

Αιγιαλίτιδα Ζώνη

Το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης της Ελλάδας ορίστηκε το 1936 στα 6 ν.μ. από την ακτή (Ν. 230/1936 και μεταγενέστερο Ν.Δ. 187/1973). Εντούτοις, διατηρήθηκε το όριο των 10 ν.μ. όσον αφορά το εύρος του εναέριου χώρου, βάσει του Διατάγματος της 6ης Σεπτεμβρίου 1931, για λόγους αστυνόμευσης της αεροπλοΐας.

Το 1982 υιοθετήθηκε στο Modego Bay της Τζαμάικα η Σύμβαση για το ΔΘ την οποία η Ελλάδα υπέγραψε το ίδιο έτος και την κύρωσε το 1995. Σύμφωνα με την σύμβαση αυτή τα παράκτια κράτη έχουν δικαίωμα να επεκτείνουν τα χωρικά τους ύδατα -στα οποία ασκούν κυριαρχία όπως το λοιπό έδαφος- έως το εύρος των 12 ν.μ. Κατά την κύρωση της Σύμβασης για το ΔΘ η Ελλάδα (Ν. 2321/1995) δήλωσε ρητά ότι επιφυλάσσεται να ασκήσει σε οποιοδήποτε χρόνο το δικαίωμά της να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της μέχρι τα 12 ν.μ. Το δικαίωμα αυτό ασκείται μονομερώς, δεν υπόκειται σε κανέναν περιορισμό ή εξαίρεση και δεν επιδέχεται αμφισβήτησης από τρίτα κράτη. (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018)

Όπως προαναφέρθηκε, τα περισσότερα παράκτια κράτη, έχουν προσδιορίσει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ. Η ίδια δε η Τουρκία έχει επεκτείνει από το 1964, τα χωρικά της ύδατα σε εύρος 12 ν.μ. στη Μαύρη Θάλασσα και την Ανατολική Μεσόγειο, παρά του ότι η ίδια δεν έχει υπογράψει και κυρώσει τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) για το ΔΘ (Μπαλαφούτα, 2019)

Ως αντίδραση προς τη νόμιμη θέση της Ελλάδας για αύξηση του εύρους της χωρικής της θάλασσας, η τουρκική Βουλή εξουσιοδότησε με ψήφισμά της την τουρκική κυβέρνηση (8/6/1995), εν λευκώ και στο διηνεκές, να κηρύξει πόλεμο («casus belli») στην Ελλάδα (εξουσιοδότηση για χρήση και στρατιωτικών μέσων κατά της Ελλάδος), σε περίπτωση που η τελευταία επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της πέραν των 6 ν.μ.

Οι αιτιάσεις που προβάλλει η Τουρκία για την επέκταση των εθνικών μας χωρικών υδάτων σε 12 ν.μ. είναι ότι το Αιγαίο είναι μία θαλάσσια περιοχή που τυγχάνει «ειδικών περιστάσεων», οι οποίες δεν επιτρέπουν την αύξηση της ελληνικής αιγιαλίτιδας ζώνης. Διαφορετικά, το Αιγαίο θα μετατραπεί σε «ελληνική λίμνη», το οποίο είναι εντελώς αντίθετο προς τα τουρκικά «ζωτικά συμφέροντα».

Επιπλέον ισχυρίζεται ότι σε θάλασσες «κλειστές ή ημίκλειστες», όπως το Αιγαίο, δεν θα πρέπει το δικαίωμα αυτό να ασκείται μονομερώς αλλά να συναινούν και τα δύο παράκτια κράτη για την αύξηση του εύρους των χωρικών υδάτων.

Εναέριος Χώρος

Η κυριαρχία που ασκεί το παράκτιο Κράτος στην χωρική θάλασσα εκτείνεται και στον εναέριο χώρο πάνω από αυτή, όπως επίσης στον βυθό και το υπέδαφος της. Με βάση το Προεδρικό Διάταγμα του 1931 «περί καθορισμού πλάτους χωρικών υδάτων όσον αφορά ζητήματα Αεροπορίας και της Αστυνομίας αυτής», καθώς και τον Ν. 5017/1931 «περί Πολιτικής Αεροπορίας», που αφορούν στον προσδιορισμό του εθνικού εναέριου χώρου υπεράνω της χωρικής θάλασσας, το εύρος της χωρικής θάλασσας της Ελλάδας ορίζεται στα 10 ν.μ.

Η παραπάνω ασυμμετρία στην κυριαρχία που ασκεί η Ελλάδα στο εύρος της χωρικής θάλασσας και του εναερίου χώρου, μπορεί να χαρακτηριστεί παράδοξη αλλά όχι παράνομη ή παράτυπη, δεδομένου ότι κάθε χώρα έχει το μονομερές δικαίωμα να αυξήσει την αιγιαλίτιδα ζώνη της έως τα 12 ν.μ.

Η Τουρκία από την πλευρά της, προβάλλοντας ως επιχείρημα την παραπάνω ασυμμετρία, αμφισβητεί το εύρος των 10 ν.μ. του εθνικού εναέριου χώρου, παραβιάζοντας συστηματικά αυτόν από τα 6 έως τα 10 ν.μ.

Σε απάντηση των τουρκικών αιτιάσεων η ελληνική πλευρά προβάλλει το επιχείρημα «της σιωπηρής αποδοχής» («acquiescence») έως το 1974, δηλαδή ότι έως τότε η Τουρκία αποδεχόταν το παραπάνω καθεστώς χωρίς να προβάλλει ουδεμία αξίωση και συνεπώς έχει απολέσει το δικαίωμα αυτό. Ειδικότερα, έως το 1974 η Τουρκία ζητούσε άδεια προκειμένου να πραγματοποιήσει αεροπορικά γυμνάσια, βεβαιώνοντας ότι δεν θα παραβιάσει τα 10 ν.μ. του ελληνικού εναέριου χώρου. Μετά την εισβολή στην Κύπρο, η Τουρκία κήρυξε το Αιγαίο απαγορευμένη ζώνη για τις αεροπορικές συγκοινωνίες και αμφισβήτησε τόσο τα 10 ν.μ. του εθνικού εναέριου χώρου όσο και το εύρος του FIR Αθηνών. (Ρωμανίδου, 2017)

Υφαλοκρηπίδα

Η διαφορά μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας σχετικά με την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας χρονολογείται τον Νοέμβριο του 1973. Ήταν τότε που η τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίων (ΤΡΑΟ) χορήγησε άδειες για διεξαγωγή ερευνών στην ελληνική υφαλοκρηπίδα, δυτικά των ελληνικών νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.

Από τότε έχουν γίνει επανειλημμένες απόπειρες από την τουρκική πλευρά προκειμένου να παραβιάσει τα κυριαρχικά μας δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας. Το γεγονός αυτό αποτελεί σοβαρότατο σημείο τριβής στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών, φθάνοντας ακόμα και στο χείλος της ένοπλης σύγκρουσης στην κρίση του «ΧΟΡΑ» τον Αύγουστο του 1976 και του «ΣΙΣΜΙΚ» τον Μάρτιο του 1987.

Το 1976, η Ελλάδα προσέφυγε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. αλλά η Τουρκία δεν την ακολούθησε, επικαλούμενη ότι δεν αναγνωρίζει τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου. Το Διεθνές Δικαστήριο δεν υπεισιήλθε στην ουσία του ζητήματος για τυπικούς λόγους, λόγω έλλειψης αρμοδιότητας.

Τον Νοέμβριο του 1976, οι δύο χώρες συνυπέγραψαν το Πρακτικό της Βέρνης, το οποίο έθετε το πλαίσιο του διαλόγου μεταξύ τους για το θέμα της υφαλοκρηπίδας. Το 1981 όμως ο διάλογος αυτός τερματίστηκε ανεπιτυχώς λόγω των αδιάλλακτων θέσεων και συνεχών παλινδρομήσεων της Τουρκίας.

Τον Μάρτιο του 2002, στο πλαίσιο της διαδικασίας της ελληνο-τουρκικής προσέγγισης, οι δύο πλευρές συμφώνησαν σε μια διαδικασία εμπιστευτικών Διερευνητικών Επαφών, προκειμένου να διερευνηθεί η ύπαρξη κοινού εδάφους και των κατάλληλων προϋποθέσεων για την εκ νέου έναρξη διαπραγματεύσεων που θα μπορούσαν πιθανώς να καταλήξουν σε συμφωνία για το θέμα αυτό.

Οι θέσεις της Ελλάδας επί της υφαλοκρηπίδας, συνοψίζονται όπως παρακάτω:

- Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας, κάθε παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας, το εύρος της οποίας είναι τουλάχιστον 200 ν.μ., εφόσον αυτό επιτρέπεται από την απόσταση μεταξύ

των αντικειμένων ακτών. Τα δικαιώματα αυτά του παρακτίου κράτους υφίστανται «αυτοδικαίως» (ipso facto) και «εξ' υπαρχής» (ab initio).

- Σύμφωνα με το άρθρο 121 (2) της παραπάνω Σύμβασης, όλα τα νησιά δικαιούνται υφαλοκρηπίδα. Ο κανόνας αυτός αποτελεί εθιμικό δίκαιο, δηλαδή δεσμεύει και τα κράτη που δεν είναι συμβαλλόμενα στη Σύμβαση (Τουρκία).
- Στην περίπτωση των ελληνικών νησιών που βρίσκονται απέναντι από τις τουρκικές ακτές, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας θα πρέπει να γίνει με βάση την αρχή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής. (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018)

Από την πλευρά της η Τουρκία θεωρεί ότι:

- Το θεμελιώδες κριτήριο για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας είναι η φυσική-γεωλογική συγγένεια του εδάφους της ξηράς με το έδαφος του βυθού. Η υφαλοκρηπίδα των νήσων του ανατολικού Αιγαίου αποτελεί φυσική συνέχεια της υφαλοκρηπίδας της Ανατολίας.
- Το Αιγαίο είναι μια ημίκλειστη θάλασσα που απαιτεί την εφαρμογή ιδιαίτερων, εξαιρετικών κανόνων.
- Η αρχή που πρέπει να εφαρμοστεί είναι αυτή της ευθυδικίας («equity»), σύμφωνα με την οποία τα όρια της ελληνοτουρκικής υφαλοκρηπίδας θα πρέπει να είναι στη μέση του Αιγαίου. (Ντόκος, 2010)

FIR Αθηνών

Την 7 Δεκεμβρίου του 1944 υπογράφηκε στο Σικάγο η Σύμβαση περί Διεθνούς Πολιτικής Αεροπορίας, που προέβλεπε την ίδρυση ενός Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO). Ο οργανισμός αυτός θέσπισε τα όρια των περιοχών για τις οποίες κάθε χώρα-μέλος έχει την ευθύνη ελέγχου του εναερίου χώρου. Το FIR Αθηνών οριοθετήθηκε στο πλαίσιο των συνδιασκέψεων αεροναυτιλίας Ευρώπης των ετών 1950, 1952 και 1958.

Στο πλαίσιο αυτό, το FIR Αθηνών καλύπτει τον ελληνικό εθνικό εναέριο χώρο και επιπρόσθετα κάποια τμήματα του διεθνούς εναερίου χώρου, δεδομένου ότι δεν άπτεται ζητημάτων κυριαρχίας, αλλά δικαιοδοσίας.

Η Τουρκία ήταν εξ' αρχής παρούσα στις παραπάνω συνδιασκέψεις και αποδέχθηκε τον καθορισμό του εναέριου χώρου για τον οποίο υπεύθυνη ορίστηκε η Ελλάδα. Παρόλα αυτά, τον Αύγουστο του 1974, η Τουρκία εξέδωσε αυθαίρετα τη NOTAM 714 («ειδοποίηση προς αεροναυτιλομένους») με βάση την οποία επέκτεινε τον χώρο δικαιοδοσίας της, εντός του FIR Αθηνών, μέχρι το μέσο περίπου του Αιγαίου. Η Ελλάδα αντέδρασε εκδίδοντας τη NOTAM 1157, κηρύσσοντας το Αιγαίο επικίνδυνη περιοχή. Το 1980, η Τουρκία ανακάλεσε την NOTAM 714 μετά την διαπίστωση ότι αντίδραση της Ελλάδας (κήρυξη του Αιγαίου σε επικίνδυνη περιοχή) έβλαπτε τα συμφέροντά της και ιδίως τον τουρισμό της.

Η πάγια θέση της Ελλάδας, η οποία συμβαδίζει με τους κανόνες του ICAO και τη διεθνή πρακτική, είναι ότι για λόγους ασφάλειας των πολιτικών πτήσεων, όλα τα αεροσκάφη, πολιτικά και στρατιωτικά, είναι υποχρεωμένα να υποβάλουν σχέδιο πτήσεως πριν από την είσοδό τους στο FIR Αθηνών. Ωστόσο, η Τουρκία με το πρόσχημα ότι η Σύμβαση του Σικάγο δεν αναφέρεται σε κρατικά αεροσκάφη, αρνείται να υποβάλει σχέδια πτήσεων για τις εισόδους των στρατιωτικών αεροσκαφών της εντός του FIR Αθηνών, πραγματοποιώντας συνεχείς παραβάσεις των Κανόνων Εναέριας Κυκλοφορίας. (Υπουργείο Εξωτερικών, 2018)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ

2.1 ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ: ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Οι βασικές αρχές του ΔΘ έχουν τη ρίζα τους στο εθιμικό Διεθνές Δίκαιο και διαμορφώθηκαν, κατά κύριο λόγο, από την πρακτική που εφάρμοσαν τα μεγάλα ναυτικά κράτη. Οι βασικές αυτές αρχές κωδικοποιήθηκαν στις Συμβάσεις της Γενεύης το 1958 και συνοψίζονται ως εξής:

- **Αρχή της Ελευθερίας της Ανοιχτής Θάλασσας (Διεθνή Ύδατα):** Σύμφωνα με αυτή, η θάλασσα που βρίσκεται εξωτερικά των χωρικών υδάτων ενός κράτους, είναι ελεύθερη για όλα τα υπόλοιπα κράτη. Κανένα κράτος δεν ασκεί κυριαρχία στην ανοιχτή θάλασσα.

- **Αρχή της Πλήρους Κυριαρχίας στην Αιγιαλίτιδα Ζώνη:** Αυτή καθιερώθηκε κυρίως για λόγους άμυνας και ασφάλειας των παράκτιων κρατών. Στα πρώτα στάδια το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης σχετιζόταν με το βεληνεκές των επάκτιων πυροβόλων (το βεληνεκές τους ήταν περίπου στα 3 ν.μ.). Στη συνέχεια το εύρος της επεκτάθηκε σε 6 ν.μ. και έπειτα 12 ν.μ. το οποίο αποτελεί και το μέγιστο όριο στα οποίο μπορεί ένα κράτος να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, για την χώρα μας υπάρχουν 2 διαφορετικές ρυθμίσεις. Η μια αφορά στα χωρικά ύδατα που είναι 6 ν.μ. και η άλλη στον εναέριο χώρο το εύρος του οποίου έχει ορισθεί στα 10 ν.μ.

- **Αρχή της Αβλαβούς Διέλευσης μέσα από τα Χωρικά Ύδατα ενός κράτους (Innocent passage):** Η αρχή αυτή εφαρμόζεται για την διευκόλυνση της διεθνούς ναυσιπλοΐας. Σύμφωνα με αυτή, τα πλοία κάθε κράτους, εμπορικά ή

πολεμικά, έχουν δικαίωμα της «αβλαβούς» διέλευσης² από την χωρική θάλασσα ξένων κρατών, χωρίς να προσβάλλεται η κυριαρχία του παράκτιου κράτους. Σημειωτέον, ότι τα υποβρύχια πρέπει να πλέουν σε ανάδυση όταν βρίσκονται εντός χωρικών υδάτων άλλου κράτους.

Με βάση τις ρυθμίσεις αυτές, παρατηρούνται τα παρακάτω:

- Ως προς την Αιγιαλίτιδα Ζώνη, ιδρύεται η κυριαρχία του κράτους. Παρατηρείται όμως ότι δεν υπάρχει ενιαίος κανόνας για όλα τα κράτη ως προς το εύρος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, πλην της μη επέκτασής της πέραν των 12 ν.μ.
- Ως προς την Ανοιχτή Θάλασσα, καθιερώθηκε η ελευθερία της ναυσιπλοΐας, της αλιείας, της τοποθέτησης υποβρύχιων καλωδίων και σωληναγωγών καθώς και η ελευθερία υπερπτήσεων. Στις ελευθερίες αυτές προστέθηκαν εθιμικώς η ελευθερία της επιστημονικής έρευνας και η ελευθερία τέλεσης ναυτικών γυμνασίων.

Η Σύμβαση της Γενεύης καθιέρωσε επίσης, για πρώτη φορά και την έννοια της υφαλοκρηπίδας, «συμβαδίζοντας» με τις ΗΠΑ, οι οποίες κατόπιν μονομερούς δήλωσης του Προέδρου τους κ. Τρούμαν το 1945, διακήρυξαν ότι οι φυσικοί πόροι του βυθού που βρίσκεται κάτω από την ανοιχτή θάλασσα, αλλά παράκεινται στις ακτές τους, ανήκουν σε αυτές και υπάγονται τόσο στη δικαιοδοσία τους όσο και στο έδαφός τους. Με βάση την Σύμβαση της Γενεύης του 1958, η υφαλοκρηπίδα αποτελείται από τον βυθό και το υπέδαφος που εκτείνεται πέραν της χωρικής θάλασσας και μέχρι το βάθος των 200 μέτρων. Ωστόσο, η υφαλοκρηπίδα μπορούσε (και μπορεί) να επεκταθεί και πέραν του ορίου των 200 μέτρων εφόσον ήταν (και είναι) δυνατή η εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του βυθού με τεχνικούς όρους. Στην υφαλοκρηπίδα το παράκτιο Κράτος, κατά τη Σύμβαση της Γενεύης ασκούσε (και ασκεί) μόνο κυριαρχικά δικαιώματα για εξερεύνηση και εκμετάλλευση του βυθού και του υπεδάφους και όχι πλήρη κυριαρχία όπως στην αιγιαλίτιδα ζώνη. (Μηλιαράκης, 2017)

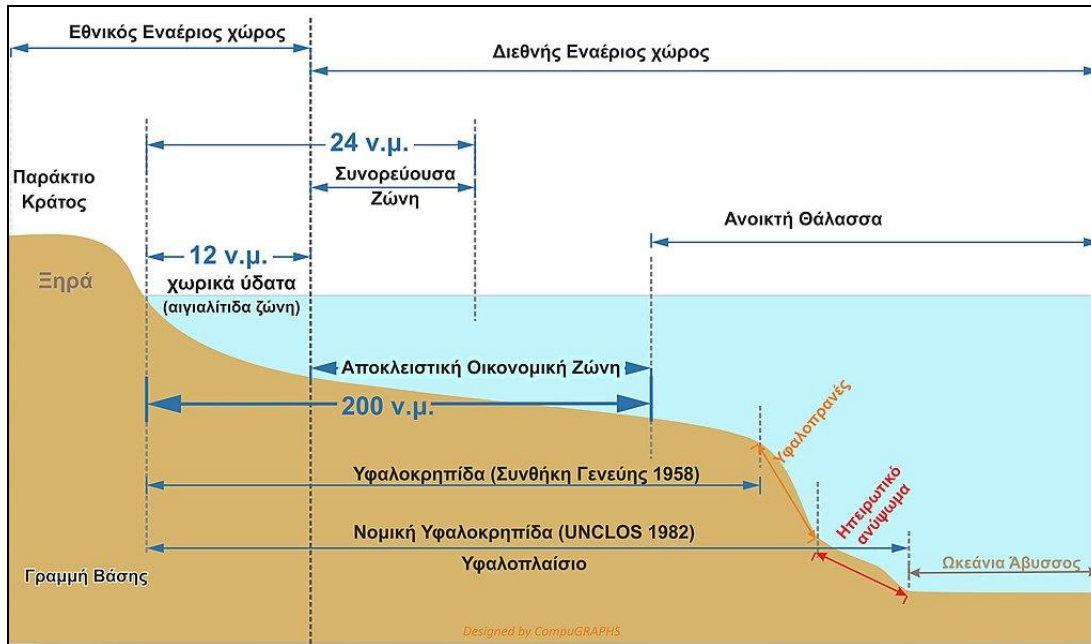
---

² Η διέλευση πλοίου από τα χωρικά ύδατα ενός κράτους είναι αβλαβής εφόσον δεν διαταράσσεται η ειρήνη, η τάξη ή η ασφάλεια του παράκτιου κράτους. (Πολίτης, 2019)

2.2 ΙΣΧΥΟΝ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ

Το ισχύον ΔΘ καθιερώθηκε το 1982 στο Modego Bay της Τζαμάικα. Σύμφωνα με αυτό ρυθμίζονται τα θέματα της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, της Συνορεύουσας Ζώνης, της Ανοιχτής Θάλασσας, της υφαλοκρηπίδας, της ΑΟΖ, της Ζώνης των Διεθνών Βυθών και της έννοιας των αρχιπελαγικών κρατών.

Νομικές έννοιες Θαλασσιών Ζωνών (Σιοτρόπου, 2015)

Στο παρόν κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε ιδιαίτερα στην έννοια της Αιγιαλίτιδας Ζώνης, της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας, εξαιτίας του ενδιαφέροντος που παρουσιάζουν για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων από τα παράκτια κράτη.

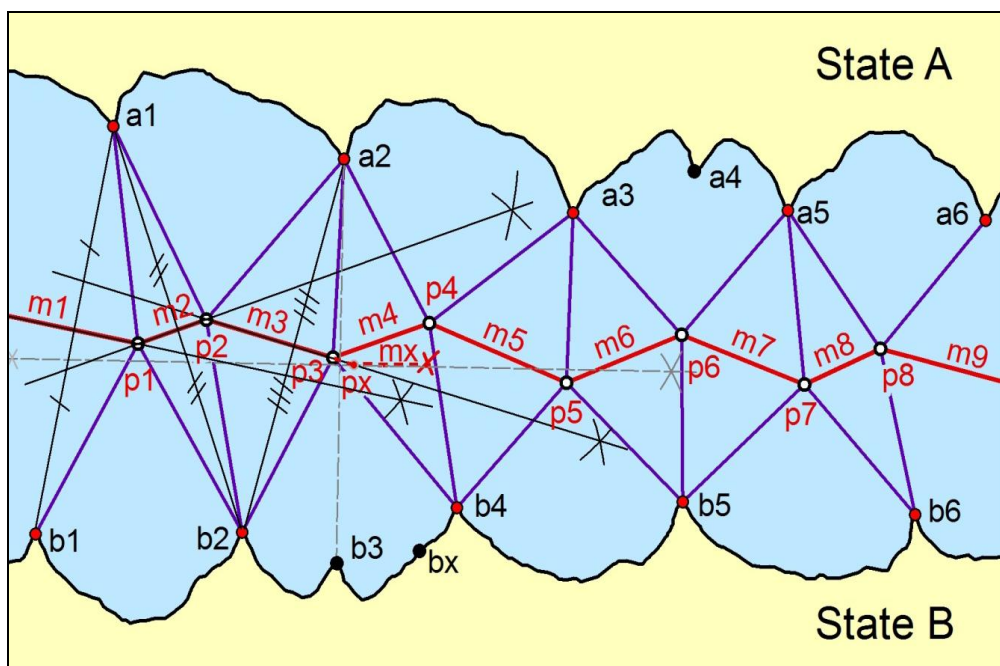
Αιγιαλίτιδα Ζώνη

Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή Χωρικά Ύδατα είναι τα ύδατα που εκτείνονται πέρα από τις «γραμμές βάσης» [φυσική ακτογραμμή ή ευθείες γραμμές βάσης (ΕΓΒ)]³ έως το εύρος τους να φτάσει τα 12 ν.μ.

³ Οι γραμμές βάσης διαχωρίζουν τα εσωτερικά ύδατα από την χωρική θάλασσα. Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Δικαίου Θαλάσσης, το εύρος της χωρικής θάλασσας καθορίζεται έχοντας ως αφετηρία είτε την φυσική ακτογραμμή είτε από τις ευθείες γραμμές βάσης που χαράσσονται όταν η ακτογραμμή παρουσιάζει έντονες εσοχές ή υφίσταται συστάδα νήσων εγγύς της ακτογραμμής, είτε

Σε αντίθεση με το παρελθόν, το ισχύον σήμερα ΔΘ, ρυθμίζει ότι το μέγιστο πλάτος της Αιγιαλίτιδας Ζώνης μπορεί να επεκταθεί έως τα 12 ν.μ. και η αρχή αυτή έχει πλέον καθολική παραδοχή. Για την οριοθέτηση της Αιγιαλίτιδας Ζώνης μεταξύ γειτονικών κρατών, ισχύει ο κανόνας της «Μέσης Γραμμής».

Η μέση γραμμή είναι η μέθοδος που θα πρέπει να εφαρμόζεται όταν υπάρχουν αλληλοεπικαλυπτόμενες χωρικές θάλασσες. Η δημιουργία ενός ορίου με βάση την αρχή της μέσης γραμμής είναι γεωμετρικά αντικειμενικό και επιφέρει μία μοναδική και ξεκάθαρη γραμμή. Στη Σύμβαση του 1958 διατυπώθηκε ρητά ότι η μέθοδος της τήρησης ίσων αποστάσεων πρέπει να ακολουθείται όταν δεν υπάρχει συμφωνία για την χωρική θάλασσα, τη συνορεύουσα ζώνη και την υφαλοκρηπίδα. Η μέση γραμμή ορίζεται ως εκείνη η γραμμή κάθε σημείο της οποίας έχει ίση απόσταση από τα κοντινότερα σημεία δύο αντικριστών βασικών γραμμών, ενώ η γραμμή των ίσων αποστάσεων ορίζεται αυτή που έχει ίση απόσταση από δύο παρακείμενες βασικές γραμμές (Kastrisios, 2014).

Μέθοδος Εύρεσης της Μέσης Γραμμής (Kastrisios, 2014).

στο άνοιγμα κόλπων των οποίων η φυσική είσοδος δεν υπερβαίνει τα 24 ν.μ. (Χαραλάμπους, 2017)

Υφαλοκρηπίδα

Ορίζεται ως ο θαλάσσιος βυθός και το υπέδαφος (προέκταση της επικράτειας κάτω από τη θάλασσα), που εκτείνεται πέραν της Χωρικής Θάλασσας, μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μια απόσταση 200 ν.μ. από τις «γραμμές βάσης» (φυσική ακτογραμμή ή ΕΓΒ).

Η υφαλοκρηπίδα διακρίνεται σε:

- Γεωλογική υφαλοκρηπίδα: Εκτείνεται έως το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου (ισοβαθές 200 μ.)
- Νομική υφαλοκρηπίδα: Εκτείνεται έως 200 ν.μ. από τα σημεία βάσης και σε ορισμένες περιπτώσεις έως τα 350 ν.μ. ή τα 100 ν.μ., πέρα από τα ισοβαθή των 2.500 μέτρων.

Τα κράτη ασκούν στην υφαλοκρηπίδα τους αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα (*ipso jure, ab initio, ipso facto*). Δηλαδή η υφαλοκρηπίδα, ανήκει κυριαρχικά στα κράτη (*ipso jure*), ως φυσική προέκταση των ακτών τους (*ab initio*), και ανεξαρτήτως εάν έχει εξαγγελθεί ή οριοθετηθεί (*ipso facto*), κανένα άλλο κράτος δεν νομιμοποιείται να πραγματοποιεί οιαδήποτε έρευνα ή εκμετάλλευσή της, δίχως άδεια.

Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα υφίστανται σε κάθε περίπτωση ακόμα και χωρίς διακήρυξη και αφορούν:

- Έρευνα (επιστημονική, βασική και εφαρμοσμένη)
- Εξόρυξη και
- Εκμετάλλευση ορυκτών πόρων

Όταν όμως η υφαλοκρηπίδα ενός κράτους συνορεύει με την υφαλοκρηπίδα άλλου απαιτείται οριοθέτηση. (Σιοτρόπου, 2015)

Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη

Με την καθιέρωση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) ικανοποιήθηκε μία από τις σημαντικότερες διεκδικήσεις των παρακτίων κρατών. Οι

δικδικήσεις αυτές αφορούσαν στην καθιέρωση ζωνών -πέραν της αιγιαλίτιδας- εντός των οποίων τα παράκτια κράτη θα είχαν δικαιώματα κατ' αρχήν οικονομικής φύσεως (π.χ. ζώνης αποκλειστικής αλιείας). Αξίζει να σημειωθεί ότι μέχρι την Πρώτη Συνδιάσκεψη των ΗΕ για το ΔΘ (1958) το δικαίωμα αλιείας των παρακτίων κρατών μπορούσε να ασκηθεί μόνο εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης, η οποία σε καμία περίπτωση δεν μπορούσε να επεκταθεί πέραν των 12 ν.μ., παρά την γενικότερη τάση για επέκταση από τα παραδοσιακά όρια των 3 και 6 ν.μ. Λόγω αυτού του γεγονότος, προέκυψε η ανάγκη δημιουργίας μίας ιδιαίτερης («*sui generis*») ζώνης εντός της οποίας τα παράκτια κράτη θα είχαν τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των πηγών της, ενώ τα τρίτα κράτη δεν θα αποκλείονταν από την άσκηση των βασικών δικαιωμάτων που απορρέουν από τον θεσμό της ελευθερίας των θαλασσών. Επομένως, η ΑΟΖ εισάγεται ως έννοια προκειμένου να αντισταθμίσει τις οικονομικές ανάγκες των παρακτίων κρατών χωρίς, από την άλλη πλευρά, να αυξήσει το εύρος των χωρικών υδάτων (το οποίο, στην εξέλιξη του χρόνου, έτεινε να σταθεροποιηθεί στα 12 ν.μ.). Με βάση τα παραπάνω, η ΑΟΖ αποτέλεσε πράγματι μια επαναστατική εξέλιξη στον χώρο του δικαίου της θάλασσας, επιτυγχάνοντας περαιτέρω την ανατροπή ριζικά πλέον του διπολικού σχήματος των αρχών της κυριαρχίας και της ελευθερίας που επί αιώνες κυριάρχησε στον θαλάσσιο χώρο. (Χρυσόχου & Δαλακλής, 2012)

Η ΑΟΖ αποτελεί συνέχεια της Χωρικής Θάλασσας έως την απόσταση των 200 ν.μ., ήτοι Χωρική Θάλασσα + ΑΟΖ= 200 ν.μ. Περιλαμβάνει την επιφάνεια της θάλασσας, την θαλάσσια μάζα και τον βυθό.

Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ του είναι:

- Εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, ζώντων ή μη, των υπερκειμένων υδάτων, του βυθού και του υπεδάφους.
- Τοποθέτηση και χρησιμοποίηση τεχνητών νησιών, εγκαταστάσεων και κατασκευών
- Θαλάσσια επιστημονική έρευνα.
- Προστασία του θαλασσίου περιβάλλοντος

Αντίστοιχα, τα δικαιώματα τρίτων κρατών είναι:

- Ελευθερία ναυσιπλοΐας
- Ελευθερία υπερπτήσεως
- Ελευθερία ποντίσεως υποβρυχίων αγωγών και καλωδίων (υπό προϋποθέσεις). (Σιοτρόπου, 2015)

Δεδομένου των παραπάνω, το καθεστώς της ΑΟΖ κατ' ουσίαν απορροφά αυτό της υφαλοκρηπίδας. Εξαιρέση υπάρχει στην περίπτωση που η υφαλοκρηπίδα υπερβαίνει τα 200 ν.μ.. από τις γραμμές βάσεως, οπότε μέχρι την απόσταση αυτή ισχύει το καθεστώς της ΑΟΖ και πέραν αυτής το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας. (Μηλιαράκης, 2017)

Η σημαντική διαφορά ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας είναι ότι σε αντίθεση με την δεύτερη (όπου τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους ιδρύονται αυτοδικαίως), τα δικαιώματα επί της ΑΟΖ δεν ιδρύονται αυτοδικαίως. Συνεπώς, απαιτείται διακήρυξη (εξαγγελία) του κυρίαρχου και παράκτιου κράτους. Από την στιγμή που εξαγγελθεί η ΑΟΖ, το παράκτιο κράτος υποχρεούται στην δημοσίευση χαρτών με ακριβή όρια και συντεταγμένες (που θα πρέπει μάλιστα να κατατίθενται στην Γεν. Γραμματεία του ΟΗΕ).

Όσον αφορά στην οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ δύο ή περισσότερων γειτονικών κρατών, αυτή θα πρέπει να γίνεται με διακρατική συμφωνία στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου ώστε να επιτυγχάνεται δίκαιη λύση . Πέρα από την καθιερωμένη αρχή της μεταξύ των κρατών συμφωνίας για την οριοθέτηση της ΑΟΖ, όταν δεν μπορούν να καταλήξουν, τότε η πρακτική τα θέλει να προσφεύγουν σε διεθνή δικαιοδοτική διαδικασία είτε μέσω του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης ή με από κοινού διαιτητικό όργανο ή επιτροπή συμβιβασμού, όπως προβλέπει η διαδικασία επιλύσεως των διαφορών (άρθρο 74(2) σε συνδυασμό με Μέρος XV της Συμβάσεως 1982).

Τέλος, σύμφωνα με το άρθρο 121, της Σύμβαση των ΗΕ για το ΔΘ (1982) δικαίωμα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες (συνεπώς στην ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα) έχουν τα νησιά και οι βράχοι, εφόσον δύναται να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή να έχουν οικονομική ζωή. (Σιοτρόπου, 2015)

2.3 ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ

Γενικά

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ανακήρυξη της ΑΟΖ έχει συνδεθεί τα τελευταία χρόνια πρωτίστως με την οικονομική εκμετάλλευση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, τα οποία ενδεχομένως θα ανευρεθούν εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας. Η δε εφαρμοζόμενη - ή μη – εξωτερική πολιτική επί του θέματος κινείται πλέον στον άξονα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δεδομένου της πάγιας τουρκικής τακτικής αμφισβήτησης των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.

Παρά του ότι το καθεστώς της ΑΟΖ δεν συμπίπτει εξολοκλήρου με αυτό της υφαλοκρηπίδας, για την ελληνική περίπτωση όπου το ζήτημα της ΑΟΖ τίθεται στη βάση της εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που πρόκειται να εντοπιστούν στους ελληνικούς θαλάσσιους χώρους, η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας συνδέεται άμεσα και με την οριοθέτηση της ΑΟΖ.

Επιπλέον, υπογραμμίζεται ότι, για την ελληνική πλευρά και την προσπάθεια κατοχύρωσης των εκπορευόμενων δικαιωμάτων από τις θαλάσσιες ζώνες, αποτελεί εξέχουσας σημασίας ρύθμιση το άρθρο 121 της Σύμβασης του Δικαίου της Θάλασσας, σύμφωνα με το οποίο ρυθμίζεται το καθεστώς των νήσων αναγνωρίζοντας τους ρητώς ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα ανάλογη με άλλων ηπειρωτικών περιοχών, με μόνη εξαίρεση τους βράχους, οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή.

Υπό το πρίσμα της ανωτέρω διάταξης, ο ρόλος των νήσων της χώρας είναι καθοριστικής σημασίας για την τελική χάραξη της ελληνικής ΑΟΖ και την μεγιστοποίηση του οφέλους από τη θαλάσσια αυτή ζώνη. Πιο συγκεκριμένα, με βάση το νησιωτικό σύμπλεγμα των Δωδεκανήσων, τα όρια του οποίου, ειρήσθω εν παρόδω, πάρα τους τουρκικούς ισχυρισμούς περί «γκρίζων ζωνών», είναι πλήρως αναγνωρισμένα και από την Τουρκία, σύμφωνα με την ιταλο-τουρκική συμφωνία του 1932 και ειδικότερα εκ της γεωγραφικής θέσης του ακριτικού Καστελόριζου, είναι δυνατή η ένωση της ελληνικής και της κυπριακής ΑΟΖ, γεγονός τεράστιας γεωπολιτικής σημασίας. (Ξηνταρόπουλος, 2013)

Είναι επίσης σημαντικό να γίνει σαφές ότι πρέπει πρώτα να πραγματοποιηθεί η ανακήρυξη της ελληνικής ΑΟΖ, η οποία είναι μια μονομερής πράξη και μετά να ακολουθήσει η οριοθέτηση της ήδη ανακηρυχθείσας ελληνικής ΑΟΖ, η οποία είναι μια διμερής πράξη και πρέπει να γίνει ξεχωριστά με καθεμιά από τις έξι γειτονικές χώρες της Ελλάδος δηλαδή τις Αλβανία, Ιταλία, Λιβύη, Αίγυπτο, Κύπρο και Τουρκία.

Η Ελληνική ΑΟΖ (Foreign Affairs, 2018)

Οριοθέτηση Ελληνικής ΑΟΖ με τα Γειτονικά Κράτη

Η Ελλάδα δεν έχει ορίσει ακόμα ΑΟΖ με καμία από τις γειτονικές χώρες παρά του δικαιώματος που έχει να το πράξει βάση του ΔΘ. Αναλυτικά οι περιπτώσεις οριοθέτησης της ελληνικής ΑΟΖ με τις γείτονες χώρες αναφέρονται παρακάτω:

Τον Απρίλιο 2009, η Ελλάδα υπό την Κυβέρνηση του κ. Κώστα Καραμανλή και η Αλβανία υπό τον Κυβέρνηση του κ. Σαλί Μπερίσα, υπέγραψαν συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσίων ζωνών τους. Η αλβανική όμως αντιπολίτευση, υπό την καθοδήγηση εξωτερικών παραγόντων (Τουρκία) και με πρόσχημα την μη εξουσιοδότηση από τον Πρόεδρο της Αλβανίας και την καταπάτηση των αλβανικών κυριαρχικών δικαιωμάτων στις θαλάσσιες ζώνες (αξίωσαν να μην αναγνωριστεί πλήρης επήρεια σε όλες τις ελληνικές νήσους αλλά να εφαρμοστεί

ειδικό καθεστώς) προέβαλαν σοβαρές αντιδράσεις, με αποτέλεσμα η συμφωνία να μην ισχύσει στην ουσία ποτέ.

Η δεύτερη οριοθέτηση είναι με την Ιταλία. Στην περίπτωση αυτή τα δεδομένα είναι ευνοϊκότερα εξαιτίας της συμφωνίας οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας της χώρας μας με την γείτονα χώρα από το 1977. Συνεπώς η οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ των 2 χωρών είναι ευκολότερη διαδικασία αν συνυπολογιστεί ότι ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα συμπίπτουν.

Η τρίτη οριοθέτηση είναι με την Λιβύη. Σε αυτή την περίπτωση τα πράγματα είναι περισσότερο περίπλοκα δεδομένου και των τελευταίων εξελίξεων όπου η λιβυκή Κυβέρνηση της Τρίπολης του Φάγεζ αλ-Σάρατζ (Fayez Mustafa al-Sarraj) υπέγραψε Μνημόνιο Συνεργασίας με την Τουρκία όσον αφορά την ΑΟΖ, με βάση το οποίο αγνοείται η επήρεια ακόμα και της Κρήτης στην οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών. Στο προαναφερόμενο γεγονός θα πρέπει να συμπεριληφθεί η γενική αστάθεια που επικρατεί στην Λιβύη μετά την «αραβική άνοιξη» και επιπλέον ότι η Λιβύη, σε αντίθεση με την Ελλάδα, δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της Σύμβασης για το ΔΘ, με αποτέλεσμα οι διμερείς σχέσεις των δύο χωρών σε αυτό το πεδίο να διέπονται από εθιμικούς κανόνες.

Η τέταρτη οριοθέτηση είναι με την Αίγυπτο. Όπως και στην περίπτωση της Αλβανίας, το ξεκίνημα των διαπραγματεύσεων για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών έγινε το 2009 από την Κυβέρνηση του κ. Κώστα Καραμανλή. Την περίοδο όμως εκείνη οι προϋποθέσεις προκειμένου να ευοδωθούν οι προσπάθειες δεν ήταν ευνοϊκές για την Ελλάδα, διότι η τότε αιγυπτιακή κυβέρνηση στήριζε παρόμοια άποψη με την Τουρκία που αφορά στην μη επήρεια του νησιωτικού συμπλέγματος του Καστελόριζου και της μικρονήσου Στρογγύλης στην οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ. Δεδομένου όμως της φιλικής πλέον σχέσης και της συνεργασίας Ελλάδας Αιγύπτου στον ενεργειακό τομέα (και όχι μόνο) δημιουργείται ένα πρόσφορο έδαφος για την οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών. Θετικός παράγοντας πρέπει επίσης να θεωρηθεί και η οριοθέτηση Κύπρου-Αιγύπτου το 2003. (Φασλής, 2018)

Η πέμπτη οριοθέτηση είναι με την Κυπριακή Δημοκρατία. Θεωρητικά η περίπτωση αυτή θα έπρεπε να είναι η ευκολότερη σε σχέση με τις υπόλοιπες

χώρες εξαιτίας της σύμπλευσης των δύο (ελληνικών) Κυβερνήσεων Ελλάδας και Κύπρου.

Με βάση τη Σύμβαση του ΔΘ η οποία δέχεται την αρχή της μέσης γραμμής που για την οριοθέτηση της ΑΟΖ, Ελλάδα και Κύπρος έχουν κοινά θαλάσσια σύνορα μήκους 27 ν.μ. Προκειμένου όμως να γίνει αυτό πρέπει οι μικρόνησοι Μεγίστη και Στρογγύλη να ασκούν πλήρη επήρεια στις θαλάσσιες ζώνες, πράγμα το οποίο η Τουρκία προσπαθεί να εμποδίσει με κάθε τρόπο.

Η τελευταία περίπτωση αφορά την οριοθέτηση της ΑΟΖ με την Τουρκία. Οι αναθεωρητικές τάσεις της γείτονας χώρας, η μη αναγνώριση του ΔΘ όσον αφορά για το δικαίωμα των νήσων σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες και η κατά γενική ομολογία «εχθρικές» σχέσεις των δύο χωρών της τελευταία περίοδο, καθιστά δύσκολο την εξεύρεση κάποιας λύσης για την οριοθέτηση της ΑΟΖ μεταξύ τους

2.4 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΖΩΝΕΣ

Η Ελληνική Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ τέθηκε εν αμφιβόλω ήδη από τον Νοέμβριο του 1973, όταν η τούρκικη κυβέρνηση παραχώρησε ερευνητικές ζώνες στην τουρκική κρατική πετρελαϊκή εταιρεία στην περιοχή ανάμεσα στα νησιά Λέσβο, Σκύρο, Λήμνο και δυτικά της Σαμοθράκης. Τον Ιούλιο του 1974 εξέδωσε νέες άδειες επεκτείνοντας αυτή την ζώνη προς τα δυτικά και διεκδίκησε μια νέα στενή λωρίδα υφαλοκρηπίδας μεταξύ των Δωδεκανήσων και των Κυκλάδων. Η Ελλάδα διαμαρτυρήθηκε εξαιρετικά έντονα για τις δύο αποφάσεις. Οι θέσεις των δύο χωρών πάνω σε αυτό το ζήτημα είναι εξαιρετικής σημασίας για τους θαλάσσιους νόμους για την οριοθέτηση της. (Siousiouras & Chrysochou, 2014)

Σύμφωνα με την Ελλάδα, η οποία είναι σθεναρά προσηλωμένη στο Διεθνές Δίκαιο και στην Σύμβαση του 1982, οι θαλάσσιες ζώνες ορίζονται σύμφωνα με τα προαναφερόμενα στο παρόν κεφάλαιο. Συνεπώς τα νησιά του Αιγαίου έχουν πλήρη επήρεια σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες (μεταξύ αυτών στην ΑΟΖ και την υφαλοκρηπίδα). Επιπλέον, είναι αναφαίρετο δικαίωμα της η επέκταση της Αιγαλίτιδας Ζώνης στα 12 ν.μ.

Από την άλλη μεριά η Τουρκία πρεσβεύει ότι το Αιγαίο είναι μία ημίκλειστη θάλασσα, λόγω της κατανομής και της πυκνότητας των νησιών και των ιδιαίτερων

γεωλογικών χαρακτηριστικών του. Αυτός είναι ο λόγος που οι διεθνείς νόμοι και κανόνες δεν μπορούν να εφαρμοστούν σε αυτήν τη «μοναδική θάλασσα». Τα ελληνικά νησιά δεν έχουν το δικαίωμα να ασκούν δικαιοδοσία στην ελληνική υφαλοκρηπίδα επειδή είναι τοποθετημένα μέσα στην τουρκική υφαλοκρηπίδα (δικαιούνται μόνο Αιγιαλίτιδα και Συνορεύουσα Ζώνη). Επίσης οι ειδικές καταστάσεις που αναφέρονται στη Σύμβαση για την Ηπειρωτική Υφαλοκρηπίδα (1958) -την οποία η Τουρκία ποτέ δεν υπέγραψε- δικαιολογούν, σύμφωνα με την άποψη της, τη μη εφαρμογή της μεθόδου της μέσης γραμμής (median line method). (Sioussiouras & Chrysochou, 2014)

Αν η Ελλάδα επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα 12ν.μ., θα τα αυξήσει από το 43.5% στο 71.5%, ,ενώ τα χωρικά ύδατα της Τουρκίας θα αυξηθούν από το 7.5% στο 8.7% και το εμβαδόν της ανοιχτής θάλασσα θα μειωθεί από το 49% στο 19.8% στο Αιγαίο. Η πρόσβαση της Τουρκίας στις ανοιχτές θάλασσες θα εμποδιστεί και οι ακτές της στο Αιγαίο θα περικυκλωθούν από Ελληνικά εγχώρια ύδατα. Συνεπώς το Αιγαίο θα μετατραπεί σε «ελληνική λίμνη». (Yenigun, 2001).

(Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή, 2018)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Η ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

3.1 ΓΕΝΙΚΑ

Η Μεσόγειος είναι μια σχεδόν κλειστή θάλασσα που επικοινωνεί με τον Ατλαντικό Ωκεανό μέσω των στενών του Γιβραλτάρ, με την Ερυθρά Θάλασσα μέσω του καναλιού του Σουέζ και με τη Μαύρη θάλασσα μέσω των Τουρκικών Στενών. Από τα δυτικά ως τα ανατολικά (από το Γιβραλτάρ ως τη Συρία) έχει μήκος 4000 Km. Στο μεγαλύτερο εύρος της από την ακτή της Γαλλίας ως αυτήν της Αλγερίας η απόσταση είναι 900 Km. Το εμβαδόν της, συμπεριλαμβανομένων όλων των παρακείμενων θαλασσών εκτός της Κασπίας, ανέρχεται στα 2.523.000 km² και ο όγκος της στα 3.708.000 km³ (Ozturk & Baseren, 2008).

Σύμφωνα με τον Τούρκο Υπουργό Άμυνας κ. Χουλουσί Ακάρ (Hulusi Akar), η Μεσόγειος είναι γεωπολιτικά σημαντική επειδή βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, που περιλαμβάνουν μεγάλα νησιά, όπως η Σικελία, η Κύπρος, η Μάλτα και η Κρήτη. Έχει, επίσης, εξαιρετικά μεγάλη ναυτιλιακή δραστηριότητα, καθώς 220.000 εμπορικά πλοία άνω των 100 τόνων τη διασχίζουν ετησίως. Αυτό αντιστοιχεί στο ένα τρίτο του παγκόσμιου ναυτιλιακού εμπορίου. Τέλος, η περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου, από τότε που ανακαλύφθηκαν τα ενεργειακά αποθέματα έρχεται να αντιμετωπίσει μια νέα πραγματικότητα. Είναι γεγονός ότι τα αποθέματα υδρογονανθράκων της Ελλάδας, της Κύπρου και του Ισραήλ ξεπερνούν τις ενεργειακές ανάγκες των χωρών αυτών. Ως αποτέλεσμα τούτου, ένα σημαντικό μέρος τους θα εξαχθεί για να καλύψει τις ανάγκες της Ευρώπης, ιδιαίτερα των κρατών με μεγάλη βαριά βιομηχανία. (Mazis & Sotiropoulos, 2016)

Για τους παραπάνω λόγους, η Μεσόγειος και ιδιαίτερα η νοτιοανατολική της περιοχή, αποτελεί το κέντρο του ενδιαφέροντος πολλών κρατών. Αυτό το ενδιαφέρον προκαλεί διαμάχες μεταξύ των χωρών, μέσα και έξω από την περιοχή. Οι πρόσφατες ανακαλύψεις νέων ενεργειακών πηγών μέσα στη Μεσόγειο, δεν έχουν μόνο αναζωπυρώσει παλιά προβλήματα, αλλά έχουν δημιουργήσει νέα. Η αλυσίδα των γεγονότων που έλαβαν χώρα στη Μεσόγειο, μπορεί να αλλάξουν την

ισορροπία των δυνάμεων στη νότια πλευρά του NATO και να το αναγκάσουν να επιδείξει στην περιοχή αυτή αυξημένο ενδιαφέρον. (Akar, 2019)

Η χρήση των οικονομικών και γεωστρατηγικών πλεονεκτημάτων της Ανατολικής Μεσογείου απαιτεί έναν παράγοντα που δεν υπάρχει σήμερα: πολιτική σταθερότητα και ασφάλεια. Όλη η περιοχή έχει εισέλθει σε κατάσταση παρατεταμένων συγκρούσεων και αστάθειας. Η παλιά τάξη πραγμάτων κατέρρευσε, λόγω των επιδράσεων της «Αραβικής Άνοιξης» και της επιδείνωσης των σχέσεων δύο κύριων συμμάχων των ΗΠΑ στην περιοχή, της Τουρκίας και του Ισραήλ. Στη θέση της ήρθε η ανθρωπιστική καταστροφή και ο εμφύλιος πόλεμος στη Συρία και η προϊούσα γεωστρατηγική σύγκρουση ανάμεσα στις ΗΠΑ και τις έντονα αναθεωρητικές δυνάμεις της περιοχής, την Ρωσία και το Ιράν. Στη μέση όλων αυτών είναι τα αποθέματα υδρογονανθράκων της Κύπρου, του Ισραήλ, της Αιγύπτου, του Λιβάνου και της Ελλάδας. Το μεγάλο ερώτημα στην περιοχή παραμένει η Τουρκία, η οποία την παρούσα περίοδο διατηρεί κακές σχέσεις με τους χώρες-κύριους δρώντες της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, ήτοι το Ισραήλ, την Αίγυπτο, την Κύπρο και φυσικά την Ελλάδα. Προκειμένου να αποφύγει να μείνει έξω από το ενεργειακό παιχνίδι, η τουρκική πλευρά κινείται κυρίως σε δύο άξονες: Από την μία πλευρά δελεάζει «φιλικά» προσκείμενες χώρες σε νέες ενεργειακές συμμαχίες (Λιβύη, Λίβανος, Παλαιστινιακή Αρχή) και από την άλλη επιδεικνύει επιθετική συμπεριφορά προς τις ήδη υπάρχουσες «αντίπαλες» συμμαχίες (Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ, Αίγυπτος), προκειμένου να καθυστερήσει ή να παρακωλύσει την εξόρυξη των υδρογονανθράκων. (Balodimos, 2016).

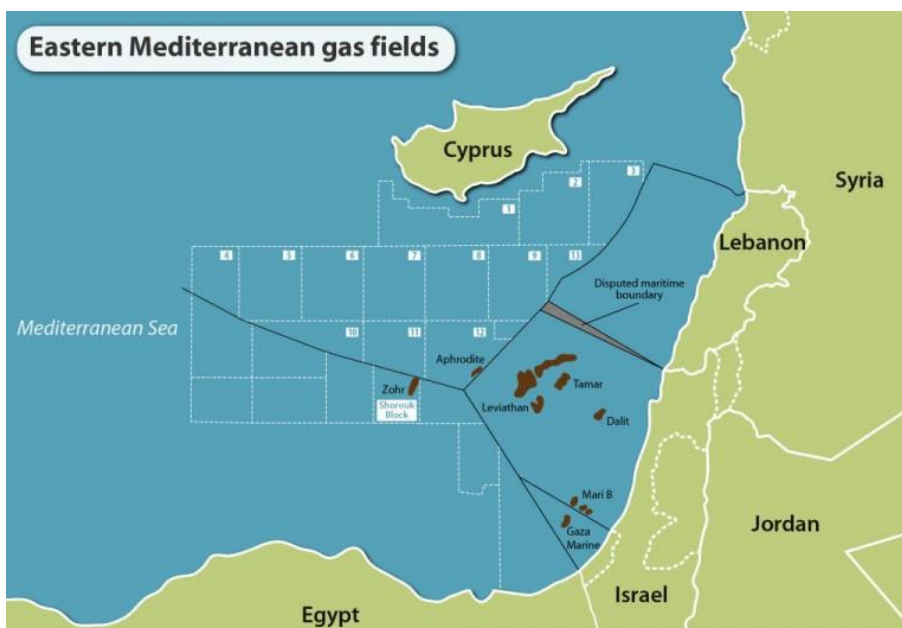
3.2 ΚΟΙΤΑΣΜΑΤΑ ΥΔΡΟΓΟΝΑΝΘΡΑΚΩΝ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Η ανατολική Μεσόγειος είναι μεγαλύτερη σε μέγεθος από την δυτική και παρουσιάζει έντονο γεωλογικό ενδιαφέρον σε διάφορους τομείς. Συγκεκριμένα η νοτιοανατολική Μεσόγειος με την παρουσία της Μεσογειακής ράχης, της Λεκάνης Λεβαντίνης, του αβυσσικού πεδίου του Ηροδότου, του κώνου του Νείλου και του ηπειρωτικού μπλοκ του Ερατοσθένη αποτελεί ένα μεγάλο πεδίο ερευνών. Ένας τομέας ερευνών που τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει μια έξαρση είναι η ύπαρξη πεδίων υδρογονανθράκων στην περιοχή. Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον εστιάζεται

στη γεωλογική εξέλιξη δυο λεκανών, της Λεβαντίνης νοτιοανατολικά της Κύπρου και του Ηροδότου νοτιοδυτικά της Κύπρου. Οι δυο αυτές λεκάνες σχηματίστηκαν την ίδια γεωλογική περίοδο λόγω της καταβύθισης της Αφρικανικής πλάκας κάτω από την Ευρασία. Φιλοξενούν το ίδιο περίπου πάχος και ίδιους τύπους ιζημάτων. Έχουν διαφορετική γεωμετρία, με την λεκάνη του Ηροδότου να είναι βαθύτερη και διπλάσια σε έκταση από αυτή της Λεβαντίνης. Για την λεκάνη της Λεβαντίνης υπάρχουν πιστοποιημένα αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου. (Ηλία, 2013).

Σήμερα η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου θα μπορούσε να χωριστεί σε πέντε περιοχές – μέρη, όπου υπάρχουν απτές αποδείξεις για μεγάλες ποσότητες υδρογονανθράκων στην θάλασσα. Αυτά τα μέρη είναι:

- Το πεδίο του «Ηροδότου», το οποίο βρίσκεται νοτιοανατολικά της Κρήτης, νοτιοδυτικά της Κύπρου και στις βόρειες ακτές της Αιγύπτου.
- Το πεδίο της «Λεβαντίνης», το οποίο εκτείνεται στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ Κύπρου, Συρίας, Τουρκίας, Αιγύπτου, Λιβάνου και Λωρίδας της Γάζας.
- Το κωνικό πεδίο έξω από το Δέλτα του Νείλου στην Αίγυπτο.
- Η θαλάσσια περιοχή νοτίως της Κρήτης. (Balodimos, 2016)

Κοιτάσματα Υδρογονανθράκων ΝΑ Μεσογείου(Πηγή: Balodimos, 2016)

Μεταξύ των ετών 2008 – 2012, 820 δις κ.μ. ανακαλύφθηκαν στο Ισραήλ στις θέσεις «Tamar» (238 δις κ.μ.), «Leviathan» (500 δις κ.μ.), «Dalit» (21 δις κ.μ.), «Tanin & Karish» (60 δις κ.μ). Περίπου 100 δις κ.μ. ανακαλύφθηκαν εντός της Κυπριακής ΑΟΖ στη θέση «Αφροδίτη». Στην Αίγυπτο μεταξύ των ετών 2010 – 2014 ανακαλύφθηκαν σε διάφορες θέσεις στη θάλασσα του Δέλτα του Νείλου 548 δις κ.μ., 182 δις κ.μ. ανακάλυψε η βρετανική πετρελαϊκή εταιρεία «BP» στη θέση «Attol-1» και 914 δις κ.μ. ανακάλυψε η ιταλική εταιρεία «ENI» στην θέση «Zhor», τον Αύγουστο του 2015. (Tsakiris, 2017)

3.3 Ο «ΠΟΛΕΜΟΣ» ΤΩΝ ΑΓΩΓΩΝ

Οι πόλεμοι για την ενέργεια είναι μία νέα μορφή γεωπολιτικής αντιπαλότητας, στην μετά τον Ψυχρό Πόλεμο εποχή. Ένας υπόγειος, αλλά ορατός, παγκόσμιος πόλεμος διεξάγεται για το φυσικό αέριο, συμπεριλαμβανομένων του σχιστολιθικού αερίου των ΗΠΑ και του αερίου της Ρωσίας. Το νέο μεγάλο παιχνίδι γεωπολιτικής αντιπαλότητας για τους ενεργειακούς δρόμους σχετίζεται με τον ανταγωνισμό για τους αγωγούς των ΗΠΑ, της Ρωσίας και της Ευρώπης, τους διαδρόμους του αερίου και για την χειραγώγηση των ροών του, όπως οι «Nord Stream II» και «Turkish Stream», που επιτρέπουν στη Ρωσία να παρακάμπτει την Ουκρανία. Το νέο μεγάλο παιχνίδι έχει επεκταθεί και στην ανατολική Μεσόγειο. Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι αγωγοί δεν είναι μόνο ένα οικονομικό ζήτημα, αλλά κυρίως είναι γεωπολιτικό. Εμπλέκονται εθνικοί και στρατηγικοί παράγοντες, όπως και παράγοντες εξασφάλισης ενέργειας.

Αγωγός «Trans Adriatic Pipeline»

Το καλοκαίρι του 2013 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε τη δημιουργία μιας εναλλακτικής οδού και ενεργειακής πηγής για την Ευρωπαϊκή αγορά που θα παράκαμπτει τη Ρωσία. Ο εμπομαζόμενος «Νότιος Ενεργειακός Διάδρομος» είναι διάφορα έργα για αγωγούς, οι οποίοι θα μεταφέρουν το φυσικό αέριο από την Κασπία και την ανατολική Μεσόγειο στην Ευρώπη για πρώτη φορά. Επιλέχθηκε για αυτόν τον σκοπό ο Διαδριατικός ή Αδριατικός Αγωγός Φυσικού Αερίου (Trans Adriatic Pipeline -TAP) έναντι του «Nabucco West».

Ο αγωγός «TAP», μήκους 800 χλμ., εκ των οποίων τα 478 χλμ. επί ελληνικού εδάφους, σχεδιάστηκε για να μεταφέρει, αρχικά, 10 δις κ.μ. φυσικού αερίου ετησίως, από το κοίτασμα «Shah Deniz II» του Αζερμπαϊτζάν στις ευρωπαϊκές αγορές. Ο αγωγός θα ξεκινά από την Κασπία Θάλασσα, και μέσω Τουρκίας, θα διασχίζει τη βόρεια Ελλάδα, θα εισέρχεται στην Αλβανία και με υποθαλάσσιο αγωγό θα καταλήγει στη γειτονική Ιταλία. Ο αγωγός «TAP» στηρίζεται από τις εταιρίες μετόχους του (42,5% ελβετική AXPO, 42,5% νορβηγική Statoil και 15% γερμανική EON).

Ο εν λόγω αγωγός παρέχει πολλαπλές δυνατότητες για περαιτέρω μεταφορά φυσικού αερίου από την Κασπία και την ανατολική Μεσόγειο στις μεγαλύτερες Ευρωπαϊκές αγορές, όπως είναι αυτές της Γερμανίας, της Γαλλίας, του ΗΒ, της Ελβετίας και της Αυστρίας, αλλά και των Βαλκανίων και της ανατολικής Ευρώπης, μέσω διαφόρων διασυνδέσεων. Ο TAP είναι επιδεκτικός διεύρυνσης μέχρι τα 25 δις κ.μ. το χρόνο.

Η διαδρομή του TAP (Πηγή: Crospey, 2015)

Η Ελλάδα, ως η βασική διαμετακομιστική χώρα, για τους υδρογονάνθρακες του νότιου διαδρόμου και της ανατολικής Μεσογείου, ανοίγει δύο νέους ανταγωνιστικούς και ανεξάρτητους διαδρόμους για την ενέργεια στην ΕΕ. Η γεωστρατηγική θέση της χώρας, ανάμεσα στην ενεργειακά πλούσια Μέση Ανατολή, την ανατολική Μεσόγειο, τη Βόρεια Αφρική και την Κασπία, σε συνδυασμό με τις γραμμές επικοινωνίας και αυτές της ναυσιπλοΐας που διασχίζουν τα νερά της, την έχουν μετατρέψει σε εξαιρετικά κεντρικό σημείο μεταξύ της ανατολής και της δύσης. Ο διασυνδετήριος αγωγός φυσικού αερίου Ελλάδας – Βουλγαρίας έχει αρχική ικανότητα ροής 3 δις κ.μ. το χρόνο από το 2017 και 5 δις κ.μ. το χρόνο όταν ο αγωγός επεκταθεί το 2020. Η Ελλάδα διαπραγματεύεται με

την Αλγερινών συμφερόντων εταιρία «Sonatrach» την αύξηση της μεταφοράς υδροποιημένου φυσικού αερίου στη χώρα και για την τελική μεταφορά του στις αγορές της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας, με αντάλλαγμα τη μείωση της τιμής του για την Ελλάδα.

Ο αγωγός Ιονίου – Αδριατικής που αποτελεί παρακλάδι του Αλβανικού τμήματος του «TAP» θα μεταφέρει αέριο στη Βοσνία, το Μαυροβούνιο και την Κροατία. Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό του έργου των αγωγών είναι τα συμβόλαια για τις πωλήσεις του αερίου, που οι δυτικές εταιρίες, όπως η «BP» και η κοινοπραξία της, έχουν υπογράψει με τους Ευρωπαίους αγοραστές. Αυτά τονίζουν την αποσύνδεση της τιμαριθμικής αναπροσαρμογής του αερίου από τις τιμές του πετρελαίου, η οποία σήμερα ευνοεί την εταιρεία ρωσικών συμφερόντων «Gazprom». Το τελικό αποτέλεσμα είναι θα είναι οι χαμηλότερες τιμές φυσικού αερίου. (Crospey, 2015)

Αγωγός «East Med»

Το 2014 οι κυβερνήσεις της Ελλάδας, του Ισραήλ, της Κύπρου, της Βουλγαρίας και της Ιταλίας ανακοίνωσαν την στήριξη τους στον αγωγό της Ανατολικής Μεσογείου («East Med»), ο οποίος θα είναι μία υποβρύχια σύνδεση από το Ισραήλ στην Κύπρο και από εκεί στην Ελλάδα και την Ιταλία. (Crospey, 2015)

Ο αγωγός ανατολικής Μεσογείου ("East Med Pipeline") (Crospey, 2015).

Ο αγωγός «East Med» είναι ένα φιλόδοξο έργο έκτασης 1,875 km, από τα οποία τα 1,385 km θα είναι στα βαθιά νερά της Μεσογείου και θα έχει ετήσια ικανότητα μεταφοράς 14δισ κ.μ. Η πρόθεση είναι να αρχίσει να μεταφέρει φυσικό αέριο, από διάφορες πηγές της Ανατολικής Μεσογείου στα δίκτυα αερίου της Ευρώπης. Η αρχική πρόταση για τον αγωγό έγινε το 2003 από τους συνιδιοκτήτες της «IGI Poseidon», της Ιταλογαλλικής «Edison S.A.» και της ελληνικής «ΔΕΠΑ Α.Ε». Φέρει το αποτύπωμα της ελληνικής διπλωματίας στον ενεργειακό τομέα. Πρόκειται για έναν ενοποιημένο σύνδεσμο μεταξύ των πόρων του Ισραήλ (κατά κύριο το πεδίο της Λεβαντίνης) και των αποθεμάτων της Κύπρου. Η διασύνδεση όλων των ροών αυτού του πεδίου θα περνάει μέσα από την Ελλάδα, ενώ ο υποβρύχιος αγωγός «Ποσειδώνας» στο Ιόνιο Πέλαγος θα κατευθύνεται προς την Ιταλία και από στην υπόλοιπη Ευρώπη. Το έργο «East Med» παρακάμπτει την Τουρκία. Ήταν ο καταλύτης για την ενδυνάμωση των σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας, της Κύπρου και του Ισραήλ, βασιζόμενος στην ανάγκη του Ισραήλ να βρει ένα ασφαλές πέρασμα για την εξόρυξη του πλούσιου σε πόρους πεδίο της Λεβαντίνης (Konstantinidou, 2019).

Το σχέδιο αποτελείται από τα εξής τμήματα:

- 150km, περίπου, θαλάσσιου αγωγού από τη λεκάνη / πεδίο της Λεβαντίνης ως την Κύπρο.
- 650km, περίπου, θαλάσσιου αγωγού από την Κύπρο ως την Κρήτη.
- 400km, περίπου, θαλάσσιου αγωγού από την Κρήτη ως την Πελοπόννησο.
- 500km επίγειου αγωγού στην Ελληνική επικράτεια μέχρι τη σύνδεση με τον αγωγό Ποσειδώνας στην περιοχή της Θεσπρωτίας (Crospey , 2015).

Πρόκειται για έναν αγωγό με τεράστια γεωστρατηγική σημασία, γιατί θα μεταφέρει τα αποθέματα φυσικού αερίου του Ισραήλ, της Κύπρου και της Ελλάδας. Θα διασχίζει μόνο Ευρωπαϊκά εδάφη, θα συνδέει τις τρεις χώρες και τελικά θα συνδέεται με έναν ελληνοϊταλικό αγωγό διασύνδεσης (TAP), ο οποίος θα διαπερνά την Αδριατική. Όταν ολοκληρωθεί η κατασκευή του θαλάσσιου αγωγού θα κατασκευαστεί στην Κύπρο ένας τερματικός σταθμός, ο οποίος θα χρησιμεύει

για την υδροποίηση του φυσικού αερίου, πριν τη μεταφορά του στις Ευρωπαϊκές αγορές. Είναι εξαιρετικά σημαντικό το ότι, κατά τη διάρκεια μιας συνάντησης στη Ρώμη, στις 18-19 Νοεμβρίου του 2014, ο Υπουργός Ενέργειας του Ισραήλ, Shirvan Shalom, πρότεινε τη λύση του «East-Med» στους ομολόγους του των χωρών της Μεσογειακών κρατών της Ευρώπης, αποκαλώντας τον ως μνημειώδη (monumental) τεχνική κατασκευή τεράστιας πολιτικής σημασίας. (Mazis & Sotiropoulos, 2016).

3.4 ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Συμμαχία Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ

Η εμβάθυνση των σχέσεων Ελλάδος – Ισραήλ βασίζεται στις σημαντικές δυνατότητες αμοιβαίως επωφελούς συνεργασίας σε σειρά τομέων, όπως η οικονομία, η άμυνα, το εμπόριο, ο τουρισμός, οι επενδύσεις, η αγροτική ανάπτυξη, η τεχνολογία, η ενέργεια, το περιβάλλον, η ναυτιλία και η εκπαίδευση.

Η πολύπλευρη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών αποσκοπεί στην προώθηση της ανάπτυξης και σταθερότητας στην Ανατολική Μεσόγειο, χωρίς αποκλεισμούς και χωρίς να στρέφεται εναντίον οιαδήποτε τρίτου, ενώ υπαγορεύεται από τις πολλαπλές προκλήσεις ασφαλείας στην περιοχή.

Το Ανώτατο Υπουργικό Συμβούλιο Συνεργασίας αποτελεί το θεσμικό επιστέγασμα της άριστης συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Ισραήλ και αποβλέπει στην προαγωγή ειδικών προγραμμάτων συνεργασίας. Η τελευταία σύνοδος του πραγματοποιήθηκε στις 15 Ιουνίου 2017 στη Θεσσαλονίκη. Ο Πρόεδρος του Ισραήλ, κ. Reuven Rivlin, πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Ελλάδα στις 29-30 Ιανουαρίου 2018. Η πλέον πρόσφατη επίσκεψη είναι εκείνη του Έλληνα ΥΠΕΞ κ. Δένδια στο Ισραήλ την 28 Ιουλίου 2019.

Η Ελλάδα προσβλέπει στην ανάπτυξη της ενεργειακής συνεργασίας με το Ισραήλ, τόσο διμερώς, όσο και τριμερώς, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου.

Στο τριμερές πλαίσιο, οι τρεις χώρες (Ελλάδα, Ισραήλ, Κύπρος) έχουν εκφράσει την ισχυρή τους βούληση να αναπτύξουν τη συνεργασία τους σε όλα τα

επίπεδα. Κατά την πλέον πρόσφατη 6η Τριμερή Σύνοδο Κορυφής, την 20 Μαρτίου 2019, με την συμμετοχή του ΥΠΕΞ των ΗΠΑ, κ. Πομπέο (Pompeo), επιβεβαιώθηκε η πολιτική βούληση όλων των συμμετεχόντων ως προς την υλοποίηση του σχεδίου κατασκευής του αγωγού φυσικού αερίου «East Med». (Υπουργείο Εξωτερικών, 2019)

Με την κατάλληλη διαχείριση στον τομέα της ενέργειας, η Ελλάδα, η Κύπρος και το Ισραήλ θα είναι σε θέση να ισχυροποιήσουν μια μακροχρόνια συμμαχία, η οποία έχοντας την ενεργειακή εξωστρέφεια (energy extroversion) ως αιχμή του δόρατος, θα μπορούσε να αντικαταστήσει, συν τω χρόνω, το μεγαλύτερο μέρος των μονοπωλιακών ενεργειακών προμηθευτών της Ευρώπης. Για κάθε μεμονωμένο μέλος αυτής της συμμαχίας αυτό έχει εξαιρετική πολιτική σοβαρότητα. Η Ιερουσαλήμ θα προσπαθήσει, πιθανώς, να το αξιοποιήσει άμεσα και για, μεταξύ άλλων, τον επαναπροσανατολισμό Ευρωπαϊκών θεσμών και δυνάμεων προς όφελος των θέσεων του Ισραήλ, όσον αφορά στη διένεξη του με τους Άραβες (Mazis & Sotiropoulos, 2016). Από την άλλη πλευρά η Ελλάδα θα εκμεταλλευτεί εναγωνίως, τα οφέλη του ενεργειακού της τομέα για να βγει γρηγορότερα και ευκολότερα από την οικονομική κρίση που βιώνει, ενώ η Κύπρος για να εδραιωθεί ακόμα περισσότερο ως κύριος ενεργειακός δρώντας στο υποσύστημα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου.

Εν τέλει, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι το γεωπολιτικό αποτέλεσμα αυτής της τριμερούς συνεργασίας, η οποία γεωμετρικά τονίζεται από τον ενεργειακή γεωπολιτικό παράγοντα, θα είναι η ταχεία αναβάθμιση της γεωπολιτικής κατάστασης και των τριών συμμάχων σε περιφερειακό επίπεδο, στο γεωπολιτικό σύστημα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου και όχι μόνο, με τις ευλογίες της ΕΕ (Mazis & Sotiropoulos, 2016).

Συμμαχία Ελλάδας-Κύπρου-Αιγύπτου

Η δεύτερη πολύ σημαντική συμμαχία που σύνηψε η Ελλάδα στην περιοχή ήταν αυτή με την Κύπρο και την Αίγυπτο.

Στις 9 Νοεμβρίου 2014 οι ηγέτες της Ελλάδας κ. Αντώνης Σαμαράς, της Κύπρου κ. Νίκος Αναστασιάδης και της Αιγύπτου κ. Αμπτέλ Φατάχ αλ-Σίσι (Abdel-Fattah El-Sissi) συναντήθηκαν στο Κάιρο Το αντικείμενο της συζήτησης ήταν η

έναρξη ενεργειακής συνεργασίας. Και οι τρεις χώρες προειδοποίησαν την Τουρκία να αποσύρει το σεισμικό σκάφος «Barbaros» και τα πολεμικά της πλοία από την ΑΟΖ της Κύπρου. Η συμμαχία με την Ελλάδα και την Κύπρο βολεύει τα συμφέροντα της Αιγύπτου. Οι σχέση της με την Τουρκία ψυχράνθηκε όταν ο Πρόεδρος Σίσι ανέτρεψε τον πρώην Πρόεδρο Μοχάμεντ Μόρσι (Mohamed Morsi) της Μουσουλμανικής Αδελφότητας⁴, ένα ισλαμιστικό κίνημα που υποστηρίζεται από την Τουρκία.

Το εν λόγω τριμερές σχήμα εκφράζει μια δυναμική που βασίζεται στην βούληση των τριών χωρών να προαγάγουν τη συνεργασία τους μέσω παραγωγικού και εποικοδομητικού διαλόγου, στοχεύοντας στην υλοποίηση συγκεκριμένων έργων και προγραμμάτων σε τομείς κοινού ενδιαφέροντος στους οποίους κυρίαρχο ρόλο έχει η ενεργειακή συνεργασία. Οι τριμερείς συναντήσεις έχουν θέσει τα θεσμικά θεμέλια ενός μηχανισμού συνεργασίας και εταιρικής σχέσης ο οποίος μεταξύ των άλλων λειτουργεί ως πρότυπο περιφερειακού διαλόγου, συμβάλλοντας στην ειρήνη, τη σταθερότητα και την περιφερειακή συνεργασία στην Ανατολική Μεσόγειο. Πέραν αυτού, οι τρεις μεσογειακές χώρες, ευρισκόμενες πολύ κοντά σε περιοχές κρίσεων από τις οποίες αναπόφευκτα επηρεάζονται, δημιουργούν ένα τρίγωνο συνεργασίας και σταθερότητας με προστιθέμενη αξία όχι μόνο για τις ίδιες, αλλά και για την ΕΕ και την ευρωμεσογειακή συνεργασία, γενικότερα. (Υπουργείο Εξωτερικών, 2019)

---

⁴ «Προς το τέλος της δεύτερης δεκαετίας του 20ου αιώνα και ενώ η Αίγυπτος είχε απελευθερωθεί τυπικά από τη Μεγάλη Βρετανία, η αποικιοκρατία έχει αφήσει τα σημάδια της στη χώρα του Νείλου. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο ιδρύεται το κίνημα των Αδελφών Μουσουλμάνων, από τον Hassan al Banna, το 1928, στην Ισμαηλία. Οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι, θεωρούν ότι τα δυτικά πρότυπα αποπροσανατολίζουν τους πιστούς και τα απορρίπτουν, όπως απορρίπτουν και τον παναραβισμό ως διασπαστικό κίνημα της υπμα, της μουσουλμανικής κοινότητας. Ο Hassan al Banna, ο οποίος σπούδασε στην Παιδαγωγική Ακαδημία του Καΐρου, είναι ένας χαρισματικός ρήτορας, ο οποίος διαπίστωσε ότι οι ισλαμικές αξίες είχαν χαθεί από την επιρροή που ασκούσαν τα δυτικά πρότυπα στον τρόπο ζωής των πιστών. Χωρίς να απορρίπτει συλλήβδην τις δυτικές αξίες, επιθυμούσε να ενσωματώσει σε ένα ιδεατό ισλαμικό σύστημα, τις επιτυχίες της Δύσης στις επιστήμες και στην τεχνολογία, αποφεύγοντας ότι θεωρούσε επικίνδυνο και τοξικό για το σύστημα αυτό. Έτσι το 1935 καθορίζει το περίγραμμα της δράσης του: «...Ο Θεός είναι ο σκοπός μας. Ο προφήτης το πρότυπό μας. Το Κοράνιο ο νόμος μας. Η Djihad η ζωή μας. Το μαρτύριο η ευχή μας.» Η προσπάθεια για την επιβολή ισλαμικού κράτους είναι εμφανής και για να επιτύχουν τον στόχο αυτό οι Αδελφοί Μουσουλμάνοι προσπαθούν να αυξήσουν την επιρροή τους στην αιγυπτιακή κοινωνία, μέσω της φιλανθρωπίας και της διδασκαλίας του Κορανίου» (Παρσωτάκης, 2018).

Ευρωπαϊκή Ενεργειακή Πολιτική στη ΝΑ Μεσόγειο

Καθώς τα στρατηγικά συμφέροντα της ΕΕ και της Τουρκίας εξακολουθούν να αποκλίνουν και οι προοπτικές της Τουρκίας να γίνει δεκτή στην ΕΕ είναι μηδαμινές, η ΕΕ δεν επιθυμεί να εξαρτάται υπερβολικά από την Τουρκία για τη μεταφορά των ροών της Ανατολικής Μεσογείου, παρά την κεντρική θέση της Τουρκίας. Ο αγωγός «Trans Anatolian» είναι η κύρια εναλλακτική λύση για τις εξαγωγές για όλες τις τωρινές και μελλοντικές μεταφορές αερίου από το Αζερμπαϊτζάν και πιθανώς το Τουρκμενιστάν, το Ιράν ή το βόρειο Ιράκ στην ΕΕ μέσω της Ελλάδας. Αν κατασκευαστεί και δεύτερος αγωγός «Turk Stream» για την εξαγωγή του αερίου της Ρωσίας στα νότια κράτη της ΕΕ, μέσω της Τουρκίας, τότε η σημασία της Άγκυρας θα αυξηθεί και άλλο, κάνοντας τους σχεδιαστές της πολιτικής της ΕΕ πιο έντονα αναγκασμένους να δημιουργήσουν παράκαμψη της Τουρκίας για το αέριο της Ανατολικής Μεσογείου (Tsakiris, 2019).

Η δυνητική σημασία των υδρογονανθράκων για την ΕΕ προέκυψε αρχικά σε μία συνάντηση/ δεξαμενή σκέψης στις Βρυξέλλες κατά τη διάρκεια των ετών 2012-2013, αλλά δεν έφθασε στο επίπεδο δημιουργίας επίσημης πολιτικής μέχρι τα μέσα του 2014, όταν ανακοινώθηκε η στρατηγική για την ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ, ως δυνητικού τροφοδότη φυσικού αερίου. Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να αναφερθεί ότι οι εξαγωγές αερίου από την Ανατολική Μεσόγειο δεν είναι ένα νέο φαινόμενο. Μεταξύ των ετών 2005 και 2007 αρκετά κράτη μέλη της ΕΕ, όπως η Ισπανία, η Ιταλία, και η Γαλλία, εισήγαγαν υδροποιημένο φυσικό αέριο από την Αίγυπτο, από δύο διαφορετικά εργοστάσια στις πόλεις Idku και Damietta (Tsakiris, 2019).

Το σχέδιο δράσης για την ενεργειακή διπλωματία της ΕΕ δημοσιεύτηκε τον Ιούλιο του 2015 και τόνιζε την στρατηγική δυναμική της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου ως προτεραιότητα για τη διαφοροποίηση των πηγών, των προμηθευτών και των διαδρόμων. Αυτό το σχέδιο δράσης διαχώρισε με ξεκάθαρο τρόπο την Ανατολική Μεσόγειο από το Νότιο Διάδρομο, υποδηλώνοντας ότι η ΕΕ θα προτιμούσε μία ανεξάρτητη ανάπτυξη αυτών των αποθεμάτων. Αυτό που είναι πιο σημαντικό είναι ότι θα μπορούσε να εκληφθεί ως μία έμμεση προειδοποίηση προς την Τουρκία, η οποία αμφισβητεί το δικαίωμα της Κυπριακής Δημοκρατίας να εξερευνά την οριοθετημένη ΑΟΖ. Το έγγραφο τόνιζε ότι οι ενεργειακές

συνεργασίες και διάλογοι της ΕΕ θα πρέπει να εξασφαλίζουν την κυριαρχία και τα κυριαρχικά δικαιώματα των κρατών μελών να εξερευνούν και να αναπτύσσουν τους φυσικούς τους πόρους (Tsakiris, 2019).

Η πολιτική της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο είναι η πρόληψη κάθε πρωτοβουλίας που θα μείωνε την ικανότητα της να αξιοποιήσει την γεωγραφική της θέση, ως ενεργειακός εταίρος, μέσα και έξω από την περιοχή. Η Τουρκία, δηλαδή, προσπαθεί να κερδίσει χρόνο εμποδίζοντας κάθε λύση για την ανάπτυξη των νέων έργων μεταφοράς του αερίου της Ανατολικής Μεσογείου στην Ευρώπη που θα την παρακάμπτουν. Η κατάσταση που περιγράφηκε απαιτεί βιώσιμες λύσεις. Η εγκαθίδρυση Ευρωπαϊκών και Διεθνών ινστιτούτων, σε συνδυασμό με τα υπάρχοντα νομοθετικά όργανα και τα ρυθμιστικά πλαίσια θα μπορούσαν να δώσουν ξεκάθαρες απαντήσεις στα πολύπλοκα ζητήματα που έχουν προκύψει (Konstantinidou, 2019).

3.5 Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

Η ανακάλυψη σημαντικών ποσοτήτων φυσικού αερίου στο βυθό μεταξύ της Κύπρου και του Ισραήλ αύξησε την πολυπλοκότητα της διεθνούς πολιτικής στην περιοχή. Η Κύπρος και το Ισραήλ θα είναι οι πρώτες χώρες που θα ωφεληθούν, καθώς έχουν ήδη υπογράψει μεγάλα συμβόλαια που θα τις καταστήσουν, πολύ σύντομα, σε εξαγωγείς καθαρής ενέργειας. Η πιθανότητα ανεύρεσης και άλλων ενεργειακών αποθεμάτων έχει αναβιώσει το ζήτημα της οριοθέτησης των ΑΟΖ στις παράκτιες χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και προσέθεσε μία πιθανή περιοχική διαμάχη.

Ο ρόλος της Τουρκίας είναι σημαντικός, όχι μόνο γιατί είναι μια παράκτια χώρα στη συγκεκριμένη περιοχή και μεγάλος εισαγωγέας ενέργειας, αλλά και γιατί θα μπορούσε να γίνει ένας μεταφορικός κόμβος των υδρογονανθράκων που θα εξορυχτούν. Παρόλα αυτά το Κυπριακό ζήτημα, οι διαμάχες για την οριοθέτηση της ΑΟΖ και οι ψυχρές σχέσεις της Τουρκίας με το Ισραήλ διαταράσσουν την περιοχική συνεργασία. (Grigoriadis, 2014)

Η γείτονα χώρα δεν έκρυψε ποτέ τις επιδιώξεις της να γίνει ενεργειακό κέντρο, τόσο για το πετρέλαιο, όσο και για το αέριο και μία χώρα διέλευσης μεταξύ

των μεγάλων καταναλωτικών χωρών της ΕΕ και των προμηθευτών στην Μέση Ανατολή, την Κεντρική Ασία και τη Ρωσία. Ως ενεργειακός κόμβος η Τουρκία θα μπορούσε να ωφεληθεί από τα τέλη διέλευσης και από άλλα έσοδα που σχετίζονται με την ενέργεια. Η Άγκυρα στην ουσία θέλει να αποκτήσει μια θέση μονοπωλίου, όσον αφορά στη μεταφορά του αερίου της ανατολικής Μεσογείου και να καταστεί αναντικατάστατη ως κόμβος διέλευσης των αγωγών πετρελαίου και αερίου για την ενεργειακή κάλυψη της Ευρώπης και άλλων αγορών από τη Ρωσία, την περιοχή της Κασπίας και της Μέσης Ανατολής.

Επιτυγχάνοντας αυτό αποσκοπεί στη μερική αντικατάσταση της πολύ μεγάλης εξάρτησης της Ευρώπης από τη Ρωσία για την προμήθεια ενέργειας με την εξάρτηση από την Τουρκία. Με τέτοιο μηχανικό πλεονέκτημα θα είναι σε θέση να ασκεί πιέσεις στην Ευρώπη όποτε θέλει, όπως το κάνει τώρα με το ζήτημα της μετανάστευσης. Επομένως, βλέπει την ανάπτυξη των πόρων του αερίου και του πετρελαίου της ανατολικής Μεσογείου ως μεγάλη απειλή για τον στόχο της να γίνει ενεργειακός κόμβος διέλευσης και για τη διασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας (Tilliros, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΠΡΟΚΛΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

4.1 ΓΕΝΙΚΑ

Τα οικονομικά συμφέροντα πάντα υπήρξαν ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία της εξωτερικής πολιτικής. Στο σημερινό παγκοσμιοποιημένο κόσμο, η σημασία των οικονομικών σχέσεων στην εξωτερική πολιτική έχει αυξηθεί ακόμη περισσότερο και η επιτυχία συγκεκριμένων πολιτικών μετριέται με βάση τις οικονομικές επιδράσεις. Το παγκόσμιο εμπόριο έχει μετατραπεί στον κυριότερο παράγοντα των διεθνών σχέσεων. Η ίδρυση του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, όπως και άλλες εξελίξεις του Διεθνούς Δικαίου έχουν απελευθερώσει το διεθνές εμπόριο, αυξάνοντας τον όγκο και τη σημασία του. (Civan et al, 2013)

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου η Τουρκία έχει αναδυθεί από την περιφέρεια στο κέντρο της Ευρασιατικής ασφάλειας. Αυτό οφείλεται στη γεωγραφία και στη δημογραφία της. Με έκταση και πληθυσμό μεγαλύτερο από τη Γαλλία, είναι σαφές ότι η Τουρκία είναι μια σημαντική Ευρασιατική δύναμη που ελέγχει τους επίγειους δρόμους μεταξύ της Ευρώπης και της Μέσης Ανατολής και τις θαλάσσιες διαδρομές μεταξύ της Μαύρης Θάλασσας και της Μεσογείου. Από το 1989 η ατζέντα της Τουρκικής εξωτερικής πολιτικής έχει αυξηθεί κατά πολύ. Σήμερα έχει συμφέροντα στα Βαλκάνια, τον Καύκασο, τη Μέση Ανατολή και στη Μεσόγειο. Η κατάρρευση της πάλαι ποτέ κραταιάς Σοβιετικής Ένωσης έχει ανοίξει μία τεράστια περιοχή για την προβολή της Τουρκικής επίδρασης, η οποία εκτείνεται από την Αδριατική ως τα σύνορα με την Κίνα και από τη Μαύρη Θάλασσα ως τον Περσικό Κόλπο, προσφέροντας, μεγάλες οικονομικές και πολιτικές ευκαιρίες. (Keridis, 1999)

Σύμφωνα με τον κ. Νταβούτογλου, όπως ο ίδιος γράφει στο βιβλίο του «Το Στρατηγικό Βάθος και η Διεθνής Θέση της Τουρκίας», σε αυτό το γεωπολιτικό και γεωγραφικό σημείο της τουρκικής επιρροής στη Χερσόνησο των Βαλκανίων και το Αιγαίο Πέλαγος, η Τουρκία είναι αντιμέτωπη με δύο, γεωστρατηγικά αντίθετους, πόλους εξουσίας: την Ελλάδα και την Ρωσία. Θεωρεί ότι το Πατριαρχείο του

Φαναρίου είναι ένας γεωπολιτικός καταλύτης των γεωστρατηγικών στόχων της Ελλάδας και πιστεύει ότι το Πατριαρχείο, μαζί με μία μικρή κοινότητα «Ρωμιών» αποσκοπεί στην απόκτηση ενός χαρακτήρα που θα είναι οικουμενικός. Όσον αφορά στη Ρωσία και τις διεκδικήσεις της στα Στενά της Τουρκίας, Τούρκοι αξιωματούχοι αναφέρουν ότι η Ρωσία προσπαθεί να ασκήσει επιρροή στους Ορθόδοξους Σλάβους της περιοχής των Βαλκανίων και του Καυκάσου. (Mazis & Sgouros, 2012)

4.2 ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Η ιστορία των σχέσεων μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20 αιώνα χαρακτηρίζεται από ανταγωνισμό ή ακόμη και ξεκάθαρης έχθρας. Από το 1974 η διαμάχη για το Αιγαίο δεν αφορά μόνο χωρικά δικαιώματα για τον αέρα και τη θάλασσα, αλλά και εδαφικά δικαιώματα για το βυθό και το υπέδαφος του Αιγαίου. Για αμφότερες τις χώρες οι οικονομικές και πολιτικές επιπτώσεις, όπως και αυτές που σχετίζονται με την ασφάλεια, είναι μεγάλες. Το 1999, όμως, οι κυβερνήσεις του κ. Μπουλέντ Ετσεβίτ (Bülent Ecevit) και του κ. Κώστα Σημίτη άρχισαν κάποια βήματα για τη βελτίωση των διμερών σχέσεων. Αυτές οι προσπάθειες συνεχίστηκαν και με τις επόμενες κυβερνήσεις του κ. Ερντογάν στην Τουρκία και των κ. Κώστα Καραμανλή και αργότερα του κ. Γ. Παπανδρέου στην Ελλάδα. (Athanassoroulou, 2011)

Αυτή η χαλάρωση της έντασης είχε, σχεδόν, μετακινήσει ένα από τα κύρια σημεία ανάφλεξης στην Ευρώπη και είχε μεταβάλλει τις νοοτροπίες στις Βρυξέλες και την Ουάσινγκτον. Η απόφαση της Αθήνας να στηρίξει την προσπάθεια της Τουρκίας να ενταχθεί στην ΕΕ στη σύνοδο κορυφής του Ελσίνκι το Δεκέμβριο του 1999 ήταν εξαιρετικά σημαντική εξέλιξη, ίσως η πιο σημαντική, με την έννοια ότι έδειχνε την αμφοτερόπλευρη χαλάρωση των εντάσεων σε ένα ευρύτερο Ευρωπαϊκό και υπερατλαντικό πλαίσιο. Κατά πρώτον, σχεδόν μετά από μία δεκαετία η μεταβολή των σχέσεων δείχνει ότι είναι στρατηγικής φύσης και όχι τακτικής. Ήταν ορατό από καιρό ότι καμία από τις δύο χώρες δεν επιθυμούσε την ένοπλη σύγκρουση (σ. είχε προηγηθεί η κρίση των Ιμίων το 1996) που θα έθετε σε ανυπολόγιστους κινδύνους και τους δύο λαούς. Από την πλευρά της Ελλάδας η κίνηση προς την χαλάρωση ήταν μέρος μιας μεγάλης στρατηγικής απόφασης για

να ολοκληρωθεί η ομαλοποίηση της Ελληνικής πολιτικής, να παγιωθεί η θέση της χώρας στην Ευρώπη και να προαχθεί η αγκύρωση της Τουρκίας στους Ευρωπαϊκούς θεσμούς. Αυτό το στοιχείο της Ελληνικής πολιτικής διατηρήθηκε και επεκτάθηκε από την κυβέρνηση Καραμανλή και μπορούσε να το δει κανείς στην στήριξη της Ελλάδας στην έναρξη των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Τουρκίας στην ΕΕ τον Οκτώβριο του 2005.

Για την Τουρκία η χαλάρωση των σχέσεων με την Ελλάδα ήταν επίσης στρατηγικής φύσεως, καθώς ήταν απαραίτητο συστατικό, αν όχι προϋπόθεση για να εκπληρώσει η χώρα τους στόχους με την ΕΕ. Υπήρχε πάντα ενός βαθμός ασυμμετρίας για το πώς αντιλαμβάνονταν οι δύο χώρες την έννοια της απειλής. Οι Τούρκοι στρατηγικοί αναλυτές δεν υποτιμούν την Ελλάδα, όταν σχεδιάζουν την άμυνα τους. Αλλά για την Άγκυρα ο κίνδυνος στο Αιγαίο είναι ένας ακόμη μέσα σε μία αλυσίδα ισχυρών προκλήσεων για την ασφάλεια της Τουρκίας. Με την εξαιρετικά δαπανηρή εσωτερική ανασφάλεια που προκαλούν οι Κούρδοι στις περιοχές της νοτιοανατολικής Ανατολίας, η Τουρκία δέχθηκε ευχάριστα την ευκαιρία να μετακινήσει την ενέργεια και τους πόρους της για να λύσει άλλα προβλήματα. (Lesser, 2005)

Όμως, παρά το βελτιωμένο κλίμα και από τις δύο πλευρές, εξακολουθεί και παραμένει σαφές ότι η πραγματική πρόοδος στο επίπεδο της υψηλής πολιτικής είναι περιορισμένη, καθώς κανένα από τα ουσιαστικά ζητήματα μεταξύ των δύο χωρών δεν έχει επιλυθεί και τα σημάδια ότι η Άγκυρα και η Αθήνα βρίσκονται κοντά στην ανεύρεση λύσης είναι λίγα. Η πραγματική εμπιστοσύνη είναι ελάχιστη και αμφότερες οι πλευρές είναι εξαιρετικά προσεκτικές στη μη αποδοχή συμφωνιών που θα μπορούσαν εμμέσως να θέσουν εν αμφιβόλω τις εδαφικές θέσεις όσον αφορά στα επίμαχα θέματα του Αιγαίου. (Athanassoroulou, 2011)

Η διένεξη για το Αιγαίο είναι μία σειρά αλληλοσχετιζόμενων αμφιλεγόμενων ζητημάτων μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας σχετικά με την επικυριαρχία και τα σχετιζόμενα με αυτήν δικαιώματα. Αυτή η σειρά των διενέξεων έχει πολύ μεγάλη επίδραση στις σχέσεις των δύο χωρών ήδη από τη δεκαετία του 1970. Έχει οδηγήσει σε κρίσεις δύο φορές. Οι κρίσεις αυτές ήταν πολύ κοντά στο ξέσπασμα στρατιωτικών εχθροπραξιών το 1987 και στις αρχές του 1996. Τα ζητήματα που σχετίζονται με το Αιγαίο ανήκουν σε διάφορες κατηγορίες, όπως η

οριοθέτηση / επέκταση των Ελληνικών χωρικών υδάτων σε 6-12 ναυτικά μίλια, σε συνδυασμό με την οριοθέτηση και εκμετάλλευση της υφαλοκρηπίδας. (Siousiouras & Chrysochou, 2014)

Σε γενικές γραμμές η άποψη της Τουρκίας για το Αιγαίο παρουσιάζεται από τον λόγο του κ. Αλή Κουραμαχμούτ, ο οποίος υποστήριξε τα ακόλουθα στο Εθνικό Συμπόσιο για τα Νησιά του Αιγαίου στις 2-3 Ιουλίου 2004 (οι ονομασίες των νησιών που δίνονται, κατά τη μετάφραση του κειμένου⁵, είναι οι ελληνικές):

«Όσον αφορά στη γεωγραφική του δομή η Θάλασσα του Αιγαίου, μία ημίκλειστή θάλασσα, έχει μοναδικά γεωλογικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, καθώς έχει, περίπου 1800 νησιά, νησίδα και βραχονησίδες; διαφορών τύπων, όπως και έναν αριθμό γεωγραφικών σχηματισμών, διασκορπισμένων σε όλη τη Θάλασσα. Αυτά τα χαρακτηριστικά καθιστούν το Αιγαίο μοναδικό. Η διαμάχη για το Αιγαίο μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας έχει γίνει περίπλοκη για διάφορους λόγους. Παραδείγματος χάρη, υπάρχουν πολλά νησιά στο Αιγαίο που η Τουρκία έχει παραχωρήσει στην Ελλάδα, μέσω διεθνών συνθηκών. Αυτά είναι νησιά που βρίσκονται στη φυσική επέκταση της τουρκικής ενδοχώρας και περιβάλλουν την Ανατολία από τον βορρά ως τον νότο. Αλλά η Αθήνα διεκδικεί την κυριαρχία πολύ νησιών, νησίδων και βραχονησίδων, αν και η Αγκυρα ποτέ δεν τα έχει παραχωρήσει επίσημα στην Ελλάδα. Η πιο εμφανής και γνωστή περίπτωση είναι η κρίση των Ιμίων βραχονησίδων, που ξέσπασε μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας το 1996.....»

«Είναι δυνατό να διαχωριστούν τα νησιά του Αιγαίου σε πέντε κατηγορίες με βάση τη γεωγραφική τους θέση, τα γεωλογικά και γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά, τις ιστορικές προοπτικές των κυρίαρχων δυνάμεων που τα κατείχαν, τον τρόπο με τον οποίο η επικυριαρχία τους καθορίστηκε με διεθνείς συνθήκες και τη σημασία τους για γεωπολιτικούς και στρατηγικούς λόγους. Οι πέντε κατηγορίες είναι: τα νησιά της Θάσου, της Σαμοθράκης, της Λήμνου, της Ίμβρου και της Τενέδου (τα εντάσσει σε μία ομάδα νησιών με το όνομα νησιά Bogazonu), τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου – ανατολικές Σποράδες, τις νότιες

---

⁵ Οι ελληνικές ονομασίες ανευρέθησαν στο άρθρο του Caliskan (2010) και κυρίως στην ιστοσελίδα του Blueway Yachting (2015).

Σποράδες, μαζί με τη Ρόδο και όλα τα Δωδεκάνησα, τις Βόρειες Σποράδες και τις Κυκλάδες (στις δύο αυτές περιπτώσεις δίνει και τις ελληνικές ονομασίες). Οι τρεις πρώτες κατηγορίες είναι γεωγραφικά και γεωπολιτικά πιο σημαντικές από την οπτική γωνία της Τουρκίας, καθώς περιβάλλουν την Τουρκία από τον βορρά ως τον νότο και είναι σαν τείχη που κλείνουν την Ανατολία στο Αιγαίο. Ονομάζονται και νησιά του Ανατολικού Αιγαίου...»

«Με δεδομένο ότι η φυσική διαίρεση του βυθού του Αιγαίου έχει φορά βορειοδυτική προς νοτιοανατολική, σχηματίζοντας ένα «S», θα ήταν καλή ιδέα να χωριστούν τα νησιά του Αιγαίου σε δύο ομάδες: τα νησιά του ανατολικού και του δυτικού Αιγαίου. Σύμφωνα με κάποιους επιστήμονες (δε δίνει ούτε ονόματα ούτε ειδικότητα) η φυσική διαίρεση του βυθού του Αιγαίου αποτελεί το υποβρύχιο σύνορο μεταξύ της Ασίας και της Ευρώπης, ενώ κάποιοι επιστημονικοί χάρτες (όπως προηγούμενη παρατήρηση) διαιρούν το Αιγαίο σε δύο μέρη, το Ευρωπαϊκό και το Ασιατικό. Οθωμανικά βιβλία του 19ου αι. αναφέρονται σε αυτά τα νησιά ως νησιά του Αιγαίου και ως ευρωπαϊκά νησιά, τοποθετώντας την ομάδα των νησιών του βιλαετίου του Αρχιπελάγους του Αιγαίου στα Ασιατικά νησιά. Αυτά τα βιβλία θεωρούσαν ότι οι Βόρειες Σποράδες, η Εύβοια και οι Κυκλάδες ήταν Ευρωπαϊκά, ήταν, δηλαδή, τα νησιά του δυτικού Αιγαίου».

«Οι ελληνοτουρκικές διαφορές είναι τέτοιου είδους που μόνο οι δύο χώρες, οι οποίες έχουν και τις πιο πολλές γνώσεις πάνω στο θέμα, θα μπορούσαν να τις λύσουν με διαπραγματεύσεις. Εκτός από τα πολύπλοκα και ιδεολογικά προβλήματα, αλλά και τις δυσκολίες που πηγάζουν από την γεωλογική και γεωστρατηγική του βυθού, το ιστορικό βάθος, το οποίο έρχεται από τις μυστικές διαπραγματεύσεις και τα πρωτόκολλα του 1830, μαρτυρούν την ιδεολογική φύση της διαμάχης των δύο χωρών. Από τότε που ανεξαρτητοποιήθηκε η Ελλάδα αύξησε τα εδάφη της τρεις φορές εις βάρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αλλά φαίνεται ότι αυτό δεν της είναι αρκετό, γιατί προσπαθεί να μετατρέψει το Αιγαίο σε μία ελληνική λίμνη. Κατά μία έννοια προσπαθεί να επιτύχει νέα Συνθήκη των Σεβρών, αποκλείοντας την Τουρκία από την χρήση του Αιγαίου. Είναι φανερό ότι ο κινητήριο πολιτικός και στρατιωτικός στόχος πίσω από την πολιτική της Ελλάδας είναι η Μεγάλη Ιδέα»

«Το Αιγαίο Πέλαγος είχε πάντοτε ιδιαίτερη σημασία και προτεραιότητα για τις εξωτερικές πολιτικές και των δύο χωρών. Από το τελευταίο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα και μέχρι σήμερα διαδραματίζει ένα σημαντικό ρόλο στις διαφορές μεταξύ των δύο χωρών. Σε ιδεολογικούς και αφηρημένους όρους μπορεί να ειπωθεί ότι τα ζητήματα για το Αιγαίο αρχίζουν από την 24η Απριλίου του 1830, οπότε η Ελλάδα κέρδισε την ανεξαρτησία της από την Οθωμανική Αυτοκρατορία (σσ. είναι η ημερομηνία που η Οθωμανική Αυτοκρατορία αναγνώρισε την Ελλάδα ως ανεξάρτητο κράτος). Σε νομικούς και πολιτικούς όρους, τα ζητήματα του Αιγαίου ξεκινούν από την 24η Ιουλίου 1923, όταν υπογράφηκε η Συνθήκη της Λωζάννης. Τα ζητήματα του Αιγαίου είναι δυναμικής φύσης και παραμένουν άλυτα» (Kurumahmut, 2004)

Είναι πλέον ξεκάθαρο, ιδιαίτερα μετά την επίσκεψη του Τούρκου Προέδρου κ.Ερντογάν στην Αθήνα και την κατακόρυφη αύξηση της επιθετικότητας από τις αρχές του 2018, ότι η Τουρκία διεκδικεί απροκάλυπτα, την ανατροπή της συνθήκης της Λωζάννης, την συνδιαχείριση του Αιγαίου και τον καθορισμό υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ με την Ελλάδα σύμφωνα με τις επιθυμίες της.

4.3 Η ΕΡΓΑΛΕΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Ένα άλλο πρόβλημα που, εσκεμμένα, δημιουργεί η Τουρκία είναι αυτό της παράνομης μετακίνησης πληθυσμών.

Το φαινόμενο της παράνομης μετανάστευσης που αποτελεί πρόβλημα για τα περισσότερα κράτη-μέλη της ΕΕ, παρατηρείται έντονα και στη χώρα μας, δεδομένης της γεωγραφικής της θέσης, της ιδιομορφίας των συνόρων της και της εγγύτητας της με την Τουρκία, καθιστώντας την κομβικό σημείο για την παράνομη διακίνηση μεταναστών. Κατά συνέπεια είναι επιβεβλημένη ανάγκη η αποτελεσματική επιτήρηση των θαλασσίων συνόρων της. Λόγω της στρατηγικής θέσης της Ελλάδας, οι αστυνομικές αρχές και δη το Λιμενικό Σώμα και η Ελληνική Αστυνομία, αντιμετωπίζουν σε καθημερινή βάση δεκάδες περιστατικά διακίνησης παράνομων μεταναστών, κυρίως από τα νότια και ανατολικά θαλάσσια σύνορα. Πολλά από τα περιστατικά αυτά εξελίσσονται σε επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης καθώς οι περισσότεροι εκ των παράνομων μεταναστών κατόπιν και

συμβουλών που παρέχουν οι διακινητές όταν αντιληφθούν πλωτά περιπολικά σκάφη του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, βουλιάζουν συνήθως τους φουσκωτές λέμβους που τους μεταφέρουν ή πέφτουν στη θάλασσα, προκειμένου να αντιμετωπιστούν ως άτομα που χρειάζονται διάσωση. Κατά συνέπεια από ένα σημείο και πέρα οι επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται όχι ως αποτροπής αλλά ως έρευνας και διάσωσης. Κατά το χρονικό διάστημα 2010 έως τον Ιούλιο του 2012 παρατηρήθηκε μετατόπιση ροών προς τα χερσαία Ελληνοτουρκικά σύνορα (Κοροντζής, 2016), ενώ από το 2015 και έπειτα οι μεταναστευτικές ροές στο Αιγαίο αυξήθηκαν κατακόρυφα.

(Πηγή: Κοροντζής, 2016).

Η Ελλάδα έχει τονίσει emphatically ότι το μεταναστευτικό αποτελεί ένα Ευρωπαϊκό πρόβλημα, το οποίο γίνεται όλο και πιο πιεστικό. Η ΕΕ έχει συμφωνήσει με αυτήν την προσέγγιση εγκαθιστώντας μόνιμα στα ελληνικά νησιά ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις της FRONTEX, από τα κράτη μέλη της για να περιπολούν και να αστυνομεύουν τα ελληνικά θαλάσσια σύνορα, προκειμένου να μειωθούν οι εισροές των παράνομων μεταναστών.

Δυστυχώς, σύμφωνα με την άποψη της Ελλάδας και της Ευρώπης η συνεργασία της Τουρκίας στον έλεγχο και περιορισμό των εισροών αυτών ήταν

κατώτερη από την αναμενόμενη, με δεδομένη τη διμερή συμφωνία που υπέγραψε η Ελλάδα το 2001 και το 2002. (Korontzis, 2012)

Επιπροσθέτως, στις 18 Μαρτίου 2016 υπογράφηκε συμφωνία μεταξύ της ΕΕ και της Τουρκίας, από Πρωθυπουργούς Ευρωπαϊκών κρατών ως απάντηση στις σημαντικές μεταναστευτικές ροές από την Τουρκία στην Ελλάδα και από εκεί σε χώρες της ΕΕ. Σύμφωνα με τη αυτήν την συμφωνία όλοι οι πρόσφυγες-μετανάστες που φθάνουν στα Ελληνικά νησιά μέσω της Τουρκίας ή ανακόπτονται στο Αιγαίο πέλαγος μετά από αυτήν την ημερομηνία, θα επιστρέφονται στην Τουρκία. Ανταποδοτικά η ΕΕ συμφώνησε να μεταφέρουν απευθείας από την Τουρκία τόσους Σύριους όσους μετανάστες δέχεται πίσω η Τουρκία από την Ελλάδα. Η συμφωνία αφορά σε κάθε παράνομο μετανάστη ή αιτούντα άσυλο, που έφθασε στην Ελλάδα μετά τις 18 Μαρτίου 2016, καθώς η Τουρκία είναι ασφαλής τρίτη χώρα και, επομένως, ισχύει το άρθρο 38 της Οδηγίας για τη Διαδικασία Ασύλου, για τις Ασφαλείς Τρίτες Χώρες. (Triantafyllidou & Mantanika, 2014)

Ο συνολικός αριθμός των αφίξεων στην Ελλάδα από την Τουρκία το 2015 ήταν 847.084. Οι ροές συνέχιζαν να είναι υψηλές κατά τους πρώτους δύο μήνες του 2016 με την άφιξη 147.000 ατόμων, αλλά οι συνολικές ροές για όλο το 2016 ήταν 173.561 άτομα, κάτι που καταδεικνύει τη δραματική μείωση τους μετά την εφαρμογή της συμφωνίας μεταξύ της ΕΕ και της Τουρκίας. Παρά τη μείωση των ροών, μετανάστες συνέχιζαν να φθάνουν από την Τουρκία στα Ελληνικά νησιά. Την 1η Αυγούστου του 2017, με βάση κυβερνητικά στοιχεία, υπήρχαν 35.114 αιτούντες άσυλο και μετανάστες στην Ελληνική ενδοχώρα και 14.354 στα νησιά. (Triandafyllidou & Marouf, 2017)

Στην ιστοσελίδα «Zeit Online» αναφέρονται αναλυτικά τα νέα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) για τους αφίξεις προσφύγων και μεταναστών στην Ελλάδα το 2019 μέχρι και τον Σεπτέμβριο. Από την αρχή τους χρονιάς έφτασαν σχεδόν 50% περισσότεροι πρόσφυγες απ'ότι το προηγούμενο έτος (2018) την ίδια χρονική περίοδο. Σύμφωνα με τον ΔΟΜ μέχρι τους 18 Σεπτεμβρίου έφτασαν 32.767 μετανάστες. Το 2018, την ίδια περίοδο ο αριθμός τους ανερχόταν τους 22.261». (Deutsche Welle, 2019)

Όσον αφορά το μεταναστευτικό ζήτημα και την σύνδεση του με τη διεθνή πολιτική ο διεθνολόγος κ. Βασίλειος Κοψαχείλης αναφέρει «*Στη διεθνή πολιτική τίποτα δεν γίνεται τυχαία και κάθε τυχαίο γεγονός εργαλειοποιείται ώστε να εξυπηρετεί τη ροή του σχεδίου. Ως εκ τούτου, μας είναι δύσκολο να δεχθούμε ως συγκυριακό γεγονός τις καθημερινές αφίξεις μεταναστών από την Κεντρική Ασία (κυρίως Πακιστάν, Αφγανιστάν, κα), μέσω Τουρκίας, στην χώρα μας*». (Κοψαχείλης, 2019)

Όντως, σε πολλές περιπτώσεις όπου τα πλοiάρια/σκάφη στα οποία ήταν επιβιβασμένοι πρόσφυγες/μετανάστες βρισκόταν σε κίνδυνο στην περιοχή του Ανατολικού Αιγαίου, οι δυνάμεις τις τουρκικής ακτοφυλακής έσπευδαν να πραγματοποιήσουν επιχειρήσεις έρευνας-διάσωσης ακόμα και εντός ελληνικών χωρικών υδάτων. Με αυτό τον τρόπο η Τουρκία αφενός αμφισβητούσε την αρμοδιότητα της Ελλάδας να πραγματοποιεί έρευνα-διάσωση εντός των ορίων του FIR Αθηνών, αφετέρου επιδείκνυε τις δυνατότητες της τόσο προς την χώρα μας, όσο και προς την Διεθνή Κοινότητα προκειμένου να παγιωθεί στην αντίληψη όλων ως η μόνη αξιόπιστη δύναμη στην περιοχή.

4.4 ΑΞΙΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΟΖ

Σύμφωνα με τους Τούρκους μελετητές Οζτούρκ και Μπασερέν (Ozturk & Baseren) η οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ της Κύπρου (την αναφέρουν ως Νότια Κύπρο) και της Αιγύπτου, έχει υπογραφεί χωρίς να ληφθούν υπόψη τα συμφέροντα των άλλων κρατών στην Ανατολική Μεσόγειο. Αυτή η συμφωνία δεν θα μπορούσε να γίνει αποδεκτή από την Τουρκία για πολλούς λόγους, μεταξύ άλλων γιατί η οριοθέτηση δεν είναι ισότιμη και δίκαιη και δεν προστατεύει τα δικαιώματα της Τουρκίας. Η Ελληνική Κυβέρνηση της Κύπρου δεν έχει την εξουσιοδότηση να αντιπροσωπεύει όλο το νησί της Κύπρου και να κάνει μία διεθνή συμφωνία στο όνομα ολόκληρης της νήσου. Αυτή η άδικη και απαράδεκτη συμφωνία έχει σοβαρές επιπτώσεις για την Τουρκία. (Ozturk & Baseren, 2008).

Στις 5 Φεβρουαρίου 2018 η Τουρκία «εισέβαλε» εκ νέου στην Κύπρο με την έκδοση μίας παράνομης και κενής περιεχομένου NAVTEX (0153/18) με σκοπό να προλάβει το πλοίο γεωτρήσεων της Ιταλικής εταιρίας «ENI» πριν πραγματοποιήσει τη διερευνητική γεώτρηση για φυσικό αέριο στο υπεράκτιο

οικόπεδο «Block 3» της ΑΟΖ της Δημοκρατίας της Κύπρου. Στις 10 Μαρτίου 2018 η Τουρκία εξέδωσε μια νέα άκυρη προειδοποίηση που περιελάμβανε τις ανατολικές, νότιες και δυτικές ακτές της νήσου για την περίοδο 22-29 Μαρτίου 2018, επιμένοντας στις προσπάθειες της να αναχαιτίσει το πρόγραμμα για τους υδρογονάνθρακες της Κύπρου.

Εάν η Άγκυρα είχε αντιμετωπιστεί αποφασιστικά και αναγκαζόταν να δει τις προκλήσεις της, τότε θα αναθεωρούσε τη θέση της και δεν θα ήταν ικανή να επιτύχει τους στρατηγικούς της στόχους. Δυστυχώς η Κύπρος βρέθηκε ακόμη μία φορά μόνη. Ούτε η ΕΕ, η οποία έχει νόμιμα συμφέροντα στην Ανατολική Μεσόγειο και στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, ούτε ισχυρά κράτη, όπως η Γαλλία και η Ιταλία θέλησαν να ασκήσουν δυναμική εξωτερική πολιτική, προφανώς επειδή θεώρησαν ότι τα συμφέροντα τους από την Τουρκία είναι μεγαλύτερα (Tilliros, 2018).

Από τη Μ. Βρετανία, η οποία είναι εγγυήτρια δύναμη⁶ της Κύπρου, δεν αναμένονταν κάτι διαφορετικό, από την τήρηση των ίσων αποστάσεων, καταπατώντας τις εγγυητικές της υποχρεώσεις, μπροστά στην επιθετικότητα της Τουρκίας και της καταπάτησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων της νήσου. Στην πραγματικότητα η πολιτική της Μ. Βρετανίας είναι τελείως υποστηρικτική της Τουρκίας, μέσα στο πλαίσιο του δόγματος «διαίρει και βασίλευε», που πάντα εφαρμόζει.

Όσον αφορά τις δύο πάλαι ποτέ αντίπαλες υπερδυνάμεις, οι ΗΠΑ τόνισαν το δικαίωμα της Κύπρου να αναπτύξει τους πόρους της ΑΟΖ της, με τρόπο ώστε να επωφελούνται ισότιμα και οι δύο κοινότητες, ενώ η Ρωσία εξέφρασε την ελπίδα ότι όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη θα δράσουν σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, όσον αφορά στην ΑΟΖ της Κύπρου. Οι γεωστρατηγικές βλέψεις του Ρώσου Προέδρου κ. Βλαδμίρ Πούτιν ξεπερνούν και αυτές της πρώην ΕΣΣΔ. Η Μόσχα θέλει να αποκτήσει σφαίρα επιρροής στη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο (Συρία, Αίγυπτο και Λιβύη), εξασθενώντας τον νότιο κλάδο του ΝΑΤΟ. Ο αντικειμενικός στόχος της

---

⁶ Η Συμφωνία Εγγυήσεων είναι μια συμφωνία που υπογράφηκε το 1960 από την Ελλάδα, τη Δημοκρατία της Κύπρου, την Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Το Άρθρο ΙΙ αναφέρει ότι τα μέλη θα πρέπει να εγγυηθούν την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την ασφάλεια της Κύπρου (Tilliros, 2018).

Ρωσίας είναι να καθυστερήσει όσο πιο πολύ μπορεί τον εναλλακτικό «πέμπτο διάδρομο» για την προμήθεια φυσικού αερίου από την Ανατολική Μεσόγειο, κάτι που θα καταστήσει την Ευρώπη ικανή να διαφοροποιηθεί από τη Ρωσία. Αυτοί οι στόχοι είναι οι αιτίες για τις καλές σχέσεις με την Τουρκία, στην οποία η Μόσχα έχει τεράστια οικονομικά και εμπορικά συμφέροντα. Τέλος, τα Ηνωμένα Έθνη απέφυγαν να αναλάβουν κάποια ευθύνη, παρά το ότι η δική τους Σύμβαση για το ΔΘ καταπατήθηκε από την Άγκυρα (Tilliros, 2018).

4.5 ΤΟ ΔΟΓΜΑ ΤΩΝ «ΔΥΟΜΙΣΗ ΠΟΛΕΜΩΝ» ΚΑΙ Η «ΓΑΛΑΖΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ»

Το Τουρκικό Δόγμα των «Δυόμιση Πολέμων»

Η συζήτηση για τον μετασχηματισμό της τουρκικής στρατηγικής μέσα από τα χρόνια αφορά σε μεγάλο βαθμό το ζήτημα της στρατηγικής κουλτούρας και των κυρίαρχων ιδεολογημάτων στους θεσμούς του τουρκικού κράτους. Ο Τούρκος πρέσβης Σουκρού Ελεκντάγ (Sükrü Elekdağ) υπήρξε ο εμπνευστής του δόγματος των δυόμισι πολέμων και ένας «μικρός Νταβούτογλου» κεμαλικών πεπιοθήσεων της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής κατά τη δεκαετία του 1990. (Τζιάρρας, 2019).

Σύμφωνα με τον συγκεκριμένο Τούρκο διπλωμάτη *«η Τουρκία χρειάζεται να υιοθετήσει μια στρατηγική “δυόμισι πολέμων” για την εθνική της ασφάλεια, σύμφωνα με την οποία θα μπορούσε να έχει «ικανοποιητικές, αποτρεπτικές και ραγδαία ενισχυόμενες δυνάμεις τόσο στο Αιγαίο όσο και στα νότια μέτωπα»* (βλ. Ελλάδα και Συρία, αντίστοιχα, δηλαδή οι «δύο πόλεμοι»), ενώ ταυτόχρονα να μπορεί να διαχειριστεί την κουρδική απειλή στο εσωτερικό μέτωπο (βλ. «μισός πόλεμος») – η οποία μπορεί να λειτουργήσει και ως εργαλείο στα χέρια εξωτερικών δυνάμεων. (Τζιάρρας, 2019).

Όπως υποστηρίζει ο κ. Τζάν Κασάπογλου (Can Kasapoğlu), Τούρκος αμυντικός αναλυτή στο Κέντρο για την Οικονομική και την Εξωτερική Πολιτική -μία δεξαμενή σκέψης με έδρα την Κωνσταντινούπολη- δεν είναι η πρώτη φορά που η Άγκυρα τονίζει την στρατιωτική της εργαλειοθήκη, όταν αντιμετωπίζει περιοχικά στρατηγικά ζητήματα (αναφέρεται στην περίπτωση της Νοτιοανατολικής Μεσογείου). Στο τέλος της δεκαετίας του 1990, παραδείγματος χάρη, η κύρια κατευθυντήρια γραμμή της Τουρκίας, για την ασφάλεια στην περιοχή της, ήταν

αυτή των δυόμιση πολέμων» και η στρατιωτική στρατηγική έννοια της «ενεργούς αποτροπής». Μέσα σε αυτά πλαίσια, η Άγκυρα ακολουθούσε μία μεγάλης ικανότητας αναπτυξιακή προσπάθεια για να είναι σε θέση να πολεμήσει σε πολυμέτωπες, διακρατικές πολεμικές συγκρούσεις, ενώ παράλληλα να μπορεί να αναλάβει μεγάλης έκτασης αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις, εντός και εκτός των συνόρων της. Οι υποβόσκουσες απειλές ήταν η χρήση από το καθεστώς του Σύριου Προέδρου Άσαντ (Hafez al-Assad) των τρομοκρατών του ΡΚΚ ως όργανα σ' έναν πόλεμο δι' αντιπροσώπων και οι εντάσεις με την Ελλάδα, στο Αιγαίο Πέλαγος (Kasaroglu, 2019).

Η έννοια της «Γαλάζιας Πατρίδας»

Η «Γαλάζια Πατρίδα» αποτελεί εδώ και 2 χρόνια το νέο δόγμα στην αμυντική πολιτική της Τουρκίας. Ένας χάρτης της Γαλάζιας Πατρίδας, που χρησιμοποιήθηκε ως φόντο σε φωτογραφία του Τούρκου προέδρου σε αποφοίτηση αξιωματικών του τουρκικού στρατού, στάθηκε η αφορμή να πάρει ξανά φωτιά η συζήτηση για τις διεκδικήσεις της Τουρκίας –κυρίως- στο Αιγαίο. (Ζαχαράκη, 2019).

(Πηγή: Ζαχαράκη & Εφημερίδα Έθνος, 2019).

Πατέρας του όρου «Γαλάζια Πατρίδα» υπήρξε ο εν αποστρατεία πλέον Ναύαρχος κ. Τζεμ Γκιουρντενίζ (Cem Gürdeniz) ο οποίος έκανε την πρώτη αναφορά το 2006 υπό την ιδιότητά του ως Διευθυντής του Τμήματος Σχεδιασμού

και Πολιτικής του Αρχηγείου Διοίκησης των Τουρκικών Ναυτικών Δυνάμεων, με σκοπό να υποδείξει τις θαλάσσιες περιοχές όπου θεωρούσε πως η Τουρκία είχε δικαιοδοσία (περιλαμβανομένων και κάποιων περιοχών όπου η Τουρκία επισήμως δεν είχε δικαιοδοσία). Σε συνέντευξη που έδωσε την περίοδο πραγματοποίησης της τουρκικής αεροναυτικής άσκησης ο κ. Γκιουρντενίζ αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι η «Γαλάζια Πατρίδα» λαμβάνει χώρα ως απάντηση στα διευρυνόμενα μπλοκ που σχηματίζονται εναντίον της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο, ενώ υποστηρίζει πως τα τρία βασικά γεωπολιτικά ζητήματα που σχετίζονται με το μέλλον της Τουρκία στον 21^ο αιώνα είναι:

- Οι υποθαλάσσιοι ενεργειακοί πόροι.
- Το μέλλον του «λεγόμενου Κουρδιστάν» και η πιθανότητα να αποκτήσει έξοδο στη Μεσόγειο, και
- Το μέλλον της βόρειου [σσ. κατεχόμενης] Κύπρου.

Ο κ. Γκιουρντενίζ επαναλαμβάνει ακόμα μια φορά τις ανησυχίες της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο όπως διατυπώθηκαν τόσο από τον κ. Σουκρού Ελεκντάγ (Şükrü Elekdağ), τέως Τούρκου διπλωμάτη και βουλευτή (θεωρείται επίσης ο πατέρας του δόγματος των «δυόμιση πολέμων»), όσο και από τον κ. Νταβούτογλου, προσθέτοντας ωστόσο την σημασία της αυξανόμενης τουρκικής ναυτικής ισχύος. Σύμφωνα με τον ίδιο, η *«Γαλάζια Πατρίδα έχει καταστεί «το ναυτικό δόγμα της Τουρκίας και δείχνει ότι η Τουρκία αναδεικνύεται σε ναυτική δύναμη. Συνήθως, οι Έλληνες νόμιζαν ότι οι Τούρκοι είναι λαός της στεριάς και πίστευαν ότι η θάλασσα τους ανήκε. Για πρώτη φορά εδώ και αιώνες, οι Τούρκοι λένε, είμαστε πλέον στη θάλασσα και έχουμε ένα ισχυρό ναυτικό»*. (Τζιάρρας, 2019)

Η καθηγήτρια Πολιτικών και Διεθνών Σπουδών στο πανεπιστήμιο Μαρμαρά της Κωνσταντινούπολης, Ζουχάλ Μερτ Ουζουνέρ (Zuhal Mert Uzuner), μιλώντας στο τηλεοπτικό κανάλι «OPEN TV», εξηγεί ότι η θάλασσα αποτελεί πλέον το νέο έδαφος για την επέκταση της κυριαρχίας ενός κράτους, όχι μόνο για την Τουρκία, αλλά και για όλες τις παράκτιες χώρες του κόσμου, λόγω του ενεργειακού πλούτου που κρύβει το υπέδαφός της και που ανακαλύφθηκε με τη βοήθεια της τεχνολογίας. (Ζαχαράκη, 2019)

Έτσι και το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» είναι εκείνο που επιτρέπει στην Τουρκία να επεκταθεί στις θάλασσες που την περιβάλλουν. Όχι αποκτώντας περισσότερα μίλια θάλασσας, αλλά περισσότερα κυριαρχικά δικαιώματα επ' αυτής, περισσότερη ΑΟΖ. Ο επίμαχος χάρτης πίσω από τον Τούρκο Πρόεδρο είναι ο χάρτης που συνέταξε ο εν ενεργεία Αντιναύαρχος κ. Τζιχάτ Γιαϊτζί (Cihat Yayci) κι έχει «υιοθετήσει επισήμως» το τουρκικό υπουργείο Άμυνας και το τουρκικό πολεμικό ναυτικό για να βασίσει το δόγμα περί «Γαλάζιας Πατρίδας». Ο «επίσημος» χάρτης της «Γαλάζιας Πατρίδας» δεν διεκδικεί κυριαρχία ελληνικών νησιών, όπως εξηγεί η Ζουχάλ Μερτ Ουζουνέρ, αλλά κυριαρχικά δικαιώματα και δικαιώματα εκμετάλλευσης (ΑΟΖ) επί του φυσικού θαλάσσιου πλούτου του Αιγαίου. (Ζαχαράκη, 2019).

Ο χάρτης «απεικονίζει όλες εκείνες τις θαλάσσιες ζώνες που διεκδικεί ως τουρκικές η Άγκυρα σε Αιγαίο, Ανατολική Μεσόγειο και Εύξεινο Πόντο. Ο λόγος για μια τεράστια έκταση συνολικά 462.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων στο πλαίσιο της οποίας παρουσιάζεται ως τουρκικό κυριολεκτικά το μισό Αιγαίο αλλά και ως τουρκική ολόκληρη η θαλάσσια περιοχή νοτίως της Ρόδου, της Καρπάθου έως και της ανατολικής Κρήτης. Για το Καστελόριζο δε, ούτε λόγος. Εκείνο σαν να μην υπάρχει καν στα μάτια της τουρκικής ηγεσίας. (Σκαφιδάς, 2019).

Όταν κάνουμε λόγο για «Γαλάζια Πατρίδα» εννοούμε την ανάγκη της Τουρκίας για άσκηση κυριαρχίας όχι μόνο στην ηπειρωτική χώρα, αλλά και στις θάλασσες. Είναι μια έννοια που θέλει την τουρκική ναυτική ισχύ ισοδύναμη με αυτή των χερσαίων δυνάμεων. Σε γεωπολιτικές συζητήσεις κάποιοι θεωρούν την Τουρκία ισχυρή στη στεριά και κάποιες άλλες χώρες δυνατές στη θάλασσα. Αυτή η έννοια θέλει να καταστήσει την Τουρκία δυνατή και στη θάλασσα. Και αυτήν την στιγμή η τουρκική κυβέρνηση είναι αποφασισμένη σε αυτό και το υποστηρίζει. (Ζαχαράκη, 2019).

Βέβαια, σύμφωνα με τη Ζουχάλ Μερτ Ουζουνέρ, το δόγμα της «Γαλάζιας Πατρίδας» δημιουργήθηκε ως μία άμυνα απέναντι στην Ελλάδα, δηλαδή απέναντι στην «περικύκλωση», που αισθάνεται η Τουρκία στη θάλασσα από τη γείτονά της χώρα. Δεκαετίες η Τουρκία χρησιμοποιούσε το δόγμα ότι «το Αιγαίο δεν είναι ελληνική λίμνη». Αλλά τώρα προστέθηκε και η ανατολική Μεσόγειος, η ΑΟΖ της οποίας είναι πολύ πιο σημαντική για την Τουρκία, όπως δηλώνει η εν λόγω

καθηγήτρια. Άρα το δόγμα περιλαμβάνει Αιγαίο και κυρίως ανατολική Μεσόγειο, αφού στη Μαύρη Θάλασσα το θέμα της ΑΟΖ έχει λυθεί. (Ζαχαράκη, 2019).

Σύμφωνα με τον κ.Κασάπογλου, η «Γαλάζια Πατρίδα» δεν είναι μόνο το κωδικό όνομα μιας άσκησης, είναι, επίσης, μια γεωπολιτική έννοια που δηλώνει την πολιτική και στρατιωτική ατζέντα της Τουρκίας για την επόμενη δεκαετία. Η «Γαλάζια Πατρίδα» επικεντρώνεται σε μία τριμερή βάση. Κατά πρώτον, η έννοια έχει μια πλευρά που έχει να κάνει με μια έντονη προβολή δύναμης. Η Τουρκία αποσκοπεί στη διαφύλαξη των εθνικών της συμφερόντων, σε μία αυξημένη ζώνη επιρροής. Δεύτερον, με βάση αυτό υιοθετείται ένας πιο ενεργός ρόλος για το τουρκικό ναυτικό στον ανταγωνισμό για την ενεργειακή πολιτική, τις προσπάθειες καταναγκασμού («coercive efforts») και τη ναυτική διπλωματία. Τρίτον, η βιωσιμότητα της έννοιας εξαρτάται από τη διατήρηση της ανοδικής πορείας της αμυντικής βιομηχανίας της Τουρκίας.(Kasaroglu,2019)

Η ναυτική δύναμη βρίσκεται στο επίκεντρο της «Γαλάζιας Πατρίδας». Το ναυτικό της Τουρκίας μεταμορφώνεται σε ένα κεφάλαιο για τη θάλασσα, με αυξανόμενες ικανότητες προβολής δύναμης. Χωρίς αμφιβολία, το έργο του ελικοπτεροφόρου πλοίου TCG «Anadolu», αποτελεί ένα σημαντικό άλμα. Οπουδήποτε και αν θελήσει να το στείλει η Τουρκία, είτε στη Μαύρη Θάλασσα, είτε στη Μεσόγειο, το πλοίο θα επιφέρει μια ευρεία σειρά εναλλακτικών λύσεων και μια έντονη πολιτική δήλωση. Εκτός αυτού θα αποτελέσει ένα σημαντικό διπλωματικό κεφάλαιο. (Kasaroglu,2019)

Η άσκηση «Γαλάζια πατρίδα» αποτελεί την κλασική περίπτωση χρήσης της «Ναυτικής Ισχύος» στις Διεθνείς Σχέσεις για τον εξαναγκασμό του αντιπάλου. Η «Ναυτική Ισχύς», ο στόλος δηλαδή που θα κινηθεί από την Μαύρη Θάλασσα μέχρι την Ανατολική Μεσόγειο είναι η επίδειξη των δυνάμεων με την οποία ένα κράτος αυξάνει το ειδικό του βάρος και την επιρροή του διεθνώς με την δυνατότητα που η ισχύς αυτή του παρέχει για την διαμόρφωση των καταστάσεων προς όφελός του. Ουσιαστικά τα κράτη χρησιμοποιούν την Ναυτική τους Ισχύ ως εργαλείο για να προβάλουν τις διεκδικήσεις τους και να επιβάλουν την ερμηνεία του Διεθνούς Δικαίου σύμφωνα με τα συμφέροντά τους. (Παστουσέας, 2019).

Η Τουρκία με την συγκεκριμένη άσκηση προβάλλει την δύναμη της και προσπαθεί να στείλει τα παρακάτω μηνύματα:

1. Προς τον Διεθνή Παράγοντα και τις Πετρελαϊκές Εταιρείες:

α. «Η Τουρκία είναι η πιο ισχυρή και αξιόπιστη ναυτική δύναμη στην περιοχή που μπορεί να παρέχει ασφάλεια στις πλατφόρμες εξόρυξης αερίου καθώς και στις θαλάσσιες γραμμές επικοινωνιών από τις οποίες θα διέρχεται και η ενέργεια, είτε μέσω αγωγών είτε με πλοία».

β. «Η Τουρκία έχει την δυνατότητα ελέγχου σημαντικών θαλασσίων διόδων – στενών από τα οποία διέρχονται αγαθά και ενέργεια. Έκτος από την είσοδο - έξοδο της Μαύρης Θάλασσας, διαθέτει βάσεις στην Σομαλία με δυνατότητα ελέγχου εισόδου – εξόδου της Ερυθράς Θάλασσας και στη Αλβανία με δυνατότητα ελέγχου του στενού εισόδου-εξόδου Αδριατικής».

γ. «Εάν η Τουρκία αφεθεί εκτός του ενεργειακού παιχνιδιού, έστω και αν δεν το δικαιούται κατά την ερμηνεία του Θαλάσσιου Διεθνούς Δικαίου, θα είναι ένας διαρκής «πονοκέφαλος», με τα προβλήματα και τις παρενοχλήσεις που θα δημιουργήσει τόσο στις έρευνες όσο και στη άντληση και μεταφορά της ενέργειας. Εάν της παραχωρηθεί ένα ικανοποιητικό μερίδιο, η Τουρκία με την ναυτική δύναμη που διαθέτει θα καλύπτει την ασφάλεια όλης της διαδικασίας, από τη εξαγωγή μέχρι την μεταφορά και θα απαλλάξει τις λοιπές χώρες από το κόστος της παρουσίας των ναυτικών τους δυνάμεων για την προστασία των υπεράκτιων εξέδρων εξόρυξης. Με άλλα λόγια τα συμφέροντα των υπολοίπων χωρών που έχουν συμφέροντα στην περιοχή από την εξόρυξη των υδρογονανθράκων εξυπηρετούνται καλύτερα από την αξιόπιστη Ναυτική Ισχύ της Τουρκίας και όχι από οποιανδήποτε άλλη δύναμη της περιοχής». (Παστουσέας, 2019).

2. Προς την Ελλάδα:

α. «Η τουρκική δύναμη στην θάλασσα είναι πλέον ισχυρή. Η κυριαρχία που απόκτησε η Ελλάδα στο Αιγαίο μετά τις ναυμαχίες των Βαλκανικών πολέμων «Έλλης» και «Λήμνου» έφθασε στο τέλος της. Ήρθε η ώρα να πάρει η Τουρκία τ ρεβάνς των ναυμαχιών και να διεκδικήσει ό,τι έχασε με την Συνθήκη της Λωζάννης».

β. «Εάν η Ελλάδα θέλει καλές σχέσεις με την Τουρκία, δεν έχει άλλη επιλογή από την συνδιαχείριση του Αιγαίου αλλά και στην περιοχή μεταξύ Κρήτης –Καστελόριζου-Κύπρου».

γ. «Η επίλυση του Κυπριακού ζητήματος εξαρτάται από την Τουρκία και όχι από τους Τουρκοκύπριους. Οποιαδήποτε λύση του Κυπριακού πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα συμφέροντα της Τουρκίας και την συμμετοχή της στο μοίρασμα των υδρογονανθράκων». (Παστουσέας, 2019).

4.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ένα παράπλευρο αποτέλεσμα της ανακάλυψης φυσικού αερίου στην Κύπρο και στην Ελλάδα είναι η αναβίωση της παμπάλαιας διαμάχης μεταξύ της Ελλάδος και της Τουρκίας για την οριοθέτηση των ζωνών ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο, τα εγχώρια ύδατα, τον εθνικό εναέριο χώρο και την υφαλοκρηπίδα. Οι ΑΟΖ είναι ένα, σχετικά, πρόσφατο ζήτημα σε αυτήν την λίστα. Αυτό οφείλεται στο ότι η έννοια της ΑΟΖ απέκτησε νομικό έρεισμα μόνο όταν υπογράφηκε η Σύμβαση για το ΔΘ των Ηνωμένων Εθνών (UN Convention on the Law of the Sea - UNCLOS) το 1982 στο Montego Bay, Jamaica. Ενώ οι διερευνητικές συζητήσεις μεταξύ των δύο χωρών είχαν ξεκινήσει το 1999, με σκοπό τη δημιουργία μίας κοινής βάσης για την επίλυση της διαμάχης, μέσω επιδίκασης, η αναφορά στην ΑΟΖ άλλαξε τα δεδομένα. Ενώ είναι αλήθεια ότι τα δικαιώματα που προκύπτουν από την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ αλληλοεπικάλυπτονται, μέχρι ενός βαθμού, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά ζητήματα που θα πρέπει να λυθούν. Υπάρχουν αρκετοί Έλληνες πολιτικοί και αναλυτές που υποστηρίζουν ότι η Ελλάδα θα πρέπει να προχωρήσει σε μονόπλευρη κήρυξη της ΑΟΖ στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο, αδιαφορώντας για τις αντιδράσεις της Τουρκίας, αλλά ελλοχεύει η προοπτική της κρίσης στις σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών (Grigoriadis, 2014).

Το δυσκολότερο, βεβαίως, βήμα ως φαίνεται για την Αθήνα είναι να προχωρήσει στην οριοθέτηση ΑΟΖ της Ελλάδος με την Κύπρο και με την Αίγυπτο. Αυτό που θα έπρεπε να είχε γίνει προ πολλού, αλλά δεν προχώρησε επειδή ακριβώς φοβόταν η Αθήνα την κατοχική Τουρκία. Αυτό το φοβικό σύνδρομο που καταδιώκει την Αθήνα, έχει ενθαρρύνει την Άγκυρα να προχωρήσει με παράνομες

μονομερείς κινήσεις. Και όσο η Ελλάδα καθυστερεί να οριοθετήσει ΑΟΖ με Αίγυπτο και Κύπρο, τόσο η Τουρκία θα προχωρεί στην εφαρμογή των επεκτατικών της σχεδιασμών και σε ενέργειες που αμφισβητούν ευθέως την κυριαρχία της Ελλάδος, της Κύπρου.

Είναι προφανές πως μέχρι σήμερα όλη η προκλητικότητα και οι επεκτατικές ενέργειες της Άγκυρας στρέφονταν κατά της Κυπριακής Δημοκρατίας. Δυο γεωτρύπανα βρίσκονται ως γνωστό στην κυπριακή ΑΟΖ όπως και δυο ερευνητικά σκάφη. Ανενόχλητη κινείται η Άγκυρα καθώς μόνη η Κύπρος δεν μπορεί να αποτρέψει και ανατρέψει τις τουρκικές ενέργειες. Μέχρι πρόσφατα η Τουρκία φαινόταν να ήταν προσεκτική έναντι της Ελλάδος. Τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την αποστολή ερευνητικών σκαφών στη θαλάσσια περιοχή της Ελλάδος» (Βενιζέλος, 2019).

Είχε προηγηθεί η επιτυχής προσπάθεια της Τουρκίας με «δεκανίκι» τότε τον αρχηγό της αλβανικής αντιπολίτευσης κ. Ε. Ράμα, ο οποίος προσέφυγε στο Συνταγματικό Δικαστήριο της χώρας του με αποτέλεσμα την ακύρωση της Συμφωνίας οριοθέτησης θαλασσίων Ζωνών Ελλάδας-Αλβανίας, η οποία είχε στηριχθεί και είχε αποδεχθεί όλο το πλαίσιο των προβλέψεων του Δικαίου της Θάλασσας. Και ήταν η πρώτη τέτοιου είδους Συμφωνία εκτός Κύπρου στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και επίσης η πρώτη Συμφωνία που αφορούσε ελληνικά θαλάσσια σύνορα. Η Τουρκία δεν επιθυμούσε να υπάρξει νομικό προηγούμενο και έτσι χρησιμοποιώντας τον κ. Ράμα πέτυχε την ακύρωση της Συμφωνίας» (Μελέτης, 2019α).

Πριν μερικούς μήνες ήταν και πάλι η Τουρκία που έβαλε την προσωρινή κυβέρνηση της Λιβύης να διαμαρτυρηθεί προς την Ελλάδα για δήθεν επικάλυψη της Λιβυκής υφαλοκρηπίδας από τα οικόπεδα τα οποία αδειοδότησε σε ξένες εταιρίες η Αθήνα νοτιοδυτικά και νότια της Κρήτης. Από πέρυσι τον Νοέμβριο όταν ο Τούρκος Υπουργός Άμυνας κ. Ακάρ είχε συνομιλίες στην Τρίπολη προσφέροντας σημαντική στρατιωτική βοήθεια στο ετοιμόρροπο καθεστώς της Τρίπολης, ζήτησε σαν αντάλλαγμα την υπογραφή συμφωνίας θαλασσίων συνόρων με την Τουρκία. (Μελέτης, 2019α).

Οι χάρτες που είχαν επιδειχθεί τότε από τον κ. Ακάρ παρέπεμπαν στην ακραία εκδοχή της «Γαλάζιας Πατρίδας», για την οποία είχε γίνει προσπάθεια να διασκεδασθούν οι εντυπώσεις. Όμως δεν ήταν κάτι νέο. Ο Ναύαρχος κ. Σιχάτ Γιαϊτζί από το 2012 είχε αναπτύξει το θεωρητικό πλαίσιο για την ανάγκη η Τουρκία να προχωρήσει σε συμφωνία θαλασσίων συνόρων με την Λιβύη, ως τον μοναδικό τρόπο να αντιμετωπισθούν τα «τετελεσμένα» που είχε δημιουργήσει η Κύπρος και να αποφευχθεί μια επέκταση της Ελλάδας στη Μεσόγειο» (Μελέτης, 2019α).

Το 2012 σε εμπειριστατωμένο άρθρο του (Geostrategic Pulse) είχε παρουσιάσει τους χάρτες με την οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών στην Μεσόγειο, αγνοώντας τα νησιά ανεξαρτήτως μεγέθους. Στις 12 Μαρτίου 2013 για πρώτη φορά η Τουρκία σε ρηματική διακοίνωση της (απαντούσε στην ελληνική διακοίνωση που χαρακτήριζε παράνομη την παραχώρηση οικοπέδων στην τουρκική ΤΡΑΟ σε περιοχή μεταξύ Ρόδου και Καστελόριζου) χρησιμοποιούσε ορολογία που παρέπεμπε στην επέκταση της τουρκικής υφαλοκρηπίδας ακόμη και νότια της Κρήτης και συνεπώς προβολή συνόρων μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης (Μελέτης, 2019α).

Δυστυχώς οι προσπάθειες της Ελλάδας να ανακόψει και να ακυρώσει τις προσπάθειες της Τουρκίας δεν είχαν αποτέλεσμα. Παρά τις προσπάθειες η συμφωνία με την Αλβανία ποτέ δεν ολοκληρώθηκε, η συμφωνία με την Ιταλία δεν υπογράφηκε και οι συνομιλίες με την Αίγυπτο παραμένουν σε εκκρεμότητα. Η Τουρκία δεν είναι τυχαίο ότι προβάλλει διαρκώς το δέλεαρ ότι εάν η Αίγυπτος και η Λιβύη αποδεχθούν την δική της θεώρηση στην οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών η μεν Αίγυπτος θα κερδίσει από την Ελλάδα και την Κύπρο μια έκταση σχεδόν 19.400 τετραγωνικών χιλιομέτρων και η Λιβύη μια περιοχή 16.700 τετραγωνικών χιλιομέτρων (και συγχρόνως θα μπορεί να αμφισβητήσει τα οικόπεδα που δανειοδότησε η Ελλάδα νοτιοδυτικά της Κρήτης.) (Μελέτης, 2019α).

Η Τουρκία και ο κ. Ερντογάν δεν έχουν συμφιλιωθεί ποτέ με τις Συνθήκες, όπως εκείνη της Λωζάννης που στέρησαν την Τουρκία από τα νησιά του Αιγαίου. Ούτε με την γεωγραφία που δεν χάρισε στην Τουρκία υδρογονάνθρακες σε μια περιοχή που υπάρχουν νέες ανακαλύψεις. Αυτή τη γεωγραφία και αυτή την πραγματικότητα που διαμορφώθηκε από τις Συνθήκες προσπαθεί να ανατρέψει ο κ. Ερντογάν. (Μελέτης, 2019α).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

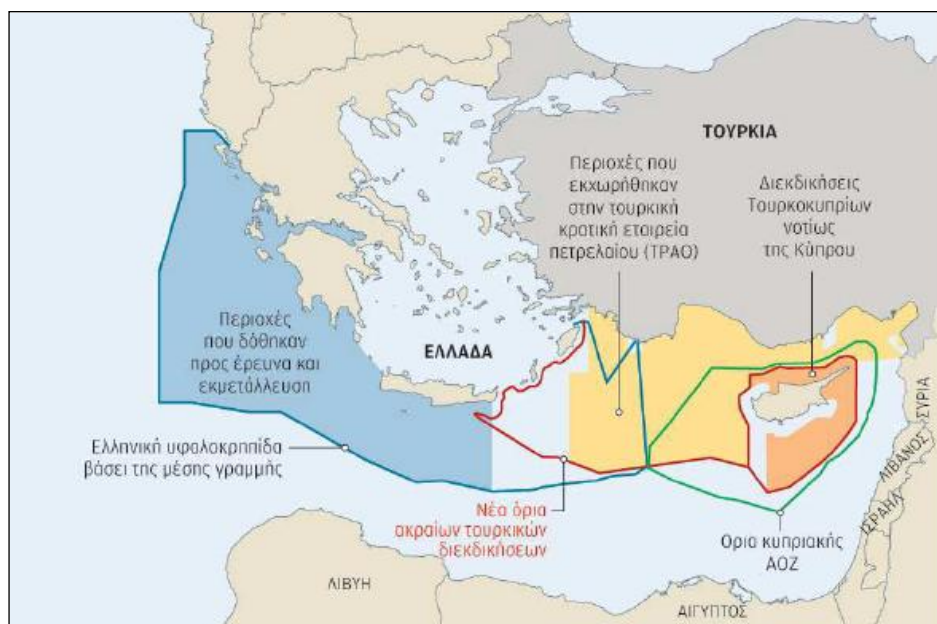
Εκτός από την προκλητικότητα και επιθετική συμπεριφορά που επιδεικνύει η Τουρκία στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, κυρίως προς την Ελλάδα και την Κύπρο, η γείτονα χώρα διεξάγει παράλληλες προσπάθειες και με άλλα μη στρατιωτικά μέσα. Στόχος της είναι να δείξει ότι και με διπλωματικά μέσα είναι παρούσα στο παιχνίδι της Ανατολικής Μεσογείου και φυσικά ότι ο υπολογισμός της επήρειας των νησιών δεν είναι «απαράβατος κανόνας» στη διεθνή πρακτική. Κάτι που θα θελήσει φυσικά να εκμεταλλευθεί σε μια ενδεχόμενη μελλοντική διαπραγματεύση με την Ελλάδα, η οποία διαθέτει το σημαντικό όπλο που της προσφέρει βάσει του Δικαίου της Θάλασσας, το νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου, το Καστελόριζο και φυσικά η Κρήτη» (Μελέτης, 2019α).

Τον Απρίλιο του 2012, λίγο πριν διενεργηθούν οι βουλευτικές εκλογές στη χώρα μας, η εφημερίδα της κυβερνήσεως της Τουρκίας δημοσίευσε εκχωρήσεις θαλασσιών περιοχών νοτίως της Ρόδου και του Καστελλόριζου και δυτικά της Κύπρου, στην κρατική τουρκική εταιρεία πετρελαίου (ΤΡΑΟ). Με την έκδοση αυτών των χαρτών πλέον, πέρα από τις προφορικές δηλώσεις και ανακοινώσεις στις οποίες προέβαιναν κατά καιρούς Τούρκοι αξιωματούχοι, η Τουρκία διεκδικούσε και επίσημα το τμήμα της Νοτιοανατολικής Μεσογείου ανάμεσα στη Ρόδο και στην Κύπρο. Τα παραπάνω βέβαια δεν απέτρεψαν τις ξένες πετρελαϊκές εταιρείες που είχαν αποφασίσει να επενδύσουν στα «οικόπεδα» της κυπριακής ΑΟΖ.

Τα βασικά σημεία των χαρτών αυτών είναι τα παρακάτω:

- Η Τουρκία εμφανίζεται τον εαυτό της ως το κράτος με το οποίο όλα τα υπόλοιπα κράτη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου πρέπει προχωρήσουν σε οριοθετήσεις των θαλασσιών ζωνών.
- Σημείο βάσης για την χάραξη των παραπάνω γραμμών είναι ηπειρωτικές ακτές της Τουρκίας και ακολουθείται η μέθοδος της «μέσης γραμμής».

- Ως πάγια τακτική της Τουρκίας, κατά την οριοθέτηση, τα νησιά δεν ασκούν καμία επήρεια, ανεξαρτήτως μεγέθους. Συνεπώς αγνοείται Ρόδος, η Κάρπαθος, η Κρήτη, ακόμη και η Κύπρος που είναι κράτος. Τα νησιά έχουν δικαίωμα μόνο σε Αιγιαλίτιδα Ζώνη.
- Η Τουρκία δελεάζει τις υπόλοιπες χώρες τις Νοτιοανατολικής Μεσογείου, ότι εάν προβούν σε συμφωνίες με αυτή, θα αποκτήσουν κυριαρχικά δικαιώματα σε μεγαλύτερες θαλάσσιες εκτάσεις εν συγκρίσει με οριοθετήσεις με Ελλάδα και Κύπρο. (Συρίγος, 2018)

Τουρκικές Διεκδικήσεις στη ΝΑ Μεσόγειο (Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή 2018)

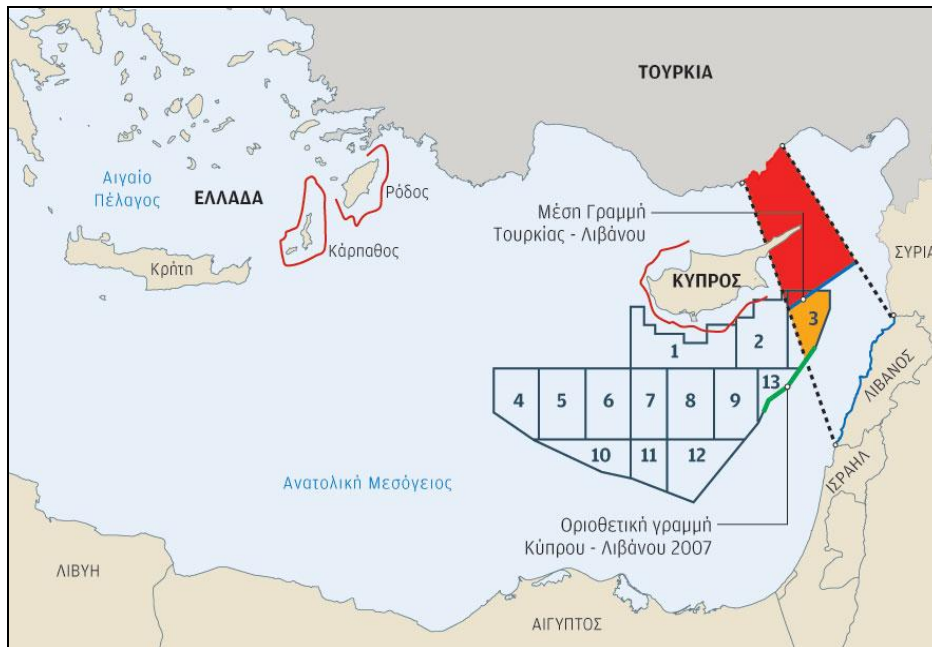
5.2 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΝΑ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΓΙΑ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

Η Τουρκία μετά τις επιτυχίες της Κύπρου που, παρά τις απειλές και τις πιέσεις, σύνηψε τρεις συμφωνίες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών με Αίγυπτο, Ισραήλ και Λίβανο, που εφαρμόζουν πλήρως τις προβλέψεις του Δικαίου της Θάλασσας (ακόμη και από το Ισραήλ το οποίο δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος) και ενώ βλέπει τις ενεργειακές εξελίξεις, οι οποίες στηρίχθηκαν σε μεγάλο βαθμό σε αυτό το πλαίσιο συμφωνιών, να την ξεπερνούν, επιλέγει να αντιδράσει όχι μόνο με την αποστολή σκαφών στην Κυπριακή ΑΟΖ αλλά και με την δημιουργία ισοδύναμου διπλωματικού τετελεσμένου. (Μελέτης, 2019α) Προέβη λοιπόν σε

προσπάθειες σύναψης ενεργειακών συμμαχιών με τα υπόλοιπα κράτη της ΝΑ Μεσογείου και ιδιαίτερα στη σύναψη συμφωνιών για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών σύμφωνα με τα δικά της συμφέροντα. Από τις προσπάθειες αυτές η πιο σημαντική και αυτή που (κατά την Τουρκία) έχει «τελεσφορήσει» μέχρι στιγμής είναι με την Λιβύη. Παρόλα αυτά στις ακόλουθες παραγράφους θα αναφερθούν και προτάσεις της Τουρκίας και στα υπόλοιπα κράτη της ΝΑ Μεσογείου προκειμένου να διαπιστωθεί η έκταση των τουρκικών διεκδικήσεων.

Πρόταση Οριοθέτησως Τουρκίας με Λίβανο

Η Τουρκία προτείνει στον Λίβανο να καταγγείλει τη συμφωνία που υπέγραψε το 2007 με την Κύπρο 2007 και να συνάψει νέα συμφωνία μαζί της για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών. Στην παρακάτω εικόνα, με πορτοκαλί χρώμα απεικονίζεται το δέλεαρ της Τουρκίας προς τον Λίβανο, δηλαδή η θαλάσσια περιοχή που θα κερδίσει σε σχέση με τη σημερινή οριοθέτηση με την Κύπρο. Σημειωτέον ότι με την προτεινόμενη οριοθέτηση παραβιάζεται η συριακή υφαλοκρηπίδα. (Συρίγος, 2018)

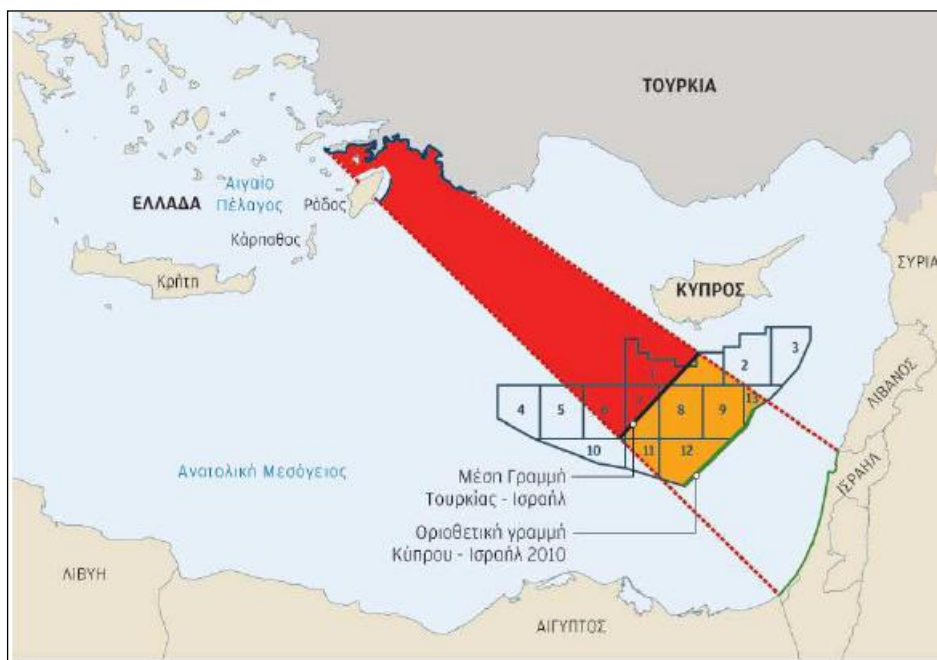
(Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή 2018)

Πρόταση οριοθέτησως Τουρκίας με Ισραήλ

Παρά τις κακές τους σχέσεις τα τελευταία έτη, η Τουρκία προτείνει και στο Ισραήλ να συνάψει συμφωνία μαζί της. Απ'ότι φαίνεται και στην εικόνα που

ακολουθεί, προκειμένου να αποκτήσει η Τουρκία θαλάσσια σύνορα με το Ισραήλ, παραβιάζεται η ελληνική υφαλοκρηπίδα και η κυπριακή ΑΟΖ. Μάλιστα η Τουρκία χρησιμοποιεί ένα μικρό τμήμα των ακτών της στην περιοχή της Μαρμαρίδας ώστε να δημιουργήσει την κατάλληλη προβολή για την δημιουργία των επιθυμητών συνόρων στην «τουρκο-ισραηλινή» ΑΟΖ.

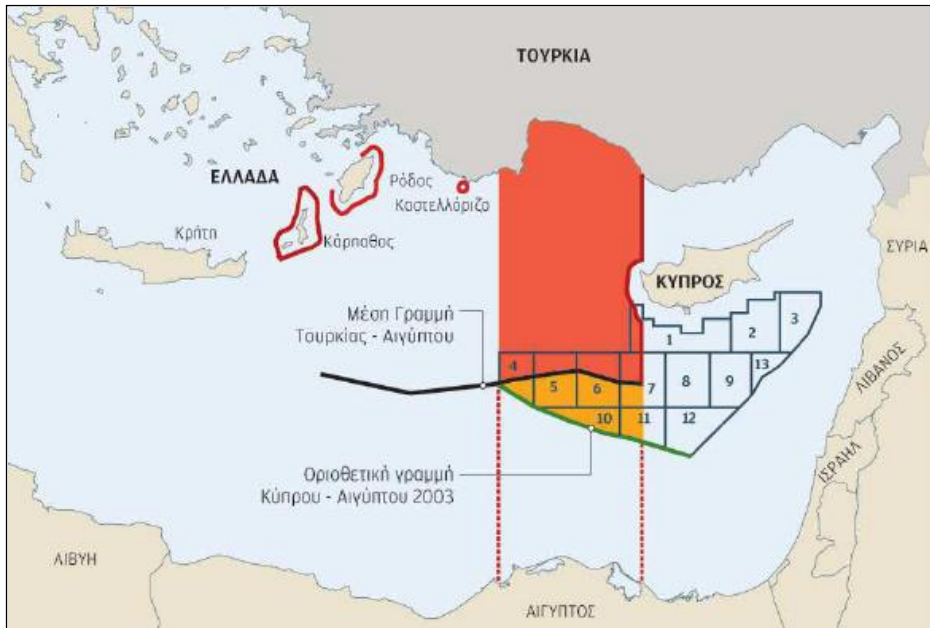
Το δέλεαρ για τους Ισραηλινούς είναι η θαλάσσια περιοχή που θα κερδίσει από την κυπριακή ΑΟΖ (πορτοκαλί χρώμα), τοποθετώντας το προτεινόμενο όριο μερικές δεκάδες μίλια δυτικότερα του ήδη υπάρχοντος με την Κύπρο.

(Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή 2018)

Πρόταση οριοθέτησής Τουρκίας με Αίγυπτο

Όπως με το Ισραήλ και τον Λίβανο, η Τουρκία ζητεί από την Αίγυπτο να καταγγείλει την συμφωνία του 2003 με την Κύπρο. Προτείνει νέα οριοθέτηση ανάμεσα στις τουρκικές και αιγυπτιακές ακτές, η οποία αγνοεί την Κύπρο. Επιλέγοντας τη μέθοδο της «μέσης γραμμής», «εκχωρεί» στην Αίγυπτο τμήμα της κυπριακής ΑΟΖ (πορτοκαλί χρώμα) (μέσα σε αυτό βρίσκεται και το επίμαχο «οικόπεδο 10», όπου πραγματοποιεί γεωτρήσεις η εταιρεία «ExxonMobil». (Συρίγος, 2018)

(Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή 2018)

Τουρκοκυπριακές και Τουρκικές Διεκδικήσεις Νοτίως Κύπρου-Κρήτης

Μέχρι το 2011 οι τουρκικές διεκδικήσεις ορίζονταν ανατολικά από τα χωρικά ύδατα της Κύπρου. Από το 2011, οι Τούρκοι χαρτογράφοι πρότειναν να διεκδικήσουν οι Τουρκοκύπριοι και τις περιοχές που βρίσκονται νοτίως της Κύπρου. Στον παρακάτω χάρτη, ο οποίος παρουσιάστηκε από τον Τούρκο Υπουργό Άμυνας κ. Χουλουσί Ακάρ τον Οκτώβριο του 2018, απεικονίζονται οι τουρκικές και τουρκοκυπριακές διεκδικήσεις στην κυπριακή ΑΟΖ και την ελληνική υφαλοκρηπίδα. (Συρίγος, 2018)

(Πηγή: Εφημερίδα Καθημερινή 2018)

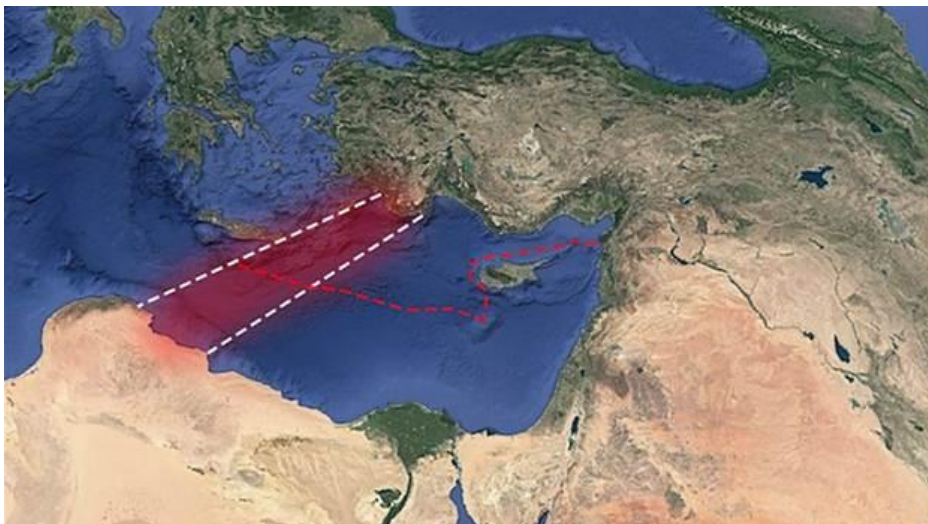

«Μνημόνιο Κατανόησης» Θαλασσίων Ζωνών Τουρκίας-Λιβύης

Ο Τούρκος πρόεδρος διέψευσε όλους εκείνους στην Αθήνα που το προηγούμενο διάστημα και παρά τα ξεκάθαρα σήματα που εξέπεμπε η Άγκυρα για τις προθέσεις της, ευαγγελίζονταν μία σταδιακή αποκλιμάκωση στα ελληνοτουρκικά. Όπως πλέον είναι γεγονός, ο κ. Ερντογάν ενεργοποίησε τελικά την «βόμβα», όπως προειδοποιούσαν αρκετοί. Αρχικά με έγγραφο προς τον ΟΗΕ ανακοίνωσε τις συντεταγμένες που η Τουρκία θεωρεί πως ορίζουν την ΑΟΖ της και λίγες μέρες μετά σύναψε «μνημόνιο κατανόησης» με τη Λιβύη για την οριοθέτηση των «μεταξύ τους συνόρων» όσον αφορά τις θαλάσσιες ζώνες. (Λυγερού, 2019).

Στις 27 Νοεμβρίου 2019, πραγματοποιήθηκε συνάντηση στην Κωνσταντινούπολη μεταξύ του Τούρκου Προέδρου κ Ερντογάν και του Προέδρου της αναγνωρισμένης από τον ΟΗΕ λιβυκής κυβέρνησης κ. Φάγεζ αλ-Σάρατζ. Στην συνάντηση αυτή τέθηκε επί τάπητος το θέμα της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ των δύο χωρών, αποκλείοντας με αυτόν τον τρόπο την Ελλάδα από το κυριαρχικό δικαίωμα της υφαλοκρηπίδας στην Ανατολική Μεσόγειο. Η συνάντηση κράτησε περίπου και παρόντες ήταν επίσης ο Τούρκος Υπουργός Άμυνας κ. Χουλουσί Ακάρ, ο Υπουργός Εξωτερικών κ. Μεβλούτ Τσαβούσογλου και ο επικεφαλής των τουρκικών μυστικών υπηρεσιών (MIT) κ. Χακάν Φιντάν. Όπως αναφέρει στο πρωτοσέλιδό της, την 28 Νοεμβρίου 2019, η τουρκική εφημερίδα «Γενί Σαφάκ», με τίτλο «Στο τραπέζι ο χάρτης της Μεσογείου», το θέμα που κυριάρχησε στη συζήτηση μεταξύ του κ.Ερντογάν και του κ. Φάγεζ αλ-Σάρατζ, ήταν η υπογραφή συμφωνίας για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ Κρήτης και Κύπρου. Όπως φαίνεται στο χάρτη που δημοσιεύει η «Γενί Σαφάκ», η Τουρκία επιδιώκει να ξεκινά η υφαλοκρηπίδα της μία ανάσα από τις ακτές του Λασιθίου στην Κρήτη. (Ζαχαράκη, 2019α).

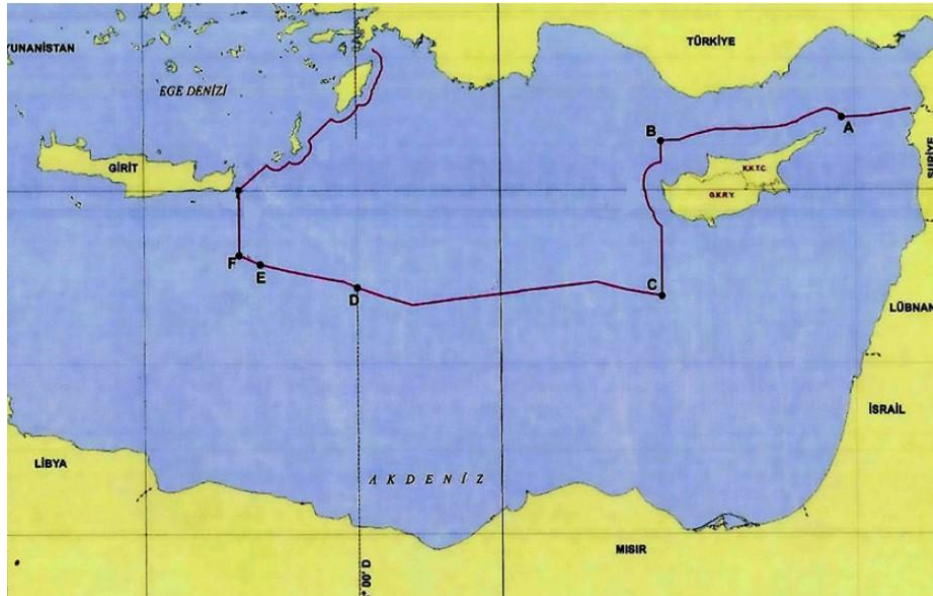
(Πηγή: Εφημερίδα Yeni Safak, 2019)

Σύμφωνα πάντα με την προαναφερόμενη τουρκική εφημερίδα, «με τη συμφωνία μεταξύ Τουρκίας-Λιβύης, η προσπάθεια της Ελλάδας να εισβάλει στη Μεσόγειο θα πέσει στο κενό, ενώ Τουρκία και Λιβύη θα αποκτήσουν θαλάσσιες αρμοδιότητες στην περιοχή νότια της Κρήτης και γύρω από την Κύπρο» και προσθέτει ότι «μετά τις εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο γίνεται ακόμη πιο επιτακτική η ανάγκη της οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης» (Ζαχαράκη, 2019α).

Ταυτόχρονα, μερικές μόλις ημέρες πριν την συνάντηση των Προέδρων Τουρκίας – Λιβύης, η Τουρκία απέστειλε στον ΟΗΕ ρηματική διακοίνωση, συνοδευόμενη και με σχετικό χάρτη, όπου οριοθετούσε την υφαλοκρηπίδα και την ΑΟΖ την οποία έχει συμφωνήσει με το ψευδοκράτος στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου, επίσης τα όρια που αυτόκλητα θεωρεί ως ΑΟΖ μεταξύ Τουρκίας και Αιγύπτου, μη αναγνωρίζοντας οιαδήποτε επήρεια στα ελληνικά νησιά (μόνο όσο είναι το εύρος της χωρικής θάλασσας) και επεκτείνεται ακόμη περισσότερο, αναφέροντας τις εκτεταμένες ζώνες που θεωρεί ότι έχει δικαιώματα στην Ανατολική Μεσόγειο. Συγκεκριμένα, στις 13 Νοεμβρίου 2019, ο μόνιμος αντιπρόσωπος της Τουρκίας στον ΟΗΕ κ. Φεριντούν Σινιρλίογλου (Feridun Sinirlioğlu) απέστειλε επιστολή με την οποία κατέθετε τις συντεταγμένες για τα εξωτερικά όρια της τουρκικής υφαλοκρηπίδας.

Ιδιαίτερη σημασία έχει, ότι στην διακοίνωση αυτή προς τον ΟΗΕ, επισυνάπτει και κατάλογο των γεωγραφικών συντεταγμένων των εξωτερικών

ορίων της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο Θάλασσα, όπου δηλώνεται ξεκάθαρα (και μονομερώς), ότι η Τουρκία ασκεί αυτοδικαίως και αποκλειστικά κυριαρχικά δικαιώματα και δικαιοδοσία που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο. Σημειωτέον ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, στην συντριπτική διεθνώς πρακτική εφαρμογή της, συμπαρασύρει και την οριοθέτηση της ΑΟΖ.

Χάρτης με τις συντεταγμένες της «τουρκικής ΑΟΖ» (Πηγή: New Post, 2019)

Επίσης εκμεταλλεζόμενη το ότι οι σχετικές διακοινώσεις των κρατών προς τον ΟΗΕ καταχωρούνται αφιλόδοτες ως έγγραφα της ημερησίας διάταξης της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ (δημοσιεύονται στο σχετικό web site, καθώς και στο σχετικό Bulletin του τμήματος “Ocean and Law of the Sea” του ΟΗΕ), αιτείται την δημοσίευση της διακοίνωσης εκεί.

Συνακόλουθα αιτείται και την δημοσίευση στην επόμενη έκδοση του εγκυρότερου “Law of the Sea Bulletin” του ΟΗΕ, το οποίο εκδίδεται τρεις φορές το χρόνο και παρέχει έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση και νομικά στοιχεία σχετικά με σημαντικά θέματα της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το ΔΘ, συμπεριλαμβανομένης της εθνικής νομοθεσίας, των διμερών συμφωνιών και των πολυμερών συνθηκών, καθώς και πληροφορίες σχετικά με τις αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου, των διαιτητικών δικαστηρίων και άλλων διαδικασιών επίλυσης διαφορών.

Με τον τρόπο αυτό επιδιώκει αφενός την δημιουργία πλέγματος συναφών υποστηρικτικών αναφορών και ενεργειών σε όλα τα επίπεδα (ΟΗΕ, Διεθνών Οργανισμών, διακρατικών συμφωνιών και κλπ) και αφετέρου την καταγραφή και την σαφή ενημέρωση του ΟΗΕ και όλων των κρατών για τις διεκδικήσεις της.

Στην ρηματική διακοίνωση μάλιστα, κινείται μέσα στις γκρίζες ζώνες ασάφειας των διαδικασιών και του διεθνούς δικαίου, αναφέροντας ότι συζητάει με όλα τα σχετικά παράκτια κράτη που αναγνωρίζει και με τα οποία έχει διπλωματικές σχέσεις (συνεπώς και με την κυβέρνηση της Λιβύης του Φαγέζ αλ-Σαράζ), για τον καθορισμό και την επικύρωση αυτών των θαλασσίων ζωνών και επίτευξη οριστικής συμφωνίας. Και όλα αυτά όπως δηλώνει *«σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, προκειμένου να συμβάλει περαιτέρω στη σταθερότητα και την ειρήνη και ευημερία ολόκληρης της λεκάνης της Μεσογείου»*. Όσον αφορά στην Κυπριακή Δημοκρατία, την αποκλείει αφού δεν την αναγνωρίζει (την αναφέρει ως δυτικό τμήμα της Κύπρου), και δηλώνει ότι οιαδήποτε διευθέτηση θα ήταν δυνατή μόνο μετά από μια συνολική πολιτική διευθέτηση. (Φενέκος, 2019).

Με την επιστολή στον ΟΗΕ αλλά και με το Μνημόνιο Θαλασσίων Ζωνών με την Λιβύη, η Τουρκία επιχειρεί να ασκήσει πίεση στην Ελλάδα και συγχρόνως να διαμορφώσει ένα θετικό για την ίδια κεκτημένο, σε περίπτωση που κάποια στιγμή οδηγηθούν οι δυο πλευρές σε συνομιλίες. (Μελέτης, 2019β).

Σε άλλο άρθρο-ανάλυση της φιλοκυβερνητικής εφημερίδας για το θέμα του μνημονίου, ο αρθρογράφος Μεχμέτ Καντζί τονίζει τη σπουδαιότητα που έχει το μνημόνιο κατανόησης για τον καθορισμό των δυτικών ορίων της ΑΟΖ της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο: *«Η ακτογραμμή της Τουρκίας Μαρμαρίδα-Φετιγέ-Κας "γειτόνεψε" με την ακτογραμμή της Λιβύης Ντέρνε-Τομπρούκ-Μπορντίγια. Αυτή η γραμμή που ενώνει τη μία ακτογραμμή με την άλλη περνάει από την Κρήτη σε απόσταση μερικών ναυτικών μιλίων (από το νησί)»*. Ο Τούρκος δημοσιογράφος αναφέρει ότι με τη στήριξη της Ε.Ε. η Κυπριακή Δημοκρατία και η Ελλάδα από το 2003 *«προσπαθούν συστηματικά να εγκλωβίσουν την Τουρκία μέσα σε 41 χιλιάδες τ.χλμ. στην Ανατολική Μεσόγειο»* και πως κατά καιρούς συμμετείχαν στις προσπάθειές αυτές και η Αίγυπτος και το Ισραήλ, με στόχο να αποκλείσουν τους Τουρκοκυπρίους από το μερίδιό τους από τους

υδρογονάνθρακες και να βάλουν τέλος στις φιλοδοξίες της Τουρκίας για την Κύπρο.

Ο Μεχμέτ Καντζί ισχυρίζεται ακόμη ότι η Ελλάδα έχει παραβιάσει μονομερώς τα θαλάσσια όρια της Λιβύης, αλλά με αυτή τη συμφωνία μεταξύ Αγκυρας και Τρίπολης θα δοθεί αναπόφευκτα τέλος στις ενέργειες αυτές της Ελλάδας και της Κύπρου, που είναι αντίθετες προς το Διεθνές Δίκαιο εδώ και 15 χρόνια. Στο δημοσίευμα της «Γενί Σαφάκ» παρουσιάζονται επίσης χάρτες με ελληνικά νησιά στο Αιγαίο (με κόκκινο), την υφαλοκρηπίδα των οποίων φέρεται να διεκδικεί η Τουρκία, καθώς βρίσκονται κοντά στα δικά της παράλια» (Ζαχαράκη, 2019α).

(Πηγή: Εφημερίδα Yeni safak, 2019).

Την υπογραφή του μνημονίου χαιρέτησε και ο υπόλοιπος τουρκικός τύπος σήμερα με τίτλους όπως «Γίναμε γείτονες με τη Λιβύη» και «Τέρμα στην ελληνική κατοχή», αφού –όπως τονίζεται- η κυβέρνηση της Λιβύης συμφώνησε να «παντρέψει» την ΑΟΖ της με αυτή που η Τουρκία θεωρεί επίσης δική της ΑΟΖ μια ανάσα από τα ελληνικά νησιά. Το σχέδιο της ένωσης των θαλάσσιων συνόρων μεταξύ Τουρκίας - Λιβύης είχε θέσει επί τάπητος με την επίσκεψή του ο Υπουργός Άμυνας της Τουρκίας, κ. Χουλουλί Ακάρ στη Λιβύη τον Νοέμβριο του 2018 (Ζαχαράκη, 2019α).

Για να έχουν κοινά σύνορα οι δυο χώρες όμως προϋπόθεση είναι να γίνουν αποδεκτές οι τουρκικές αυθαίρετες και μονομερείς ερμηνείες του Διεθνούς Δικαίου που στερούν τα νησιά όσο μεγάλα κι αν είναι ,από θαλάσσιες ζώνες (αναγνωρίζοντας μόνον χωρικά ύδατα) Επιπλέον η Τουρκία κάνει επιλεκτική εφαρμογή άλλων αρχών του Δικαίου της Θάλασσας όπως η μέση γραμμή κλπ., σε αντίθεση με τον καθορισμό θαλασσίων ζωνών στο Αιγαίο που επικαλείται την εφαρμογή της αρχής της «ευθυδικίας». (Μελέτης, 2019β)

Βεβαίως έχει ενδιαφέρον ότι τόσο το Κάιρο όσο και η Βουλή της Ανατολικής Λιβύης (που εκφράζει τον στρατηγό Χαφτάρ) αποδοκίμασαν την υπογραφή του «Μνημονίου Συνεννόησης» για λόγους όμως δικούς τους καθώς δεν αναγνωρίζουν την κυβέρνηση της Τρίπολης, θεωρώντας ότι δεν έχει την νομιμοποίηση να υπογράψει Μνημόνια και Συμφωνίες, πολύ περισσότερο «να μετατρέπει την Λιβύη σε πιόνι του (υποστηρικτή και συμμάχου του) Τούρκου Προέδρου». (Μελέτης, 2019β).

Συμπερασματικά, οι τελευταίες εξελίξεις οδηγούν πια σε νέα φάση τις ελληνοτουρκικές σχέσεις όπου οι επιλογές μεταξύ πολιτικών κατευνασμού ή επιθετικών κινήσεων και πρωτοβουλιών είναι εξαιρετικά δύσκολες. Και πάντως είναι προφανές ότι η νέα αυτή φάση των ελληνοτουρκικών σχέσεων δεν αντιμετωπίζεται με βάση τα στερεότυπα και δεδομένα των τελευταίων πενήντα ετών. (Μελέτης, 2019).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟΥ ΣΤΗΝ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

6.1 ΓΕΝΙΚΑ

Όπως προαναφέρθηκε, το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελόριζου έχει εξαιρετική γεωστρατηγική σημασία για την οριοθέτηση της ΑΟΖ της Ελλάδος με την Κύπρο, την Τουρκία και την Αίγυπτο.

Το νησιωτικό αυτό σύμπλεγμα της Ελλάδος αποτελείται από 14 νησιά, νησίδες και βραχονησίδες και ευρίσκεται στο Λύκιο Πέλαγος (ή αλλιώς Levantine Sea). Το μεγαλύτερο από αυτά, η νήσος Μεγίστη, καλύπτει μία περιοχή έκτασης, περίπου, 9,1 Km². Βρίσκεται 72 ν.μ. ανατολικά της Ρόδου, 150 ν.μ. βορειοδυτικά της Κύπρου και μόλις 1.25 ν.μ. μακριά από τις ακτές της Λυκίας στην Τουρκία. Το νησί είναι ευρέως γνωστό ως Καστελόριζο. Το όνομα προκύπτει από τις Ιταλικές λέξεις «Castel Rosso» που σημαίνουν κόκκινο κάστρο. Ήδη από την Ελληνιστική Εποχή, πολλές και διαφορετικές ένοπλες δυνάμεις έχουν εκμεταλλευτεί το νησί εξαιτίας της στρατηγικής του θέσης. (Zotos, 2014)

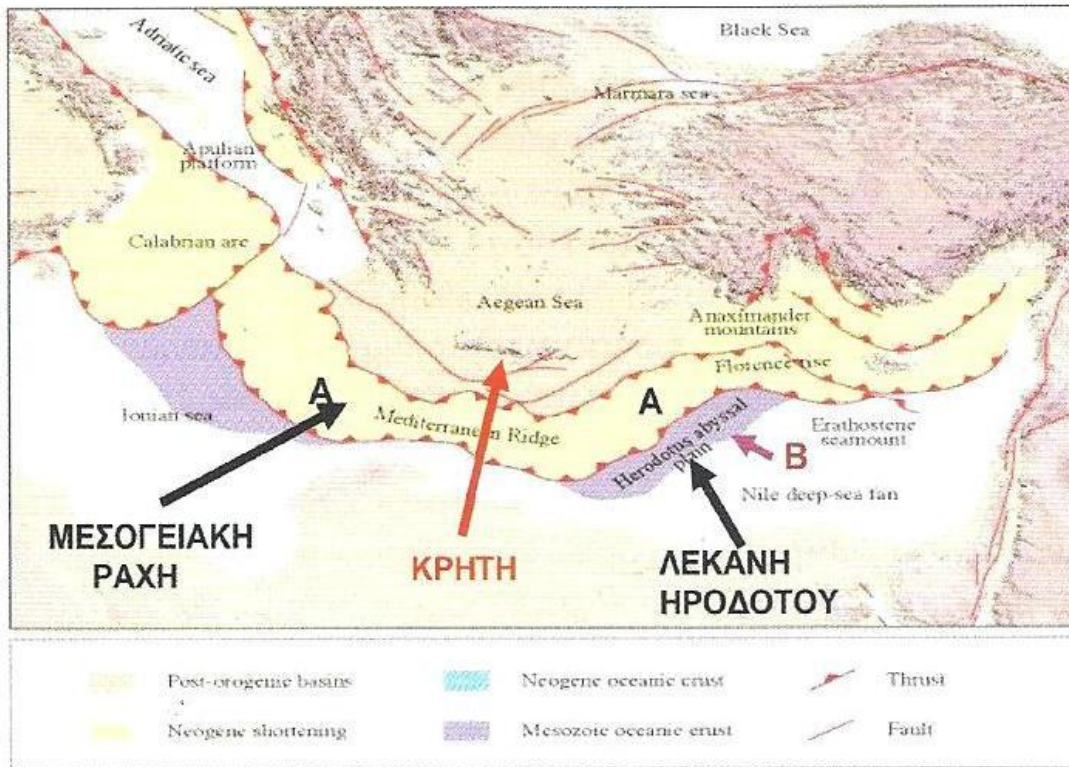
6.2 Η ΓΕΩΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

Από τότε που έγινε η πρώτη ανακάλυψη των ηφαιστειών ιλύος (ηφαίστεια λάσπης) στην ανατολική Μεσόγειο στα τέλη της δεκαετίας του 1970, τέτοιου τύπου ηφαίστεια ανευρέθησαν σε διαφορετικά περιβάλλοντα στην περιοχή. Τα περισσότερα έχουν βρεθεί στο πρίμα συσσώρευσης της Μεσογειακής Ράχης και μέσα στο υποθαλάσσιο όρος Αναξίμανδρος. Αυτό αποτελείται από τρία θαλάσσια όρη, τα οποία βρίσκονται μεταξύ της Κυπριακής και της ελληνικής ράχης (Lykousis et al, 2004).

Η Μεσογειακή ράχη, αποτελεί μία γεωλογική υποθαλάσσια έξαρση του βυθού που ξεκινά από το δυτικό τμήμα του νησιού της Λευκάδας στο Ιόνιο Πέλαγος με νοτιοανατολική κατεύθυνση εξελισσόμενη νότια της Κρήτης, με τελική κατάληξη στον υποθαλάσσιο χώρο νότια του Καστελόριζου και νοτιοδυτικά της

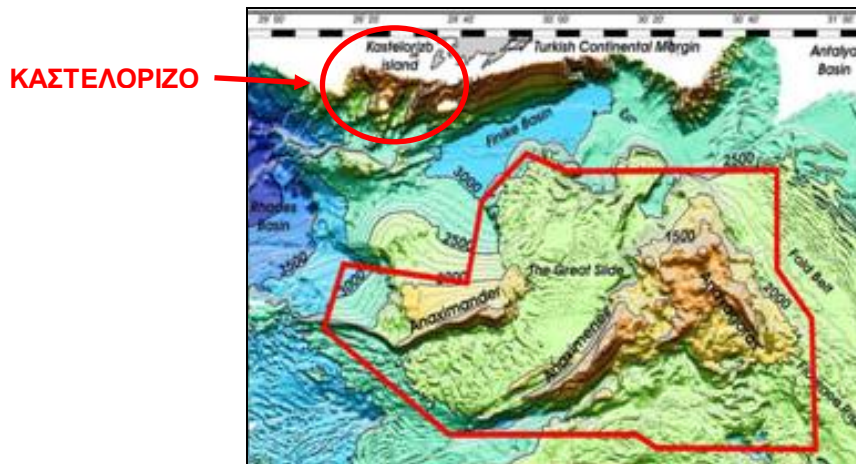
Λατάκιας στη Συρία. Στα νότια, το εξωτερικό μέτωπο της παραμόρφωσης αποτυπώνεται από μια σειρά μικρών αβυσσικών πεδίων (του Ιονίου, της Σύρτης και του Ηροδότου). Κατά μήκος της ζώνης καταβύθισης της Μεσογειακής ράχης εντοπίζονται οι ζώνες λασπούχου ηφαιστειότητας «Pan di Zucchero», «Olimpi Area» και «United Nation Rise» (Λούης, 2018).

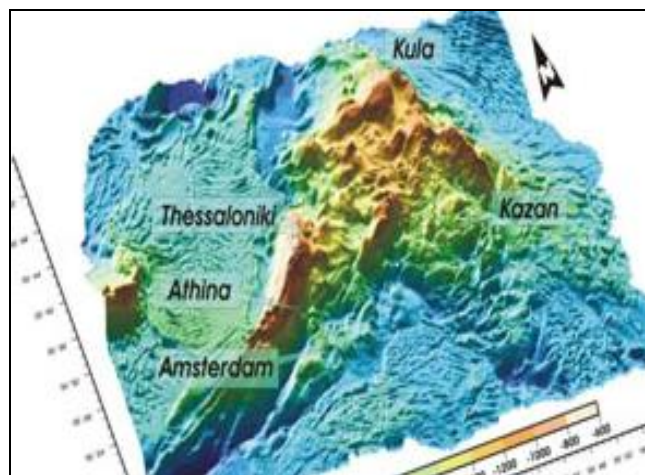
Μεσογειακή Ράχη (Πηγή: Ζεληλίδης, 2017)

Οι παραπάνω τρεις ζώνες λασπούχου ηφαιστειότητας εντοπίζονται νότια της Κρήτης, σε περιοχές όπου η Αφρικανική πλάκα βυθίζεται κάτω από την Ευρασιατική και υποδηλώνουν την πιθανή ύπαρξη υδρογονανθράκων στη συγκεκριμένη περιοχή. Γενικά χαρακτηρίζονται από κρατήρες ροής λάσπης και στενωπούς διοχέτευσης αερίων υδρογονανθράκων (gas chimneys) για αρκετές εκατοντάδες χιλιάδες χρόνια. Οι εκλυόμενες φυσαλίδες φυσικού αερίου από τα λασποηφαίστεια που βρίσκονται νότια της Κρήτης καλύπτονται από υμένα υγρών υδρογονανθράκων θερμογενούς προέλευσης. Οι φυσαλίδες αυτές διασπώνται στην επιφάνεια της θάλασσας εγκαταλείποντας εκτεταμένες λεπτές πετρελαιοκηλίδες. Επομένως, τα ηφαίστεια λάσπης που εντοπίστηκαν πάνω στη Μεσογειακή ράχη θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικά πεδία υδρογονανθράκων. (Λούης, 2018).

Το ηφαίστειο ιλύος «Amsterdam», το πιο εμφανή από τα όρη Αναξίμανδρος, βρίσκεται στις βόρειες πλαγιές αυτού. Εκτείνεται σε μια περιοχή έκτασης 6 km². Το ηφαίστειο ιλύος «Kazan» είναι ένας απομονωμένος λόφος ύψους 50 μέτρων βρίσκεται στην άκρη ενός σχετικά επίπεδου οροπέδιου, ύψους 1750μ μέτρων περίπου. Το οροπέδιο αυτό βρίσκεται στις νότιες πλαγιές του ανατολικού Αναξίμανδρου όρους. Το σύμπλεγμα των ηφαιστειών λάσπης «Kula» και «San Remo» εντοπίζονται σε ένα μικρό τριγωνικό οροπέδιο στη βόρεια άκρη του Αναξίμανδρου. Το ηφαίστειο λάσπης «Athina» εντοπίζεται στη νοτιοανατολική πλαγιά του Αναξίμανδρου και το «Thessaloniki» βρίσκεται βορειοανατολικά του προηγούμενου. Στα όρη Αναξίμανδρος υπάρχουν και υδρίτες ή ενυδατωμένοι υδρογονάνθρακες (Lykousis et al, 2004).

Υποθαλάσσιο Όρος Αναξίμανδρος (Πηγή: Ζεληλίδης, 2017)

Ηφαίστεια Ίλυος (λάσπης) στο όρος Αναξίμανδρος (Πηγή: Ζεληλίδης, 2017)

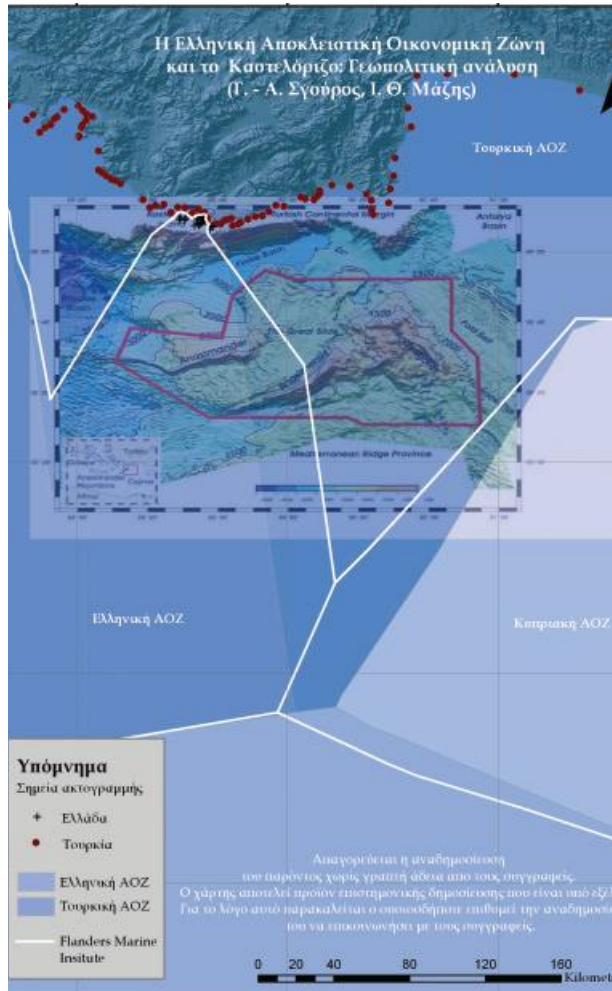
Οι υδρίτες που περιέχουν μεθάνιο σχηματίζονται στα βάθη της βιόσφαιρας από βακτηριολογική αποσύνθεση της οργανικής ύλης κατά κύριο λόγο, καθώς τα όρια των πλακών και οι ζώνες καταβύθισης δεν αποτελούν ευνοϊκό περιβάλλον για τη δημιουργία μονοπατιών για το βαθιάς προέλευσης θερμογενές μεθάνιο. Οι υδρίτες μεθανίου θεωρούνται ως μια δυνητικά πολύ σημαντική πηγή ενέργειας υδρογονάνθρακα που θα μπορούσε να καλύψει ένα σημαντικό κομμάτι της ζήτησης σε φυσικό αέριο στο μέλλον. Ωστόσο, δεν υπάρχουν ακόμη μελέτες για την ασφαλή παραγωγή μεθανίου από κοιτάσματα υδριτών αερίου. Η παραγωγή φυσικού αερίου από θαλάσσια ιζημάτα αναπτύσσεται επί του παρόντος χρησιμοποιώντας μεθόδους όπως την αποσυμπίεση, τη θερμική διέγερση και την έγχυση αναστολέων των υδριτών» (Θερμογιάννη, 2016).

Τα περισσότερα «λασπο-ηφαιστεια» θεωρούνται ενεργειακές δεξαμενές μεθανίου, ενώ συνδέονται άμεσα και με περιοχές όπου εμφανίζονται υδρογονάνθρακες. Το φυσικό αέριο (μεθάνιο κυρίως) συμβάλλει στη δημιουργία των υποθαλάσσια «λασπο-ηφαιστειών», τα οποία σχηματίζονται από την διέξοδο που προσπαθεί να βρει το αέριο μεθάνιο από τη βαθύτερα στρώματα κάτω από τον πυθμένα, κυρίως διαμέσου ρηγμάτων, παρασύροντας υλικά ανώτερων στρωματογραφικών ενοτήτων. Λόγω του μεγάλου θαλάσσιου βάρους, της μεγάλης πίεσης και της χαμηλής θερμοκρασίας που συναντά το μεθάνιο παγώνει σε σχετικά μικρό βάθος κάτω από τον πυθμένα, αλλά, κατά περίπτωση και κατά την έξοδο από τους κρατήρες των «λασπο-ηφαιστειών». Έτσι, σχηματίζεται ένα μόνιμο στρώμα πάγου κάτω από τον πυθμένα της θάλασσας που συνήθως καλύπτεται από ένα στρώμα ιζημάτων (Λούης, 2018).

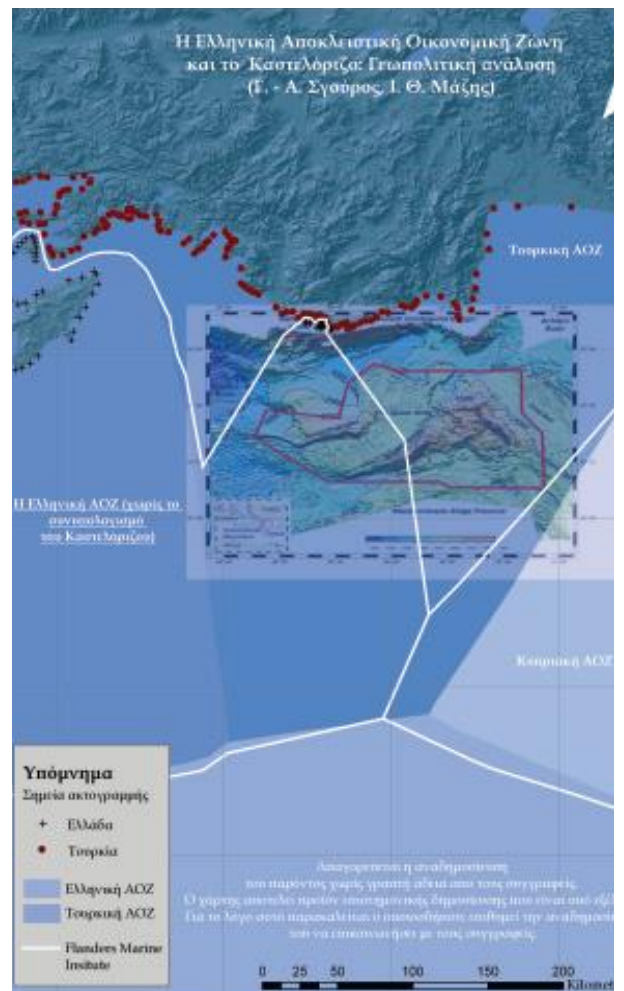
6.3 Η ΕΠΗΡΕΙΑ ΤΟΥ ΚΑΣΤΕΛΟΡΙΖΟΥ ΣΤΟΝ ΚΑΘΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ

Το Καστελόριζο έχει μεγάλη γεωπολιτική σημασία για την χώρα μας. Με βάση την αρχή της «μέσης γραμμής» για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, το μικρό αυτό νησιωτικό σύμπλεγμα παρέχει στην Ελλάδα κυριαρχικά δικαιώματα σε σημαντική θαλάσσια έκταση, μεταξύ Κρήτης και Κύπρου.

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η γεωπολιτική σημασία του Καστελορίζου στον μελλοντικό καθορισμό της ελληνικής ΑΟΖ παρατίθενται οι παρακάτω χάρτες, οι οποίοι αντλήθηκαν από το σύγκραμα «Η Ελληνική ΑΟΖ και το Καστελόριζο. Αρχές μιας Γεωπολιτικής Ανάλυσης», του Ιωάννη Μάζη και Γεώργιου-Αλέξανδρου Σγουρού.

Ελληνική ΑΟΖ
με την Επήρεια του Καστελόριζου
(μπλε χρώμα)

Ελληνική ΑΟΖ
με την Επήρεια του Καστελόριζου
(μπλε χρώμα)

Στους παραπάνω χάρτες παρατηρούνται τα εξής:

- Με λευκή γραμμή καταδεικνύεται και στους δύο χάρτες ο διαχωρισμός της ελληνικής, τουρκικής, αιγυπτιακής και κυπριακής ΑΟΖ βάσει των δεδομένων

που αντλούνται από του Ινστιτούτο Flanders Marine (Flanders Marine Institute). Η παραπάνω βάση δεδομένων είναι ευρέως διαδεδομένη σε όλες τις δημοσιεύσεις του τύπου που αφορούν στον καθορισμό της ΑΟΖ. Όπως όμως δηλώνει το προαναφερόμενο Ινστιτούτο, η κατασκευή της ΑΟΖ είναι θεωρητική. Αυτό πρακτικά υποδηλώνει ότι έχει ακολουθηθεί μια διαδικασία επιστημονικά αποδεκτή, χωρίς, όμως, ακρίβεια ή εχέγγυα για τον ακριβή καθορισμό της ΑΟΖ. Για τον λόγο αυτό ο παραπάνω διαχωρισμός της ΑΟΖ «στερείται στερεάς νομικής βάσεως». (Ιωάννης Μάζης, 2011) Οι δύο μελετητές, Μάζης και Σγουρός, προσδιόρισαν εκ νέου τα όρια της ΑΟΖ, υπολογίζοντας την με την μέθοδο των διαγραμμάτων «Voronoί». Σύμφωνα με αυτούς, η έκταση της τουρκικής και ελληνικής ΑΟΖ (απεικονίζεται με σκούρο μπλε και μπλέ χρώμα αντίστοιχα όπως στο υπόμνημα) διαφοροποιείται σε σχέση με την πρηγούμενη μέθοδο. Επιπλέον διαφοροποιείται ανάλογα με το εάν ή όχι το Καστελόριζο ασκεί επήρεια στον καθορισμό της ΑΟΖ (αριστερός και δεξιός χάρτης αντίστοιχα).

- Στον αριστερό χάρτη, όπου στην ΑΟΖ που έχει χαρακτηί με την μέθοδο Voronoί ασκεί επήρεια το Καστελόριζο, η τουρκική ΑΟΖ εφάπτεται της Αιγυπτιακής σε ένα μήκος περίπου 10 ν.μ.

- Στον δεξιό χάρτη, όπου στην ΑΟΖ που έχει χαρακτηί με την μέθοδο Voronoί δεν ασκεί επήρεια το Καστελόριζο, η θαλάσσια έκταση της τουρκικής ΑΟΖ αυξάνεται δραματικά.

- Επιπλέον των παραπάνω, στον δεξιό χάρτη φαίνεται ότι το σύνολο του υποθαλάσσιου όρους Αναξίμανδρος συμπεριλαμβάνεται στην τουρκική ΑΟΖ, σε αντίθεση με τον αριστερό χάρτη όπου διαμοιράζεται μεταξύ ελληνικής και τουρκικής ΑΟΖ.

Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, δηλαδή την αύξηση στην έκταση της ελληνικής ΑΟΖ που προσδίδει το Καστελόριζο και επιπλέον την ύπαρξη του υποθαλάσσιου όρους Αναξίμανδρος στην υφαλοκρηπίδα του με τα εκτιμώμενα κοιτάσματα υδρογονανθράκων, κατανοούμε την γεοπολιτική σημασία του συμπλέγματος αυτού των μικρονήσων-βραχονησίδων.

6.4 ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΕΙΣ

Έχοντας συνείδηση της γεωπολιτικής σημασίας του Καστελορίζου, η Τουρκία, εκτός των άλλων, επιχειρεί να αποκόψει το παραπάνω σύμπλεγμα από την αλυσίδα των υπολοίπων νησιών του Αιγαίου. Κατά τη διάρκεια των ελληνοτουρκικών διερευνητικών επαφών, η Άγκυρα είχε αιτηθεί να εξαιρεθεί το Καστελλόριζο από τις διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, με το επιχείρημα ότι ανήκει στη Μεσόγειο κι όχι στο Αιγαίο.

Επιδίωξη της γείτονας χώρας είναι να παρουσιάσει στη διεθνή κοινότητα το νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελορίζου σαν απομονωμένες ελληνικές νησίδες. Με τον τρόπο αυτό θα επικαλεστεί «ειδικές περιστάσεις» του ΔΘ και τονίζοντας το φυσικό μήκος των έναντι τουρκικών ακτογραμμών θα ισχυριστεί ότι το Καστελλόριζο δεν δικαιούται υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ. Αυτά διαφαίνονται και από τις δηλώσεις του Τούρκου πανεπιστημιακού και πολιτικού κ. Νταβούτογλου τον Μάρτιο του 2011, όταν είχε επισκεφθεί την Ελλάδα: *«Το Καστελλόριζο βρίσκεται στη Μεσόγειο. Σ' ό,τι αφορά το νησί του Καστελλόριζου, η Τουρκία έχει βάσιμες νομικές και πολιτικές θέσεις σε συμφωνία με το Διεθνές Δίκαιο και τη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων, συμπεριλαμβανομένης και της Χάγης. Και γνωρίζουμε ότι η Ελλάδα και η Τουρκία διαφωνούν σχετικά με τις θαλάσσιες ζώνες στην Ανατολική Μεσόγειο».*

Το Υπουργείο Εξωτερικών της Τουρκίας μεταξύ άλλων ανέφερε στο παρελθόν: *«Όλα τα μέρη γνωρίζουν ουσιαστικά ότι τα νησιά δεν μπορούν να επηρεάσουν την παράκτια προβολή της Τουρκίας, της χώρας με τη μακρύτερη ακτογραμμή στην Ανατολική Μεσόγειο. Τα νησιά που βρίσκονται στην αντίθετη πλευρά της ενδιάμεσης γραμμής μεταξύ δύο ηπειρωτικών περιοχών δεν μπορούν να δημιουργήσουν περιοχές θαλάσσιας δικαιοδοσίας πέρα από τα χωρικά ύδατά τους. Η διαδρομή και η κατεύθυνση των ακτών θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον καθορισμό των περιοχών θαλάσσιας δικαιοδοσίας.»* (Καρυώτης, 2019).

Επίσης σύμφωνα με τον Τούρκο πανεπιστημιακό κ. Γκιουνεϊτ Γενιγκούν (Cüneyt Yenigün) *«αν δοθεί το δικαίωμα της υφαλοκρηπίδας στα Ελληνικά νησιά, όπως διεκδικεί η Ελλάδα, η Τουρκία δεν θα έχει υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο. Αυτό θα ήταν άδικο για την Τουρκία. Στην πραγματικότητα τα στενά νησιά στις ακτές της*

Ανατολίας είναι η γεωλογική συνέχεια της ηπειρωτικής Ανατολίας. Για αυτόν τον λόγο καλούνται «νησιά στη λάθος πλευρά». Η Τουρκία υποστηρίζει ότι η Ελλάδα δεν είναι αρχιπελαγική χώρα. Επειδή, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, αν ένα κράτος έχει ηπειρωτική χώρα δεν θεωρείται αρχιπελαγικό. Έτσι η θαλάσσια περιοχή μεταξύ των νησιών του ανατολικού Αιγαίου και της Ελληνικής ηπειρωτικής χώρας δε μπορεί να είναι αρχιπελαγικά ύδατα» (Yenigun, 2001).

Από το 2011, η Τουρκία έχει δημοσιεύσει τον παρακάτω χάρτη που δείχνει την υφαλοκρηπίδα/AOZ της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο. Πρόκειται ξεκάθαρα για μια εξόφθαλμη παραβίαση των κανόνων της UNCLOS, αφού δίνει στη Ρόδο, στην Κάρπαθο και το Καστελόριζο μόνο 6 ν.μ. χωρικά ύδατα και όχι υφαλοκρηπίδα/AOZ. Δίνει επίσης ελάχιστη υφαλοκρηπίδα/AOZ στο βόρειο τμήμα της Κρήτης και παριστάνει ότι η Τουρκία διαθέτει μια τεράστια υφαλοκρηπίδα/AOZ, που συνορεύει με την Αιγυπτιακή AOZ. Υποτίθεται ότι αυτή η οριοθέτηση είναι σύμφωνη με την αρχή της ευθυδικίας, την προσφιλή μέθοδο οριοθέτησης για την Άγκυρα» (Καρυώτης, 2019α).

(Πηγή: Ιστοσελίδα Ανοιχτό Παράθυρο, Καρυώτης, 2019α)

Επιπλέον των ρητορικών ανακοινώσεων, η Άγκυρα έχει διακηρύξει και με στρατιωτικού τύπου ενέργειες τη διεκδίκηση της θαλάσσιας περιοχής νότια και νοτιοανατολικά της γραμμής Καστελόριζο-Ρόδος-Κάρπαθος-Κάσος-Κρήτη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η παρεμπόδιση των ιταλικών συμφερόντων ερευνητικού πλοίου «EXPLORA» το 2011 το οποίο είχε σκοπό να ποντίσει οπτική ίνα μεταξύ Ισραήλ-Ιταλίας. Το πλοίο παρεμποδίστηκε στα όρια της AOZ την οποία

η Τουρκία διεκδικεί (Ιωάννης Μάζης, 2011). Σε αυτά πρέπει να προστεθεί η έντονη αεροναυτική προστασία στην περιοχή καθώς και η έκδοση παράνομων NOTAM, ιδιαίτερα στην περιοχή μεταξύ Ρόδου-Καστελορίζου. (Λυγερός, 2019)

6.5 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΣΕΙΣ

Οι επίσημη ελληνική θέση για την επήρεια ή όχι του συμπλέγματος του Καστελορίζου εκπορεύεται για άλλη μια φορά από την Σύμβαση του 1982 για το ΔΘ, η οποία αναφέρει ρητά στο Άρθρο 121, παράγραφος 2, ότι όλα τα νησιά και οι νησίδες, με εξαίρεση τους βράχους που δεν δύναται να συντηρήσουν ανθρώπινη ζωή, διαθέτουν ΑΟΖ και ότι η ΑΟΖ ενός νησιού καθορίζεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως και για τις ηπειρωτικές περιοχές. (Καρυώτης, 2019).

Επιπρόσθετα, η Ελλάδα ισχυρίζεται ότι με βάση το Άρθρο 15 της Συνθήκης της Λωζάννης η Τουρκία αποκήρυξε, προς όφελος της Ιταλίας κάθε κυριαρχικό δικαίωμα και τίτλο 14 συγκεκριμένων νησιών (Δωδεκανήσων) και των εξαρτώμενων, από αυτά, νησίδων και βραχονησίδων. Υπάρχει μια συμφωνία που έγινε την 4η Ιανουαρίου 1932 αναφορικά με την επικυριαρχία των νησιών, νησίδων και βραχονησίδων μεταξύ των ακτών της Ανατολίας και του Καστελορίζου. Αν και το Καστελόριζο δεν αναφέρεται ρητά στην επίσημη αλληλογραφία, η Τουρκία είχε αποδεχτεί το συγκεκριμένο καθεστώς.

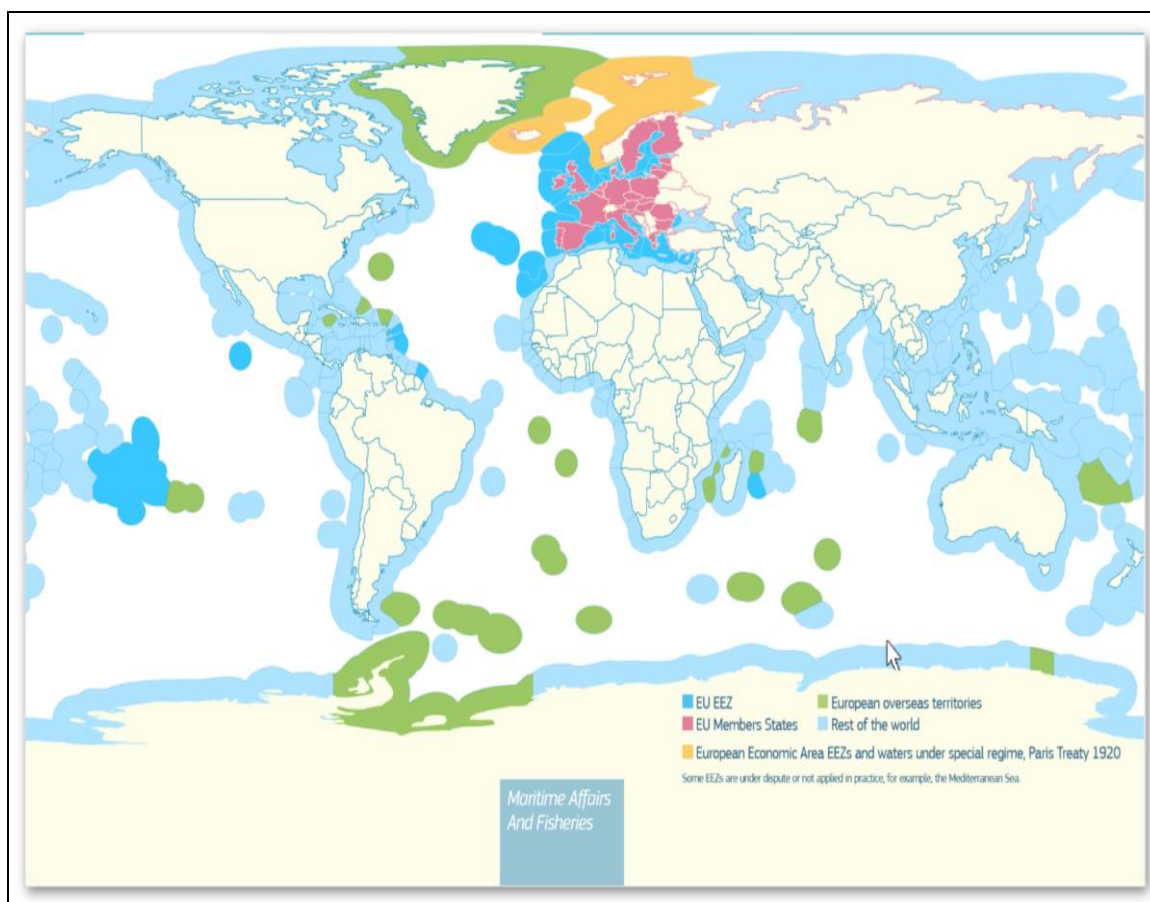
Επιπλέον των επίσημων θέσεων υπάρχουν και άλλα επιχειρήματα, μερικά από τα οποία παρατίθενται παρακάτω:

α. Οι ΗΠΑ οριοθέτησαν την ΑΟΖ με την Κούβα (απόσταση των δύο κρατών 90 ν.μ.) με την μέθοδο της «μέσης γραμμής» και όχι με αυτή της «ευθιδικίας» που επιζητεί η Τουρκία στη δική μας περίπτωση. Βέβαια στην περίπτωση αυτή πρέπει να συνυπολογιστεί ότι η Κούβα είναι νησί-κράτος (κάτι αντίστοιχο με την Κύπρο στην οποία η Τουρκία με τις ακραίες θέσεις της δεν αναγνωρίζει ΑΟΖ).

β. Στα τέλη του 1986 η Τουρκία ανακήρυξε ΑΟΖ στη Μαύρη Θάλασσα και κατέληξε σε συμφωνία με την τότε Σοβιετική Ένωση για τις επικαλυπτόμενες περιοχές χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της «μέσης γραμμής-ίσης απόστασης». Στην περίπτωση όμως με την Ελλάδα η Τουρκία επιμένει ότι οποιαδήποτε

οριοθέτηση γίνει στο Αιγαίο πρέπει να γίνει με την μέθοδο της «ευθυδικίας» και όχι της «μέσης γραμμής» διότι το Αιγαίο είναι μια ημίκλειστη θάλασσα. (Σημειωτέον ότι και η Μαύρη Θάλασσα είναι ημίκλειστη)

γ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει επίσης αποδεχθεί την ΑΟΖ και πολλά παράκτια κράτη-μέλη της έχουν υιοθετήσει ΑΟΖ 200 μιλίων. Ένα έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο «The EU and International Ocean Governance» σημειώνει ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση διαθέτει την μεγαλύτερη ΑΟΖ στον κόσμο και το μέγεθός της φτάνει τα 20 εκατομμύρια Km², δηλαδή οι θάλασσές της είναι 380% μεγαλύτερες από το έδαφος της. Το πιο σημαντικό όμως στοιχείο αυτού του εγγράφου είναι ο επόμενος χάρτης που δείχνει τις ΑΟΖ όλων των κρατών της ΕΕ και όπου, ξεκάθαρα, καθορίζεται όχι μόνο η ΑΟΖ της Ελλάδας αλλά επιβεβαιώνει ότι έχει θαλάσσια σύνορα με την Κύπρο» (Καρυώτης, 2019).

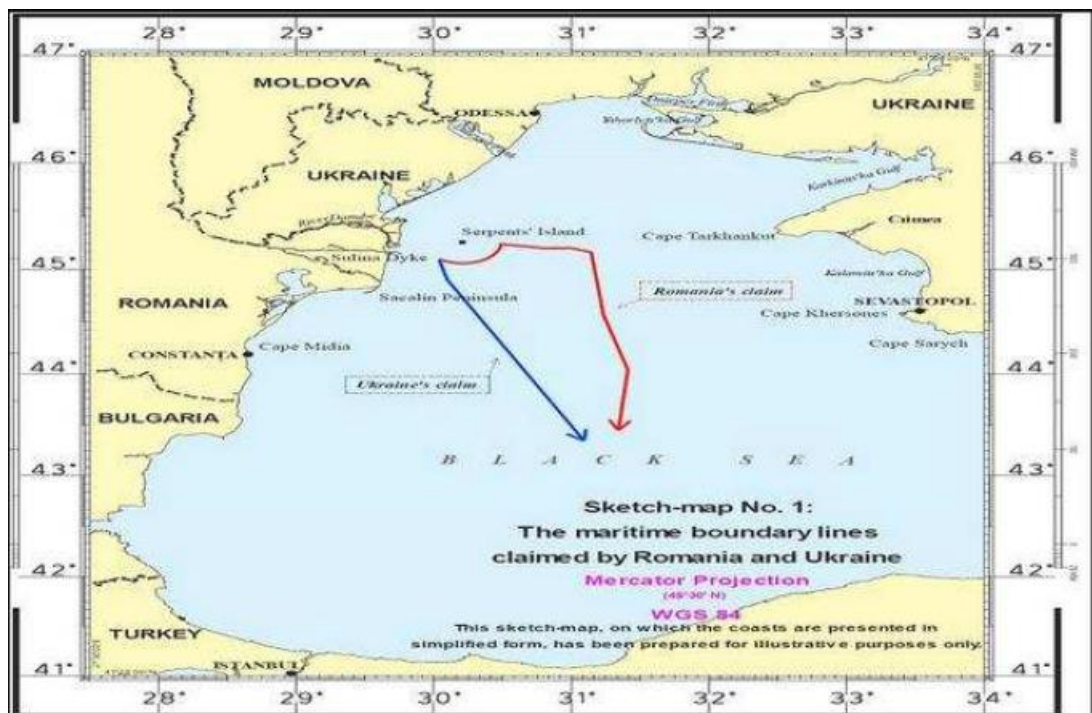
Επίσημος Χάρτης των ΑΟΖ της Ευρώπης (Καρυώτης, 2019).

6.6 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ «SERPENT»

Στην χώρα μας υπάρχουν πολλές φωνές που παροτρύνουν τις εκάστοτε Κυβερνήσεις να καταφύγουν στο Διεθνώς Δικαστήριο της Χάγης για το θέμα της υφαλοκρηπίδας και των αμφισβητήσεων και απειλών της Τουρκίας. Βεβαίως, υπάρχουν και αυτοί οι οποίοι ισχυρίζονται ότι υπάρχουν αρκετές πιθανότητες τελικά να μην έχει η Ελλάδα τα προσδοκώμενα αποτελέσματα από μία νομική διαμάχη με την γείτονα χώρα. Ας εξετάσουμε όμως τι αποφάνθηκε το Διεθνές Δικαστήριο στην περίπτωση της διαμάχης μεταξύ Ουκρανίας-Ρουμανίας για την ουκρανική νήσο «Serpent».

Το παραπάνω νησί βρίσκεται στη Μαύρη Θάλασσα σε απόσταση 30 έως 40 ν.μ. προς την μεριά του ουκρανορουμανικού χερσαίου συνόρου. Το νησί «Serpent» έχει έκταση 0,17 Km² και κατοικήθηκε για πρώτη φορά το 2004 από 100 κατοίκους.

Η διένεξη μεταξύ Ουκρανίας και Ρουμανίας (Πηγή: Foreign Affairs, 2018)

Τον Σεπτέμβριο 2004 η Ρουμανία προσέφυγε στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης κατά της Ουκρανίας για την οριοθέτηση του θαλασσιού συνόρου μεταξύ τους.

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης απέφυγε να προχωρήσει στον νομικό χαρακτηρισμό του «Serpent» ως νήσος ή βράχος. Σύμφωνα με την Σύμβαση του ΔΘ εάν το «Serpent» χαρακτηριζόταν νήσος θα είχε δικαίωμα σε όλες τις θαλάσσιες ζώνες (συμπεριλαμβανομένης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ) ενώ στην περίπτωση του βράχου που δεν μπορεί να συντηρήσει ζωή θα είχε δικαίωμα μόνο σε αιγιαλίτιδα και συνορεύουσα ζώνη. Ωστόσο το Διεθνές Δικαστήριο αποφάσισε ότι το «Serpent» έχει δικαίωμα σε Αιγιαλίτιδα Ζώνη εύρους 12 ν.μ. Από την απόφαση αυτή του Δικαστηρίου τεκμαίρεται ότι το Serpent αντιμετωπίστηκε ως βράχος, γεγονός που δικαίωσε κατά πολύ την θέση της Ρουμανίας, η οποία κέρδισε το 79,3% της διεκδικουμένης από αυτήν υφαλοκρηπίδας.

Χάρτης με τις Διεκδικήσεις της Ρουμανίας-Ουκρανίας και την Απόφαση του ΔΔΧ

(Πηγή: Foreign Affairs, 2018)

Η απόφαση αυτή προσέλκυσε το ελληνικό ενδιαφέρον λόγω ακριβώς των ομοιοτήτων με την ελληνοτουρκική διαφορά για τα νησιά του Αιγαίου Πελάγους. Ωστόσο, ο παραλληλισμός αυτός παρουσιάζει σημαντικές δυσχέρειες. Πρώτον, το Αιγαίο πέλαγος, μολονότι δεν είναι αρχιπέλαγος με την έννοια της Σύμβασης ΔΘ, έχει αρχιπελαγική δομή, η οποία πιθανώς να ληφθεί υπόψη σε μια οριοθέτηση. Στο σημείο αυτό φαίνεται καθαρά γιατί το Καστελόριζο δεν πρέπει να διαχωριστεί

από τα λοιπά νησιά του Αιγαίου πελάγους και γιατί η Τουρκία προσπαθεί να πείσει με κάθε τρόπο τη διεθνή κοινότητα ότι το σύμπλεγμα αυτό αποτελεί διάσπαρτες νησίδες στην Ανατολική Μεσόγειο.

Ένα άλλο σημείο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τα ελληνικά συμφέροντα στο Αιγαίο είναι ότι το Δικαστήριο δεν συνέδεσε την απόφασή του με το νομικό χαρακτήρα της Μαύρης Θάλασσας, ως «ημίκλειστη θάλασσα», κάτι που θα μπορούσε να δημιουργήσει δεδικασμένο και για την ελληνοτουρκική διαφορά στο Αιγαίο Πέλαγος. Όμως, το Δικαστήριο δεν παρέκλινε από τη Σύμβαση ΔΘ η οποία αντιμετωπίζει τις ημίκλειστες θάλασσες χωρίς καμία διάκριση όσον αφορά στα θέματα οριοθετήσεων θαλασσίων ζωνών. (Σιούσιουρας, 2018)

Συμπερασματικά, η προσφυγή από την χώρα μας στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης μπορεί να έχει αντίθετα αποτελέσματα από τα προσδοκώμενα. Σημαντικό ρόλο σε αυτό θα έχει η κατάλληλη προετοιμασία και η επιχειρηματολογία την οποία θα παραθέσει, καθώς επίσης και η διαμόρφωση της κοινής γνώμης που έχει προηγηθεί. Άστοχες δηλώσεις ότι το Καστελόριζο δεν ανήκει στο Αιγαίο αλλά στη Μεσόγειο μπορεί να βασίζονται σε γεωγραφικά επιχειρήματα, διαμορφώνουν όμως γνώμη αντίθετη με τα συμφέροντα της χώρας μας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στις 19 Οκτωβρίου 2008, ο τότε αρχηγός των Ναυτικών Δυνάμεων της Τουρκίας, Ναύαρχος Μουζαφέρ Μετίν Ατάτς (Muzaffer Metin Atas) είχε κάνει την ακόλουθη δήλωση: *«Εκτιμώ ότι η Ανατολική Μεσόγειος θα καταστεί εστία προστριβών και συγκρούσεων, λόγω της πετρελαϊκής σπουδαιότητας που θα αποκτήσει προσεχώς. Εξ αιτίας των πετρελαίων που διαθέτει, θα μετατραπεί σ' ένα δεύτερο Αραβικό Κόλπο. Η Τουρκία πρέπει να επαγρυπνεί και να αντιδράσει»*. (Λυγερός, 2019)

Η παραπάνω δήλωση καταδεικνύει την σπουδαιότητα που έδινε η γείτονα χώρα σε μία περιοχή, όταν όλοι ήταν προσανατολισμένοι στην ελληνοτουρκική διαμάχη για το Αιγαίο. Πράγματι η Τουρκία εκτός από το «μέτωπο» του Αιγαίου το μεγάλο μέρος του οποίου (έως τον 25^ο μεσημβρινό) διεκδικεί από το 1973, από το 2011 άνοιξε ένα νέο μέτωπο στην Νοτιοανατολική Μεσόγειο.

Σχετικά με το καθεστώς του Αιγαίου, η Τουρκία προβάλλει τον ισχυρισμό ότι δεν είναι δυνατόν μία χώρα με τόσο μεγάλο μήκος φυσικών ακτών να έχει μία τόσο μικρή υφαλοκρηπίδα. Αγνοώντας της προβλέψεις της Σύμβασης του 1982 για το ΔΘ, ισχυρίζεται ότι τα ελληνικά νησιά δεν πρέπει να ασκούν επήρεια στον καθορισμό της υφαλοκρηπίδας μεταξύ των δύο κρατών, απειλεί με πόλεμο στην περίπτωση επέκτασης του εύρους της ελληνικής Αιγιαλίτιδας Ζώνης στα 12 ν.μ. και αξιώνει συνδιαχείριση του Αιγαίου.

Στην περίπτωση της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, εφαρμόζοντας παρόμοια τακτική με αυτή του Αιγαίου, αγνοεί εντελώς την επήρεια ακόμα και μεγάλων νησιών (Κρήτης, Ρόδου) στην οριοθέτηση της ΑΟΖ/υφαλοκρηπίδας. Στην ακραία μορφή των τουρκικών διεκδικήσεων αγνοείται ακόμα και η Κύπρος η οποία δεν είναι ένα απλό νησί, αλλά κράτος, προκειμένου να επιτευχθούν οι αναθεωρητικές αξιώσεις της.

Με σταθερά βήματα και με διάφορα μέσα, στρατιωτικά και διπλωματικά, προσπαθεί με κάθε τρόπο να μην μείνει εκτός του ενεργειακού παιχνιδιού της περιοχής.

Οι παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου, από τα τούρκικα μαχητικά, είναι, σχεδόν, καθημερινές, αυξάνοντας τις πιθανότητες ενός ατυχήματος. Αν και το νομικό καθεστώς του Αιγαίου είναι ξεκάθαρο, χωρίς καμία παρανόηση, η Τουρκία συνεχίζει να προκαλεί και να αγνοεί το Διεθνές Δίκαιο, σε μια προσπάθεια να προωθήσει τους στρατηγικούς της στόχους. Η ανησυχία (αν όχι φόβος) της τουρκικής ηγεσίας για την απώλεια του ελέγχου του μεγαλύτερου τμήματος του Αιγαίου, αν η Ελληνική πλευρά επιλέξει την επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ν.μ. είναι εμφανής, αλλά απλώς αντανακλά τη γεωγραφική πραγματικότητα στο Αιγαίο. Μία γεωγραφία που αρνούνται να δεχτούν, όπως αρνούνται να δεχθούν τις διεθνείς συνθήκες και το γεγονός ότι στη δική τους περιοχή δεν υπάρχουν υδρογονάνθρακες ούτε πετρέλαιο.

Αντίστοιχα, στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου, η συνεχής παρουσία τουρκικών πολεμικών πλοίων, η διεξαγωγή αεροναυτικών ασκήσεων ακόμα και με την συμμετοχή φίλα προσκείμενων σε αυτή τρίτων χωρών (Πακιστάν) και οι έρευνες που επιχειρεί με τα νεοναυπηγηθέντα πλοία της, καταδεικνύουν τις φιλόδοξες διεκδικήσεις της.

Πλέον όμως των παραπάνω, η Τουρκία χρησιμοποιεί και την διπλωματία προκειμένου να επιτύχει τους στόχους της. Το «μνημόνιο κατανόησης» για τις θαλάσσιες ζώνες που συνυπέγραψε με την Λιβύη δείχνει ότι οι προσπάθειες της δεν στηρίζονται μόνο στην επίδειξη της στρατιωτικής της ισχύς.

Από την άλλη πλευρά η Ελλάδα είναι σταθερά προσηλωμένη στο Διεθνές Δίκαιο, σε σημείο που κάποιες «εσωτερικές φωνές» να την κατηγορούν για κατευνασμό της γείτονας χώρας.

Εάν ποτέ η υπόθεση της οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών μεταξύ των δύο κρατών έφθανε στο Διεθνές Δικαστήριο πιθανώς αυτό να μην δικαίωνε πλήρως την Ελλάδα σε όλες τις αξιώσεις της. Ιδιαίτερα για το σύμπλεγμα του Καστελορίζου υπάρχει περίπτωση να εκδικαζόταν με παρόμοιο σκεπτικό με αυτό του νησιού «Serpent» και να μην δινόταν πλήρη επήρεια στις θαλάσσιες ζώνες. Σε κάθε περίπτωση, όμως, θα έδινε, συγκριτικά με την έκταση του συμπλέγματος Καστελλόριζο, Ρω και Στρογγύλη, μία μεγάλη θαλάσσια έκταση προς τον νότο.

Τέλος, όσον αφορά για την στάση της διεθνούς κοινότητας, θεωρητικά αυτή είναι ευνοϊκά διακείμενη προς την χώρα μας. Στην πράξη όμως δεν έχει επιτύχει να αποθαρρύνει την τουρκική επιθετική συμπεριφορά. Το ΝΑΤΟ και οι ΗΠΑ, ακολουθώντας μια ουδέτερη πολιτική απέναντι και στα δύο κράτη, αποφεύγουν να πάρουν ξεκάθαρη θέση. Η Ουάσιγκτον θεωρεί και τις δύο χώρες πολύτιμους συμμάχους στην περιοχή. Η Ρωσία εξετάζει κάθε φορά τα δικά της συμφέροντα, τα οποία την παρούσα περίοδο βρίσκονται με την μεριά της Τουρκίας, Οι τάσεις επίσης, των μεγάλων ευρωπαϊκών δυνάμεων είναι αμφίρροπες. Έτσι, η Γαλλία εμφανίζει μία περισσότερο υποστηρικτική στάση προ της Ελλάδα, ενώ η Γερμανία περισσότερο έμπρακτα και λιγότερο με λόγια, στηρίζει την Τουρκία.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, είναι φανερό ότι η Τουρκία προσπαθεί να εφαρμόσει στην περίπτωση με την Ελλάδα «το δίκαιο του ισχυρού». Όπως αναφέρει ο καθηγητής κ. Κουσκουβέλης «...κάθε άλλο παρά πολιτική μηδενικών προβλημάτων ακολουθεί με την Ελλάδα. Αφενός διατηρεί τα υφιστάμενα ζητήματα, αφετέρου προσθέτει νέα...» (Κουσκουβέλης, 2013). Συνεπώς η αντίδραση της χώρας μας δεν θα πρέπει να περιοριστεί στα διαβήματα για την μη τήρηση του Διεθνούς Δικαίου. Η αποτροπή είναι η προσφορότερη λύση και αυτό συνεπάγεται ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις και ισχυρές συμμαχίες.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το ζήτημα του Αιγαίου και πλέον αυτό της Νοτιοανατολικής Μεσογείου σχετίζεται με ευαίσθητα εθνικά θέματα, όπως η εθνική κυριαρχία, η ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα, ο εθνικός εναέριος χώρος, τα χωρικά ύδατα, τα αποθέματα πετρελαίου και η αποκλειστική οικονομική ζώνη. Παρά τις επαναλαμβανόμενες προσπάθειες της Ελλάδας να αντιμετωπιστούν τα διμερή ζητήματα, η Τουρκία, όχι μόνο αρνείται να συμμορφωθεί με το Διεθνές Δίκαιο, αλλά αυξάνει τις εντάσεις, εκμεταλλευόμενη την οικονομική κρίση της Ελλάδας. Η Ελλάδα νιώθει να απειλείται στρατιωτικά από την Τουρκία, η οποία, σύμφωνα με το νέο τουρκικό εθνικό δόγμα, φιλοδοξεί να γίνει πυρηνική δύναμη μέχρι το 2023. Οι τουρκικές αναθεωρητικές βλέψεις όμως δεν απειλούν μόνο τη χώρα μας, αλλά την σταθερότητα και ασφάλεια σε όλη την λεκάνη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η χώρα μας με τις τριμερείς συμμαχίες που σύναψε με το Ισραήλ, την Κύπρο και την Αίγυπτο ισχυροποίησε τη θέση της και εμφανίζεται στη διεθνή κοινότητα ως πόλος σταθερότητας. Για το κοινό καλό, αμφότερες οι χώρες θα πρέπει να επιδείξουν την απαραίτητη σύνεση ώστε να αποφευχθούν θερμά επεισόδια τα οποία πιθανώς θα πυροδοτούσαν μία ένοπλη σύγκρουση περιφερειακής έκτασης, ανάμεσα και σε άλλους διεθνείς δρώντες που έχουν συμφέροντα στην περιοχή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Βενιζέλος Κ. (2019). Η Άγκυρα τρέχει τον Δένδια - Τεστ αντοχής για τη διπλωματία της Αθήνας. *Sipress*, <https://sipress.gr/ethnika/i-agkyra-trechei-ton-dendia-test-antochis-gia-ti-diplomatia-tis-athinas/>

Βενιζέλος Κ. (2019α). Γελιούνται όσοι θεωρούν την κινητοποίηση του τουρκικού στόλου απλά "τακτικισμό". *Sipress*, <https://sipress.gr/ethnika/gelioyntai-osoitheoroyntin-kinitopoiisi-toy-toyrkikoy-stoloy-apla-quot-taktikismo-quot/>

Βεντούρη Ζ. (2015). Οι επιπτώσεις των διαταραχών στα θαλάσσια choke points. Διπλωματική Εργασία, Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Πειραιάς.

Deutche Welle. (2019). Περισσότεροι μετανάστες στην Ελλάδα από το 2018. www.dw.com/el/περισσότεροι-μετανάστες-στην-ελλάδα-από-το-2018/a-50521400

Δημητρίου Α. (2017). Προοπτικές αξιοποίησης των θαλάσσιων ζωνών με βάση το ΔΘ. Η εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων και άλλων μορφών ενέργειας υπό το καθεστώς του δικαίου της θάλασσας. Μεταπτυχιακή Διατριβή, Τμήμα Διεθνών & Ευρωπαϊκών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Πειραιάς.

Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας. (1990). Ο περί της Σύμβασης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθηκών μεταξύ Κρατών και Διεθνών Οργανισμών ή μεταξύ Διεθνών Οργανισμών (Κυρωτικός) Νόμος του 199Φ εκδίδεται με δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Κυπριακής Δημοκρατίας σύμφωνα με το Άρθρο 52 του Συντάγματος. http://www.cylaw.org/nomoi/arith/1990_1_234.pdf

Ζαχαράκη Μ. (2019). «Γαλάζια Πατρίδα», το νέο... τουρκικό μπαϊράκι στη θάλασσα. *Εφημερίδα Έθνος*, 3/9/2019, https://www.ethnos.gr/kosmos/58732_galazia-patrida-neo-toyrkiko-mpairaki-sti-thalassa

Ζαχαράκη Μ. (2019α). Ανατολική Μεσόγειος: Μοιράζουν τα θαλάσσια σύνορα Τουρκία-Λιβύη - Τι απαντά η Ελλάδα. <https://www.ethnos.gr/kosmos/>

[74605_anatoliki-mesogeios-moirazoyn-ta-thalassia-synora-toyrkia-libyi-ti-apanta-i-ellada](#)

Ζαχαράκη Μ. (2019β). Ελληνοτουρκική κρίση: Η Τουρκία αμφισβητεί την υφαλοκρηπίδα στο Καστελόριζο. https://www.ethnos.gr/politiki/75178_ellinotoyrkiki-krisi-i-toyrkia-amfisbitei-tin-yfalokripida-sto-kastelorizo

Ζελιλίδης, Α. (2017, 5 17). ΥΔΡΙΤΕΣ: Ο Κρυμμένος Θησαυρός. Ανάκτηση 10 23, 2019, από http://autochthonesellhnes.blogspot.com/2017/05/blog-post_69.html

Hellas Journal (2019). Γιατί η Άγκυρα «σκύλιασε» με το Καστελόριζο; Η απάντηση που πήρε από την φρουρά του νησιού <https://hellasjournal.com/2019/11/giati-i-agkyra-skyliase-me-to-kastelorizo-h-apantisi-poy-pire-apo-tin-froyra-toy-nisioy/>

Ηλία Χ. (2013). Η τεκτονο-στρωματογραφική εξέλιξη της ΝΑ Μεσογείου, με έμφαση στη λεκάνη του Ηροδότου, στην κατεύθυνση ανάπτυξης πεδίων υδρογονανθράκων. Μεταπτυχιακή Εργασία, Τμήμα Γεωλογίας, Σχολή Θετικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα.

Θερμογιάννη Ε. (2016). Φυλογεωγραφική ανάλυση του γονιδίου της μεθανιογένεσης *mcrA*. Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Γεωπονίας, Ιχθυολογίας και Υδάτινου Περιβάλλοντος, Σχολή Γεωπονικών Επιστημών, Παν. Θεσσαλίας, Βόλος.

Καραμίγκος Θ. (2006). Θεωρία παιγνίων. Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Διαχείρισης Πληροφοριών, Τ.Ε.Ι. Καβάλας, Καβάλα.

Καρυώτης Θ. (2019). Τι πραγματικά γίνεται με Αίγυπτο; Το φάντασμα των Γεωγραφικών Συντεταγμένων της ΑΟΖ <https://hellasjournal.com/2019/12/ti-pragmatika-egine-stin-aigypto-to-fantasma-ton-geografikon-syntetagmenon-tis-aoz/>

Καρυώτης Θ. (2019α). ΑΟΖ: Ο Εφιάλτης της Τουρκίας. <https://www.anoixtoparathyro.gr/%CE%B1%CE%BF%CE%B6-%CE%BF-%CE%B5%CF%86%CE%B9%CE%AC%CE%BB%CF%84%CE%B7%CF%82->

[%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%AF%CE%B1%CF%82/](#)

Κοροντζής Τ. (2016). Οι πρόνοιες για τη λαθραία διακίνηση μεταναστών στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την αντιμετώπιση του διεθνούς οργανωμένου εγκλήματος και στην Ελληνική έννομη τάξη. Η διαχείριση των Ελληνικών θαλασσίων συνόρων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας κατά στην περίοδο 2006-2012. Στο: Giannias DA. & Sfakianaki E. (Eds.). *Proceedings of the 3rd International Open Conference on Business and Public Administration*, Hellenic Open University, Athens, pp. 149-167.

Κοφαχείλης Β. (2019). Άγκυρα και Ισλαμαμπάντ εξάγουν χάος στην Ευρώπη! *Liberal*, <https://www.liberal.gr/diplomacy/agkura-kai-islamampant-exagoun-chaos-stin-europi/275584>

Κουσκουβέλης, Η. (2013). *Το Στρατηγικό Βάθος και η Τουρκία*. Αθήνα: Ποιότητα.

Λούης Η. (2018). Τα υποθαλάσσια ηφαίστεια λάσπης στη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Επιστημών της Θάλασσας, Σχολή Περιβάλλοντος, Παν. Αιγαίου, Μυτιλήνη.

Λυγερού Ν. (2019). Διπλωματικό μπραντεφέρ για τις ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο. *Spress*, <https://spress.gr/ethnika/diplomatiko-mprantefer-gia-tis-aoz-stin-anatoliki-mesogeio/>

Λυγερός, Σ. (2019, 5 21). *Γιατί είναι στόχος το Καστελλόριζο - Τι έλεγε Τούρκος ναύαρχος το 2008*. Ανάκτηση 10 26, 2019, από SLPRESS.GR: <https://spress.gr/ethnika/giati-einai-stochos-to-kastellorizo-ti-elege-toyrkos-nayarchos-to-2008/>

Μάζης Ιωάννης, Γ. Α. Σγουρός (2011). *Η Ελληνική ΑΟΖ και το Καστελλόριζο. Αρχές μιας Γεωπολιτικής Ανάλυσης*. Ανάκτηση 10 22, 2019, από <http://old.turkmas.uoa.gr/mazissite/greekpubs/Mazis-aoz.pdf>

Μελέτης Ν. (2019). Ο εκτροχιασμός Ερντογάν και η επόμενη ημέρα για την Αθήνα. *Liberal*, <https://www.liberal.gr/diplomacy/o-ektrochiasmos-erntogan-kai-i-epomeni-imeragia-tin-athina/276521>

Μελέτης Ν. (2019α). Το ύπουλο σχέδιο Ερντογάν με τη Λιβύη και πώς μπορεί να ανατραπεί. *Liberal*, <https://www.liberal.gr/diplomacy/ti-epidiokei-to-upoulo-schedio-erntogan-me-ti-libui-kai-pos-mporei-na-anatrapei/276331>

Μελέτης Ν. (2019β). Στο στόχαστρο του Ερντογάν η ελληνική υφαλοκρηπίδα. *Liberal*, <https://www.liberal.gr/diplomacy/sto-stochastro-tou-erntogan-i-elliniki-ufalokripida/276221>

Μηλιαράκης, Π. (2017, 8 4). *Το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας με Αναφορά στην ΑΟΖ*. Ανάκτηση 10 10, 2019, από *Hellas Journal*: <https://hellasjournal.com/2017/08/to-diethnes-dikeo-tis-thalassas-me-anafora-stin-aoz-katapsifisan-ipa-tourkia-venezouela-ke-israil/>

Ξηνταρόπουλος Ε. (2013). Σενάριο Β: Η Ελλάδα ανακοινώνει την ΑΟΖ της σε ολόκληρη την επικράτεια της στον ΟΗΕ και σε όλους τους μεγάλους διεθνείς οργανισμούς. Ποιες είναι οι πολιτικές, στρατιωτικές, στρατηγικές συνέπειες, μιας τέτοιας απόφασης. Ποια είναι τα σενάρια που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική. Μελέτη, συντασσόμενη στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού ερευνητικού προγράμματος του «Κέντρου Αριστείας Jean Monnet» του ΕΚΠΑ και δη υπό τη θεματική ενότητα «Ελληνική Εξωτερική και Ευρωπαϊκή Πολιτική – Έξοδος από την Κρίση», ΕΚΠΑ, Αθήνα.

Παρσωτάκης Κ. (2018). *Ισλάμ και Ισλαμικός εξτρεμισμός, 2001-2017: Η περίπτωση της Γαλλίας*. Μεταπτυχιακή Εργασία, Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών, Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος.

Παστουσέας Π. (2019). Η «Γαλάζια Πατρίδα» - Ποιο είναι το μήνυμα που στέλνει η Άγκυρα και ποιοι οι αποδέκτες του. *Liberal*, <https://www.liberal.gr/diplomacy/i-isongalazia-patridasin--poio-einai-to-minuma-pou-stenei-i-agkura-kai-poiioi-oi-apodektes-tou/241010>

Πολίτης, Σ. (2019, 1 29). *Βασικές Έννοιες Δικαίου της Θάλασσας*. Ανάκτηση 9 25, 2019, από *Ιστοπλοϊκός Κόσμος*: <https://istioploikoskosmos.gr/dikaio-thalasa/>

Σαρακινός Β. (2019). Μέσω Λιβύης χτίζει τη “Γαλάζια Πατρίδα” ο Ερντογάν. *Spress*, <https://spress.gr/ethnika/meso-livyis-chtizei-ti-galazia-patrida-o-erntogan/>

Σαρακινός Β. (2019α). Τρέχουν και δεν φτάνουν Κάιρο και Αθήνα μετά την ντρίμπλα Ερντογάν. *Sipress*, <https://sipress.gr/ethnika/trechoyn-kai-den-ftanoyn-kairo-kai-athina-meta-tin-ntrimpla-erntogan/>

Σκαφιδάς Γ. (2019). Αυτή είναι η τουρκική «Γαλάζια Πατρίδα»: Πώς ξεκίνησε. *Εφημερίδα Έθνος*, 2/9/2019, https://www.ethnos.gr/politiki/58474_ayti-einai-i-toyrkiki-galazia-patrida-pos-xekinise

Σιοτρόπου, Ε. (2015, Μάρτιος). Ειδικά Θέματα Διεθνούς Δικαίου Θαλάσσης. Αθήνα.

Σιούσιουρας, Π. (2018, 04 19). *Τα Τουρκικά Παιχνίδια με το Δίκαιο της Θάλασσας*. Ανάκτηση 10 20, 2019, από Foreign Affairs: <https://www.foreignaffairs.gr/articles/71740/petros-sioysioyras/ta-toyrkika-paixnidia-me-to-dikaio-tis-thalassas>

Συρίγος, Α. (2018, 11 18). *Τουρκικοί Τυχοδιωκτισμοί επί Χάρτου*. Ανάκτηση 10 4, 2019, από Καθημερινή: <https://www.kathimerini.gr/995745/gallery/epikairothta-politikh/toyrkikoi-tyxodiwtismoi-epi-xartoy>

Συρίγος Αγγελος. (2018, 10 29). Αιγιαλίτιδα Ζώνη, Όσα Πρέπει να Γνωρίζουμε. *Καθημερινή* .

Τζιάρρας Ζ. (2019). *Οι «Δυόμισι Πόλεμοι» και η Άσκηση «Mavi Vatan»: Στρατηγική Κουλτούρα και το νέο Στάδιο της Τουρκικής Στρατηγικής*. Κείμενο Εργασίας Νο 103/2019, Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ), Αθήνα.

Υπουργείο Εξωτερικών. (2013). Ανακοίνωση του Υπουργείου Εξωτερικών σχετικά με την πραγματοποιηθείσα υπογραφή Τριμερούς Διακυβερνητικής Συμφωνίας Ελλάδας-Αλβανίας-Ιταλίας για την κατασκευή του αγωγού Trans Adriatic Pipeline (TAP). <https://www.mfa.gr/epikairothta/eidiseis-anakoinoseis/anakoinose-tou-ypourgeiou-exoterikon-skhetika-me-ten-pragmatopoietheisa-upographe-trimerous-diakubernetikes-sumphonias-elladas-albanias-italias-gia-ten-kataskeue-tou-agogou-trans-adriatic-pipeline-tap.html>

Υπουργείο Εξωτερικών. (2019, 11 4). *Διμερείς Σχέσεις της Ελλάδας*. Ανάκτηση 11 23, 2019, από <https://www.mfa.gr/blog/dimereis-sheseis-tis-ellados/egypt/>

Φασλής, Χ. (2018, 03 08). *Η Ανακήρυξη και Οριοθέτηση της Ελληνικής ΑΟΖ: Τι Ισχύει με τα Έξι Όμορα Κράτη*. Ανάκτηση 9 24, 2019, από Foreign Affairs: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/71679/xristos-faslis/i-anakiryksi-kai-oriothetisi-tis-ellinikis-aoz>

Φενέκος Σ. (2019). Η Τουρκία δυστυχώς έχει την πρωτοβουλία και καθορίζει την ατζέντα! *Liberal*, <https://www.liberal.gr/diplomacy/eteroprosdiorismos-kai-ekchorisi-protoboulias-odigoun-se-lathi-kai-adiexoda/276313>

Χαραλάμπους, Ρ. (2017). *Εγχειρίδιο: Βασικές έννοιες του Δικαίου της Θάλασσας*. Λευκωσία: Cyprus Youth DiplomaCY.

Χρυσοχού ΠΝ. & Δαλακλής Δ. (2012). Ανακήρυξη Κυπριακής Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) και το ΔΘ. *Nausivios Chora – A Journal of Naval Sciences and Technology*, 4: 245 – 263.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Akar F. (2019). Maritime security challenges in Mediterranean Sea and how NATO respond to them. Graduation thesis, https://www.researchgate.net/publication/335820247_MARITIME_SECURITY_CHALLENGES_IN_MEDITERRANEAN_SEA_AND_HOW_NATO_RESPOND_TO_THEM

Athanassopoulou E. (2011) Turkey's global strategy: Turkey and Greece. IDEAS reports - special reports, SR007. LSE IDEAS, London School of Economics and Political Science, London, UK.

Balodimos S. (2016). The Energy Resources of Eastern Mediterranean. The role of Turkey. Dissertation, Department of Political Science and International Relations Master of Arts (MA) in Mediterranean Studies, University of the Peloponnese, Korinthos.

Blueway Yachting. (2015). Greek islands in the Aegean Sea and Turkish names. <http://bluewayyachting.com/greekislands.html>

Caliskan V. (2010). Opportunities for tourism and dialogue between civilizations. Rums' Religious Fairs on the Islands of Gökçeada (Imbros) and Bozcaada (Tenedos), Turkey. *Shima: The International Journal of Research into Island Cultures*, 4: 65 – 87.

Crospey S. (2015).

U.S. Policy and the Strategic Relationship of Greece, Cyprus, and Israel: Power Shifts in the Eastern Mediterranean. Hudson Institute, Washington, D.C.

Civan A., Genc S., Taser D., Atakul S. (2013). The effect of new Turkish foreign policy on international trade. *Insight Turkey*, 15(3):107-122.

Grigoriadis IN. (2014). Energy Discoveries in the Eastern Mediterranean: Conflict or Cooperation? *Middle East Policy*, XXI (3): 124 – 133.

Kasapoglu C. (2019). The Blue Homeland': Turkey's largest naval drill. <https://www.aa.com.tr/en/analysis/-the-blue-homeland-turkey-s-largest-naval-drill/1404267>

Kastrisios C. (2014). Methods of Maritime Outer Limits Delimitation. *Nausivios Chora – A Journal of Naval Sciences and Technology*,5: E-3- E-22.

Keridis D. (1999). Political Culture and Foreign Policy: Greek-Turkish Relations in the Era of European Integration and Globalization. A NATO Fellowship Final Report. Cambridge.

Konstantinidou A. (2019). The transformation of the Union for the Mediterranean into an Energy Community. *Pro Justitia*, 2. E-ISSN: 2529-0401 <https://ejournals.lib.auth.gr/projustitia>

Kurumahmut A. (2004). Opening Speech. In: *II National Symposium on the Aegean Islands*, 2-3 July, Gökçeada, Çanakkale.

Lykousis, V., Alexandri, S., Woodside, J., Nomikou, P., Perissoratis, C., Sakellariou, D., de Lange, G., Dahlmann, A., Casas, D., Rousakis, G., Ballas, D., Ioakim, C., (2004). New evidence of extensive active mud volcanism in the

Anaximanderr Mounttains (Eastern Mediterranean): the “ATHIINA” mud volcano. *Environmental Geology* 46: 1030–1037.

Mazis I. & Sgouros G.-A. (2012). The Greek EEZ: Principles of a geopolitical analysis. *Regional Science Inquiry Journal*, IV, (2): 139-158.

Mazis IT. & Sotiropoulos IP. (2016).The role of energy as a geopolitical factor for the consolidation of Greek-Israeli relations. *Regional Science Inquiry*, VIII(2): 27-44.

Olivier A. (1990). Critical notes on the butterflies of the Greek island of Kastellorizo (Lepidoptera: Hesperioidea & Papilionoidea). *Phegea*, 18: 169-190.

Ozturk B. & Baseren SH. (2008). The exclusive economic zone debates in the Eastern Mediterranean Sea and fisheries. *J. Black Sea/Mediterranean Environment*, 14: 77-83.

Sfetas S. (2015). The Legacy of the Treaty of Lausanne in the Light of Greek-Turkish Relations in the Twentieth Century: Greek Perceptions of the Treaty of Lausanne. *Balkanica*, 46: 195-218.

Siousiouras P. & Chrysochou G. (2014). The Aegean Dispute in the Context of Contemporary Judicial Decisions on Maritime Delimitation. *Laws*, 3:12–49. doi:10.3390/laws3010012

Tilliros P. (2018). The energy wars of Turkey and the Thucydidean trap of Greece. https://www.researchgate.net/publication/324112206_The_energy_wars_of_Turkey_and_the_Thucydidean_trap_of_Greece

Tilliros P. (2019). Cyprus, Greece and Turkey in the context of the energy competition in the East Med and the Middle East. Eastern Mediterranean policy note 41: CCEIA University of Nicosia, ISSN (online): 2547 – 8702. https://www.researchgate.net/publication/334898793_CYPRUS_GREECE_AND_TURKEY_IN_THE_CONTEXT_OF_THE_ENERGY_COMPETITION_IN_THE_EAST_MED_AND_THE_MIDDLE_EAST

Triantafyllidou A. & Mantanika R. (2014). Migration in Greece: Recent Developments in 2016. Report prepared for the OECD Network of International Migration Experts, <http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2014/10/2016.pdf>

Triandafyllidou A. & Marouf M. (2017). Migration in Greece: Recent Developments. Report prepared for the OECD Network of International Migration Experts, http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2018/10/Greece-report-for-OECD_2-Nov-2017.pdf

Tsakiris T. (2017). The Energy Geopolitics of the Eastern Mediterranean and the Cyprus Problem. *IEMed Yearbook 2017*. https://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxius-adjunts/anuari/med.2017/IEMed_MedYearbook2017_energy_geopolitics_cyprus_Tsakiris.pdf

Yenigun MC. (2001). Aegean Maritime Boundaries: Issues and Solutions. *Turkish Review of Balkan Studies*, 6: 153 – 167.

Zotos M. (2014). The red castle of Castellorizo: the island's strategic significance and the castle's historical representations. *Transactions on The Built Environment*, 143: 173-184.